

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

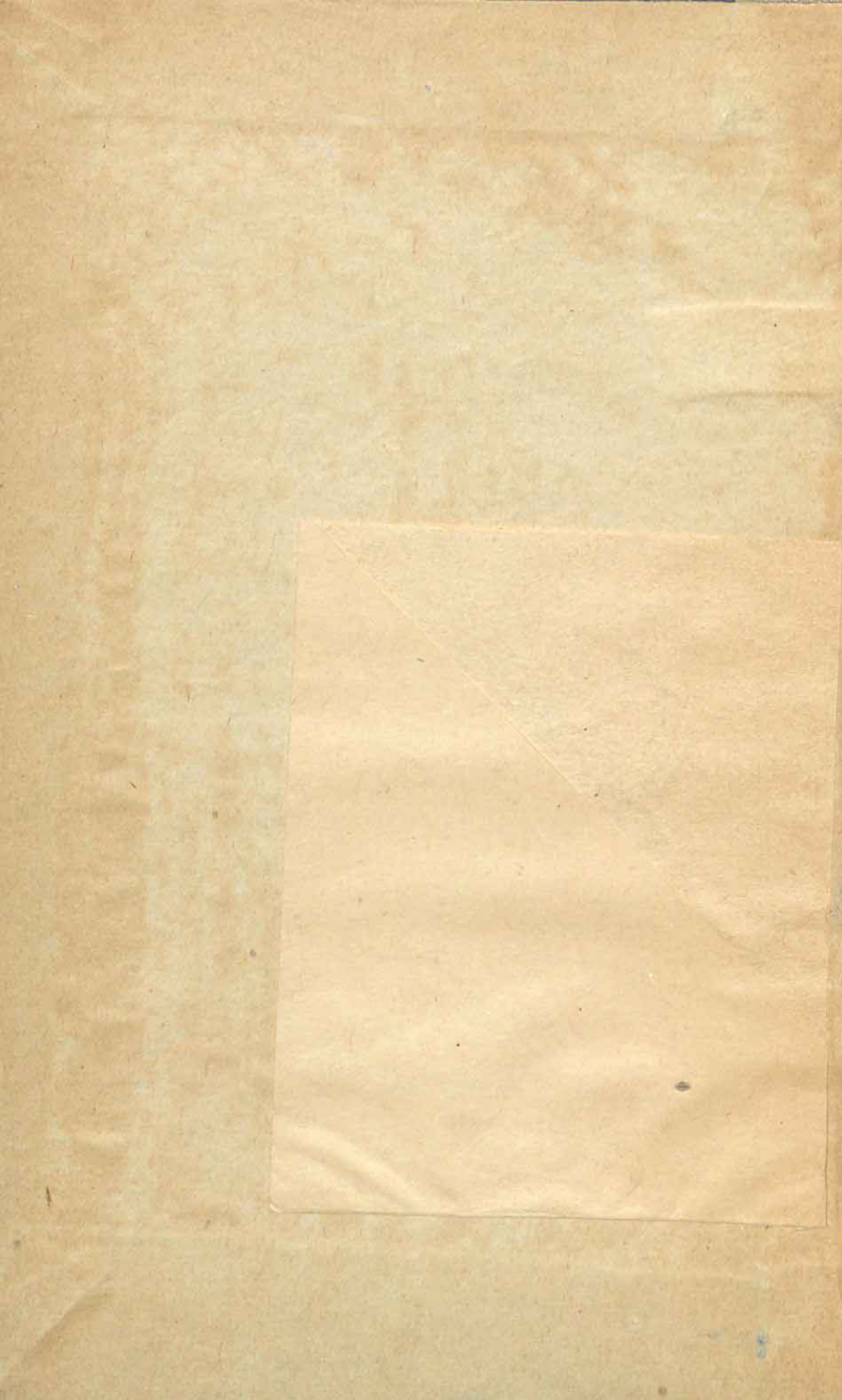
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2296

1563

ԴԱՍԱԳԻՐԻ
ՔԵՐԵԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

ՍՏԵՓԱՆ Պ. ՊՕՂՈՍ—ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

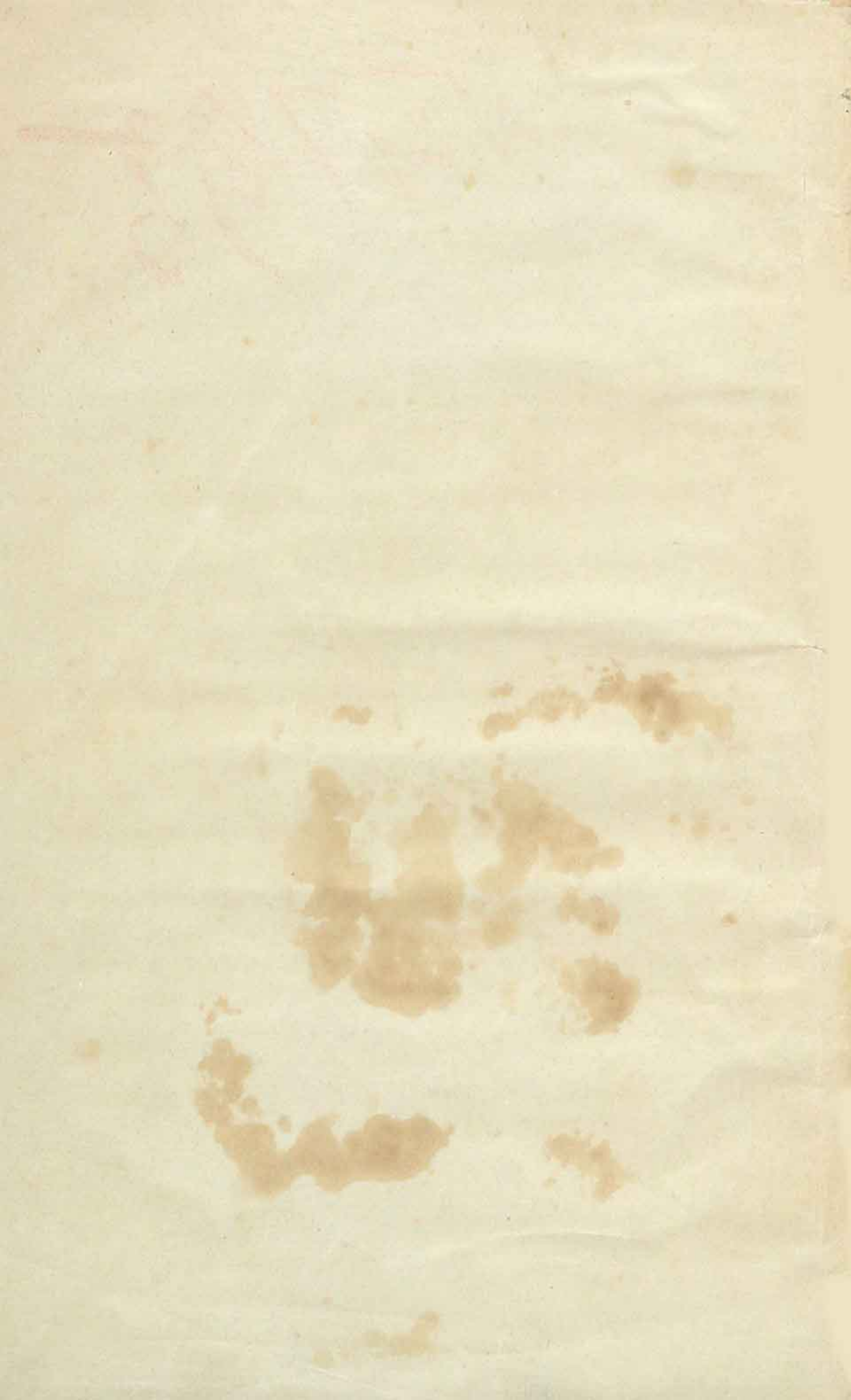
Հրահանգի փոխարկույ ևւ. ու. քրատգրույ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ. ՄԻՒՀԻՆ ՏԻՍԵԱՆ

= 1861 =

1479

Գ Լ Ս Ը Գ Ի Բ Բ

Ք Ե Բ Ը Կ Ը Ն Ո Ի Թ Ե Ը Ն

Հ Ա Յ Ե Բ Ե Ն Լ Ե Զ Ո Ի Ի

Գ Լ Ս Ը Գ Ի Բ Բ
Ք Ե Բ Ը Կ Ը Ն Ո Ի Թ Ե Ը Ն

Հ Ա Յ Ե Բ Ի Կ Ն Լ Ե Զ Ո Ի Ի

Ա Շ Ի Ա Տ Ա Ս Ի Բ Ե Ա Ց

Ս Տ Ե Փ Ա Ն Պ . Պ Օ Ղ Ո Ս - Փ Ա Փ Ա Զ Ե Ա Ն Ց

Ե Բ Կ Բ Ո Բ Դ Տ Պ Ա Գ Բ Ո Ի Թ Ի Ի Ն
Հ Ե ց Ի Ե ա Կ Ի Կ Ի փ ո փ ո փ Ե ա ց Կ Ե . ո ւ . ց ց ա գ ր Ե ա ց

Ի Հ Ա Յ Բ Ա Պ Ե Տ Ո Ի Թ Ե Ա Ն Ա Ս Ե Ն Ա Յ Ն Հ Ա Յ Ո Ց

Տ . Տ . Մ Ա Տ Թ Ե Ո Ս Ի Ս Բ Բ Ա Զ Ն Ա Վ Ո Ի Բ Բ Կ Ա Թ Ո Ի Ղ Ի Կ Ո Ս Ե

Ե Ի

Ի Պ Ա Տ Բ Ի Ա Բ Բ Ո Ի Թ Ե Ա Ն Կ Ո Ս Տ Ա Ն Դ Ն Ո Ի Պ Օ Լ Ս Ո Ց

Տ . Տ . Ս Ա Բ Գ Մ Ի Ս Բ Բ Ա Զ Ա Ն Ա Կ Բ Բ Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ի

Կ Ո Ս Տ Ա Ն Դ Ն Ո Ի Պ Օ Լ Ի Ս

Ի Տ Պ Ա Բ Ա Ն Ի Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Ո Ի Մ Ի Ի Հ Ե Ն Ց Ի Ս Ե Ա Ն

-1861-

2296

4 7 4 9 0 3 4

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

4 6 7 6 7 5 4 3 2 1 0

Մ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԱ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԱՊՈՒԶԵՒՏԻ

ՄԵԾԱՅԱՐԳ ՏԵՐ

Հայ մանկուոյն դաստիարակութեան նուիրուած ըլլալով, զանոնք մեր մայրենի լեզուին մէջ դիւրին և կարճ ճամբով զարգացնելու համար, ասկէց առաջ ի Օմիւռնիա հրատարակած Քերականութիւնս վերըստինն աչքէ անցընելու, և կարեւոր փոփոխութիւններ ընելու պատրաստուած միջոցիս, երբ խրախուսեցիք զիս՝ սոյն Քերականութեան երկրորդ տարգրութեան օգնելու յօժարութիւննիդ ցուցնելով, ասացուցիք ինքնին որ սիրող էք Ազգիս յառաջագիմութեան, և Հայ մանկուոյն մտաւոր զարգացման.

Աւրեմն ներողամիտ ըլլալնիդ խնդրելով՝ որ կը համարձակիմ իմ շնորհակալութիւնս հրատարակաւ յայտնել ձեզ,

Սնամ

22 Յունիս 1861

Արեւի Ազգիս և Չեզանձնանուէր

Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

Ի ՅԻՇԱՏԱԳ

ԱՆՄԱՀ ՀՈԳԻՈՅ

ՄՈՐԵԼԻՈՐ ԻՄՈՅ ՄԻՆԵԿԻՈՅ

ՌՈՒԻԿԷՆ ԸՆԴՐԷԼՍ Յ. ՓԼՓԸՕՒԵՆ

ԲԱԶՄԱՐԴԻԻՆ ՎԱԹԱՊԵՏԻ

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՎԱԹԱՐԱՆԻ ԶՄԻՌԵԻՈՅ

Յ Ը Ն Կ

Մ Ը Ս Ն Ը Ռ Ը Ջ Ի Ն

Բ Ա Ռ Ա Գ Ի Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ	· · · · ·	1
ԳԼ. Ա.	Ընուն	· · · · · 2
ԳԼ. Բ.	Դերանուն	· · · · · 19
ԳԼ. Գ.	Իայ	· · · · · 24
ԳԼ. Դ.	Դերբայ	· · · · · 53
ԳԼ. Ե.	Նախդիր	· · · · · 58
ԳԼ. Զ.	Սակբայ	· · · · · 65
ԳԼ. Է.	Շարկայ	· · · · · 67
ԳԼ. Ը.	Չայնարկո-նի-ն	· · · · · 68

Մ Ը Ս Ն Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

Հ Ա Մ Ա Ձ Ա Յ Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

ԳԼ. Ա.	Տերբայի և բայ	· · · · · 69
ԳԼ. Բ.	Խնդիր և խնդրառո-	· · · · · 73
ԳԼ. Գ.	Յապիացո-ցիչ և յապիացեալ	· · · · · 80
ԳԼ. Դ.	Իացայայտիչ և բացայայտեալ	· · · · · 81
ԳԼ. Ե.	Ըծական և գոյական	· · · · · 83
ԳԼ. Զ.	Յարաբերական և յարաբերեալ	· · · · · 87
ԳԼ. Է.	Նախդիր	· · · · · 89
ԳԼ. Ը.	Դիմորոշյօժ	· · · · · 92
ՈՒՂԱՍԳՐՈՒԹԻՒՆ	· · · · ·	96

Գ Ա Ս Ա Գ Ի Բ Բ

Ք Ե Բ Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Հ Ա Յ Ե Ր Ե Ն Լ Ե Ձ Ո Ւ Ի

Մ Ա Ս Ն Ա.

Բ Ա Ռ Ա Գ Ի Բ Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գ Ա Ս Ա.

Ն Ա Խ Ա Գ Ի Բ Տ Ե Լ Ի Ք

1. Ք Ե Բ Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը շիտակ խօսիլ և անսխալ գրել կը սորվեցնէ :

2. Խօսքը որ բան ալ կ'ըսուի, բառերով կ'ըլլայ, բառը վանկով, վանկը տառով՝ որ գրով կը գրուի :

3. Վրերէն եօթը հատը ա, ե, է, ը, ի, ո, օ յայնապէս են, իրենք իրենցմէ ձայն կը հանեն, մնացեալ երեսուներ մէկը Բաղայայն են, վասն զի առանց ձայնաւորի իրենք իրենցմէ ձայն չեն կրնար հանել :

4. Վանկը ձայն մ'է մէկ գրով կամ շատ գրով հեգուած, որ մարդուս բերնէն մէկ հնչմամբ կ'ելնէ. ինչպէս, կեանք, լոյս, յա ըրո՝ ինն :

5. Բառ կ'ըսուի՝ երբ մէկ կամ շատ վանկեր մէկ տեղ գալով բան մը կը նշանակեն. ինչպէս սորբ, քաղաք, ե ըրո՝ սա ղէմ :

6. Բան կ'ըսուի՝ երբ մէկ քանի բառեր մէկ տեղ բերելով, մտքին խորհուրդն ուրիշին կը յայտնուի բերնով կամ գրով. ինչպէս, Բագապար արքայ կանգնէ զաշխարհ, իսկ այր անօրէն կործանէ :

7. Բանն ութը մասն ունի, Անուն, Վերանուն, Բայ, Վերբայ, Նախդիր, Մակբայ, Շաղկապ և Չայնարկութիւն. որոնք կ'ըսուին Մասունք Բանի :

8. Անունը բառ մ'է, որ կը ցուցնէ թէ բան մը
ինչէ կամ ինչպէս է :

9. Բանի մը ինչ ըլլալը ցուցնող բառին Գոյական
կ'ըսուի . և ինչպէս ըլլալը ցուցնողին Ածական . զորօրի-
նակ թէ որ ըսեմ քաղաք, այս բառը կը ցուցնէ թէ
շատ տներ մեկտեղ ինչ է . և թէ որ ըսեմ Տէճ քաղաք,
հոս Տէճ բառը կը ցուցնէ թէ քաղաքը ինչպէս է :

10. Երկու կերպ Գոյական անուն կայ, Յասարհ և
Հասարակ : Յասարհ կ'ըսուի այն գոյականը, որ միայն
մեկի կը պատշաճի, ինչպէս են տեղի և մարդու անուն-
ները, որոնք հասարակօրէն յագնակի չեն ունենար,
Անի, Արամ, Տրդատ, Երասի, Աղարշատ, Ալարագ :

Հասարակ կ'ըսուի այն գոյականը, որ մեկի ալ կ'ըսուի
շատի ալ . ինչպէս, ասպղ, ծաղիկ, մարդ, կենդանի :

Կան նաեւ անանկ բառեր ալ, որ շատին մեկէն
կ'ըսուին . ինչպէս, Բանակ, Ժողովուրդ, հօր :

11. Ածականը գոյականին որպիսութիւնը երեք առ-
տիճանով կը ցուցնէ, որոնք կ'ըսուին Իրական, Բաղ-
քաբանական, Իերարբանական :

Իրական են այն ածականները, որ գոյականին որպի-
սութիւնը պարզաբար կը ցուցնեն, այսինքն ոչ աւել-
լի և ոչ պակաս . ինչպէս, Տէճ տուն, այր Բարի, ծանր
քար :

Բաղքաբանական կ'ըսուի այն ածականը, երբ գոյակա-
նին ինչպէս ըլլալն ուրիշէն աւելի կը ցուցնէ . ինչ-
պէս, Բարեգոյն, շարագոյն, Տեճագոյն, Բոգրագոյն, որ ըսել
են ալ Բարի, ալ շար, ալ Տէճ, ալ Բոգր :

Իերարբանականը գոյականին ինչպէս ըլլալն ուրիշէն
շատ աւելի կամ շատ պակաս կը ցուցնէ . ինչպէս,

ամենամեծ, ամենափոքր, կամ եւս մեծագոյն, փոքրագոյն եւս,
կամ մեծամեծ, փոքր փոքր, սպոյ սոսա, երիցս եղիելի, ամենե-
ւին գեղեցիկ, որ ըսելեն են մեծ, են փոքր, և այլն:

12. Անուններն ունին թիւ, Հոլով և Հոլովումն¹:

13. Թիւն երկու է, Եղակի և Յոգնակի: Եղակին
ձայնովը մեկի կ'ըսուի. իսկ Յոգնակին՝ մեկէն շատին.
Ինչպէս, Եղեղցի եղակի է, Եղեղցի* յոգնակի: Ինչ-
հանրապէս եղակին կ'ըլլայ յոգնակի՝ ծայրը *, յ, * դը-
րերն ընդունելով²: Իսպի կայ անուն որ եղակի չունի.
Ինչպէս, աչ, աղօխ, որ եղակի աչ, աղօխ չ'ըլլար, և
կ'ըսուի անեղական: Կայ հասարակ անուն ալ որ յոգ-
նակի չունի. ինչպէս, խաւար, հարաւ, որ յոգնակի խա-
ւար*, հարաւ* չ'ըլլար:

14. Հոլով կ'ըսուի անունն պէսպէս փոխուելը, իր
վերջը կամ սկիզբը գիր աւելնալով, և շատ անգամ ալ
իր մէջէն ձայնաւ որ գիր մը ուրիշ ձայնաւորի փոխե-
լով:

Հոլովելու ատեն բառին ետքի բաղաձայնէն աւալ եզած ձայ-
նաւոր

Ե կը փոխուի Ի, Ե, Սեր, սիրոյ, Եղեգն, եղեգան:

1 Անունը սեռ ալ ունի, բայց մեր լեզուին մէջ Ե* բաղաձայնս նման ընդ-
հանուր սեռի զանազանութիւն չունինք. միայն կան անուններ, որ ա-
րուներու կ'ըսուին, և կան ալ որ եգերու կ'ըսուին. ինչպէս արու եւ
Այր երէի ճարդ. խոյ ֆօլ. Բալ, Նոխազ, Քօշ երէի* թելի, երէճ.
Յուլ որողմ. Չուարակ Բօսոան. Ագաղաղ խօրօղ, և այլն: Եգ են կին
ինի. Մարի ճարեմ. Այծ որի թելի. Մարի հաւ և այլն: Հասարակ են
խաշն գօյնան. Ալով, Ամիկ, Գառն գողաւ. Հաւ Բաշուգ. խօրօղ: Նաեւ
կան իգական մասնիկներով բառեր, ինչպէս Խարովիգուխա, Խարու-
վանայ, Վարդանայ, Տիգրանուհի, Քրմուհի, Սրբուհի: Կը գտնուին
օտարազգի անուններ ալ, արական՝ Յովհաննէս, Յուստիանոս, Աթանա-
սիոս. իգական՝ Յովհաննա, Յուստիանէ, Աթանասիա, և այլք:

2 Կան նաեւ անանկ մասնիկներ ալ որ եղակի անունն վրայ գրուելով յոգ-
նակի կը շինեն, ինչպէս են էոր կամ եր, իան, որայ, ան, որի, էան, անի,
մասնիկները. Որեար ճարդի. Չօրական ղօր*, Արտարայ աբեբ, Չիան
Յիբ. Մանկոյի պղա*. Գրեան գրեբ. Աւագանի մեծամեծի: Նմանապէս
անուն մը թէ որ կրկնուելու ըլլայ յոգնակիի պէ կ'անենայ, ինչպէս
Քաղաքի քաղաքի շար կամ այլևայլ բողաթներու. Աղբ աղբ աղբիբ, զճա-
րի բարին աշխիբը. ՂՅոսի յոսին. Գեղեբը:

Ի . ՈՒ կը փոխուին Ը շարուած . Գիր , գրոյ , ջուր , ջրոյ :
 ԻԻ (ԻՎ) կը փոխուի ՈՒ , ԸԻ . Հովիւ , հովուի . Թիւ , թուոյ կամ թըւոյ :
 ԵԱ կը փոխուի Ե , Է . Ատեան , ատենի . Հրեոյ , հրէի :
 ՈՅ կը փոխուի ՈՒ . Լոյս , լուսոյ :

Իսկ ա , է , ո , օ , ի քաղաձայն գրով մը վերջաւորածները սովորաբար չեն փոխուիր :

15. Այլեւն անուէն մէկ կերպ չեն հոլովիր : Անուէնին այլ և այլ կերպով հոլովելուն կ'ըսուի Հոլովճոնիք անոռանց , որ գլխաւոր եօթն են , որոնց օրինակները կարգաւ կը դնենք :

Հ Ո Լ Ո Վ Ա Յ Ա Ն Գ

	ԵԶԱԿԻ			ՅՈԳՆԱԿԻ		
	Սեռ .	Գործ .	Բայ .	Սեռ .	Գործ .	Բայ .
Ա .	ի	իւ	է	ից	իւք	ից
Բ .	ի	աւ	է	աց	օք	աց
Գ .	ոյ	ով	ոյ	ոց	ովք	ոց
Դ .	ւոյ	եաւ	ւոյ	եաց	եօք	եաց
Ե .	ու	ու	է	ուց	ուք	ուց
Զ .	ան	ամք	է	անց	ամքք	անց
Է .	եր	երք	է	երց	երքք	երց

Հ Ո Լ Ո Վ Մ Ո Ւ Ն Ք Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Ց

Դ Ա Ս Գ .

16. ԱՌԱՋԻՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

Եղակի

- Ուղղական , Բան . խօսք .
- Սեռական , Բանի . խօսքի .
- Գործիական , Բանիւ . խօսքով .
- Հայցական , Ղ Բան . խօսքը .
- Տրական , Բանի , Ի Բան ¹ . խօսքի .
- Բացառական , Ի Բանէ . խօսքէ .

¹ Տրականը երկու է , մէկը կ'ըսուի վերջահոլով տրական , ինչպէս . Բան ին վերջահոլով տրականը կ'ըլլայ Բանի . Իսկ միւսը կ'ըսուի նախդրէա տրական , ինչպէս Ի Բան : Թէ որ բառը ձայնաւորով սկսուած ըլլայ ծ կը գր.

Յոգնակի

Ուղղական ,	Բանս .	խօսիւր .	
Սեռական ,	Բանից .	խօսիւրո .	
Գործիական ,	Բանիւք .	խօսիւրով .	
Հայցական ,	ԳԲանս .	խօսիւրը .	
Տրական ,	Բանից ,	ի Բանս .	խօսիւրո .
Բացառական ,	ի Բանից .		խօսիւրէ :

Այսպէս կը հորովին շատ բառեր :

17 . Արևո-նէան համար մէկ բանի բառեր :

Վարդ .	վարդի , վարդիւ ,	կայն .	Վարդ :
Նետ .	նետի ,		նէտ :
Մայր .	մայրի ,		Մայր ծառ , շամ :
Այր .	այրի ,		Կարայր , ճաղարո :
Վեց .	վեցի ,		Վեց :
Մետասան ,	մետասանի ,		դասնըմէլ :
Քսան .	քսանի ,		քսան :
Ամենայն ,	ամենայնի ,		ամէն .

Փոփոխամբ

Սիրտ ,	սրտի ,		սիրտ :
Ատեան ,	ատենի ,		տախտ :
Հանդէս ,	հանդիսի ,		հանդէս :
Ողջան ,	ողջանի ,		բարև :
Հրեայ ,	հրէի ,		հրէայ :
Ինն ,	ըննի ,		ինը :
Ութսուներեք ,	ութսների ,		ոթսուներեք :

Յարո-ի անոտանիք

Եգիպտոս ,	եգիպտոսի ,		Եգիպտոս :
Մովսէս ,	մովսէսի կամ մովսիսի ,		Մովսէս ճարգարէ :

Անիականիք

Աղօթք ,	աղօթից ,		աղօթիք :
Հրաշք ,	հրաշից ,		հրաշիք :
Երեք ,	երեց , երեւք ,	ղերիս ,	երեք :
Չորք ,	չորից , չորեւք ,	զչորս ,	չորք :

բուի . ինչպէս յԱրքայ . թէ որ բաղաձայնով սկսուի ի կը գրուի . ինչպէս ի Բան : Նաեւ նախդիր կը գրուի տրականին ց , ոտ , ընդ . թէ բաղաձայնով և թէ ձայնաւորով սկսուածներուն : Երբեմն ալ ի ց կը գրուի . ինչպէս ի յերեւ , ի յարոտոս , նմանապէս բացառական հորովին մէջ ալ ի յերեւ , ի յերեւո :

Դ Ա Ս Դ .

18. ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

Եղակի

Ո-շ .	Պաւառ .	Գաւառ .
Սե- .	Պաւառի .	Գաւառի .
Պործ .	Պաւառաւ .	Գաւառով .
Հայց .	Պաւառ .	Գաւառը .
Տրա .	Պաւառի , ի Պաւառ .	Գաւառի .
Բայ .	ի Պաւառի .	Գաւառի .

Յգնակի

Ո-շ .	Պաւառի .	Գաւառներ .
Սե- .	Պաւառաց .	Գաւառներո .
Պործ .	Պաւառօք .	Գաւառներով .
Հայց .	Պաւառս .	Գաւառները .
Տրա .	Պաւառաց , ի Պաւառս .	Գաւառներո .
Բայ .	ի Պաւառաց .	Գաւառներէ :

Այս հոլովման տակ կ'երթան ընդ հանրապէս աի , ան , կան , բան , -որ , -րէ , ոց , ու , ող և այլն մասնիկներ ու նեցողները , և ուրիշ շատ բառեր ալ :

19. Կրթութեան համար թի քանի բառեր :

Ժամանակ .	Ժամանակի , Ժամանակաւ , և այլն .	ապէն :
Զօրական .	զօրականի .	շինոր :
Աւազան .	աւազանի .	աւազան :
Թագաւոր .	Թագաւորի .	Թագաւոր :
Կշռորդ .	կշռորդի .	իշտոք :
Ծնող .	ծնողի .	ծնող :
Լեզու .	լեզուի .	լեզու :
Հազար .	հազարի .	հազար :

Փոփոխմամբ

Որդեակ .	որդեկի .	զաւակ :
Գահիճ .	գահիճի .	գահիճ :
Աղմուկ .	աղմկի .	ղիթութեան :
Պարտեզ .	պարտիզի .	պարտեզ :
Հովիւ .	հովուի .	հովիւ :
Մակցի .	մակուկի .	նաւակ :

Յարուի անոանիք

Երուսաղէմ .	երուսաղէմի .	Երուսաղէմ քաղաք :
Պարսիկ .	պարսկի .	Պարսիկ :

Անշարիանք

Աամք .	կամաց .	կամք .
Միտք .	մտաց .	միտք .
Սեռ .	իրերաց .	իրերոք .
	զիրեարս .	(ոտղւանի)
		իրարոս .

Դ Ա Ս Ե .

20. ԵՐՐՈՐԴ ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

Լեզակի

Ուշ .	Գեւտ .	Գեպ .
Սեռ .	Գեւտոյ .	Գեպի .
Գործ .	Գեւտով .	Գեպով .
Հայց .	զԳեւտ .	Գեպը .
Տրակի .	Գեւտոյ , ի Գեւտ .	Գեպի .
Իաց .	ի Գեւտոյ .	Գեպե .

Յոգնակի

Ուշ .	Գեւտի .	Գեպեր .
Սեռ .	Գեւտոյ .	Գեպերոս .
Գործ .	Գեւտով .	Գեպերով .
Հայց .	զԳեւտ .	Գեպերը .
Տրակի .	Գեւտոյ , ի Գեւտ .	Գեպերոս .
Իաց .	ի Գեւտոյ .	Գեպերե :

Այս հոլովման տակ կ'երթան ընդ հանրապետ ի վերջաւորած միաւանկ բառերը , և սովորաբար ին , ուն , եւլ , մասնիկ ունեցողները , ուրիշ շատ բառեր ալ :

21. Կըրն-իւան համար Տի չանի բառեր :

Երկաթ .	երկաթոյ , երկաթով , և այլն .	երկաթ , արեթ .
Չի .	ձիոյ .	Յի :
Մի .	միոյ ¹ .	Տի :
Խոտ .	խոտոյ .	Խոտ :
Հարիւր .	հարիւրոյ .	հարիւր :
Երկերիւր .	երկերիւրոյ .	երկոս հարիւր .
Այլ .	այլոյ .	ուրիշ , Տիալ .
Իւրաքանչիւր .	իւրաքանչիւրոյ .	ամէն Տի :

¹ Մի թիւ ցուցնող բառերուն առաջինն է , և յոգնակի չունի . եզակի սեռականը կ'ըլլայ նաև Տի¹ , որով և բացառականը ի Տի¹ :

Փոփոխմամբ

Առաքեալ , առաքելոյ .
 Խորհուրդ , խորհրդոյ .
 Սէր , սիրոյ .
 Յոյս , յուսոյ .
 Պատիւ , պատուոյ .
 Մարմին , մարմնոյ .
 Առաջին , առաջնոյ .
 Իմաստուն , իմաստնոյ .

Խրիստոս :
 Խորհարդ :
 սէր :
 յոյս :
 պատիւ :
 մարմն :
 առաջին :
 իմաստուն :

Յարուհ անուանի

Կարին , կարնոյ .
 Ատուածատուր , ատուածատրոյ .

Էրւրում :
 Մարտիրոս Տ'է :

Անդախանի

Կուռք , կուոց .
 Պահք , պահոց .

Հոռոտ :
 պահտ :

22. Ղիպեղէ . Այս հոլովման բառերուն ոմանց եղակի տրականը ում կ'ըլլայ , մանաւանդ ին , եալ վերջաւորածներունը՝ ինչպէս , վերին կ'ըլլայ նաև վերնում . առաջին կ'ըլլայ նաև առաջնում , որով յառաջնիք բացառականը : Այլ , այլում , յայլիք : Ի-բառանչիւր , ի-բառանչիւրում , յի-բառանչիւրիք : Անցեալ , անցելում : Սորիք , սըրքում : Հին , հնում :

Դ Ա Ս Զ .

23. ՉՈՐՐՈՐԴ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Եղակի

Ուղ . Բարի .
 Սեռ . Բարոյ .
 Գործ . Բարեաւ .
 Հայց . ՂԲարի .
 Տրակ . Բարոյ , ի Բարի .
 Բայ . ի Բարոյ .

աղէկ .
 աղէկի .
 աղէկով .
 աղէկը .
 աղէկի .
 աղէկի .

Յոգնակի

Ուղ . Բարիս .
 Սեռ . Բարեայ .
 Գործ . Բարեօս .
 Հայց . ՂԲարիս .

աղէկներ .
 աղէկներում .
 աղէկներով .
 աղէկները .

Տրակ . Բարեաց , ի Բարիս . աղէկնէրու .
 Բաց . ի Բարեաց . աղէկնէրէ :

Այս հոլովման տակ կ'երթան ընդհանրապէս՝ մէկ վանկէն աւելի ի վերջացած բառերը : Ոմանց եղակի գործիականը և բոլոր յոգնակին՝ աւելի գեպին պէտք կ'ըլլան :

24. Կըրև-Ռեան համար Տէկ քանի Բառեր :

Եկեղեցի ,	եկեղեցւոյ , եկեղեցեալ , ևայլն .	էկեղեցի :
Այգի ,	այգւոյ , այգեալ .	այգի :
Գինի ,	գինւոյ , գինեալ .	գինի :
Սերելի ,	սիրելւոյ , սիրելեալ .	սիրելի :
Տարի ,	տարւոյ , տարեալ .	տարի :
Քանի ,	քանւոյ , քանեալ .	քանի :
Տեղի ,	տեղւոյ , տեղեալ .	տեղ :
Որդի ,	որդւոյ , որդւով , որդւոց .	որդի :
Հոգի ,	հոգւոյ , հոգւով , հոգւոց .	հոգի :
Աթենացի ,	ցւոյ , ցւով , ցւոց , ցւովք .	աթենացի :
Հռոմայեցի ,	ցւոյ , ցւով , ցւոց , ցւովք .	հռոմայեցի :

Անդականք

Երախտիք , երախտեաց .	երախտի :
Ընթրիք , ընթրեաց .	ընթրի , ի ընթրան հաց :
Կարծիք , կարծեաց .	կարծի :

25. Ճանօրևութան . Եղակի տրականը երբեմն ոչ ալ կ'ըլլայ , անկէց ոմանց բացառականն ալ ոչէ . ինչպէս Գինի , գինւոջ : Այգի , այգւոջ : Տեղի , տեղւոջ , ի տեղւոջէ : Տարի , տարւոջ , ի տարւոջէ :

Դ Ա Ս Ի .

26. Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ Հ Ո Լ Ո Վ Ո Ւ Մ Ն

Ելակի

Ուլ .	Օարդ .	լարդ .
Սեւ .	Օարդու .	լարդի .
Գործ .	Օարդու .	լարդով .
Հայ .	Ղարդ .	լարդը .
Տրակ .	Օարդու , ի Օարդ .	լարդի .
Բաց .	ի Օարդէ , ի Օարդուէ .	լարդէ .

Յոգնակի

Ուլ .	Օարդի .	լարդել .
-------	---------	----------

Սեռ .	Օ արդոց .	շարտերո .
Գործ .	Օ արդոս .	շարտերով .
Հայց .	չ Օ արդս .	շարտերը .
Տրակ .	Օ արդոց , ի Օ արդս .	շարտերո .
Բայ .	ի Օ արդոց .	շարտերէ :

Այս հոլովման տակ կ'երթան շատ բառեր :

27. Արևոստիան համար Տէկ քանի բառեր :

Չգետ	ղգետաւ , ի զգետառէ , ի զգետտէ .	հագոսս :
Տով	ժովաւ , ի ժովէ .	ժով :
Ժամ	ժամաւ , ի ժամէ .	ժամ :
Դաս	դասաւ , ի դասէ , ի դասառէ .	դաս :
Գանձ	գանձաւ , ի գանձառէ , ի գանձէ .	գանձ :
Զօր , զօրաւ	, ի զօրառէ , ի զօրէ , զօրք , զօրաց , զօրօք .	զօր+ :
Բիր	բիրաւ .	Բիր , ասալ հասար :

Փոփոխմամբ

Ցուլ	ցուաւ , ի ցուէ .	ցուլ , սո-շայ :
Չէն	չինաւ , ի չինէ , ի չինառէ .	չէն+ :
Ինձ	ինձաւ , յինձէ .	ինձ . գալլան :

Յարոյն անոսանք

Ղուկաս	ղուկասաւ .	Ղուկաս աւեփարանիլ :
Բահաղ	բահաղաւ .	Բահաղ իսորք :

Անկախանք

Բարք	բարուց .	Բարք , Բնութիւն :
Վարք	վարուց .	Վարք :
Երկու	երկուց , երկուք , զերկուս .	Երկու :

Դ Ա Ս Ը .

28. Այս հոլովման եղականին նման կը հոլովին քանի մը ըք վերջացած բառեր , մէկ երկու ուրիշ բառեր ալ , որոնցմէ ամբողջ օրինակ մը դնենք հոս .

Ելակի

Յոգնակի

Ուլ .	Փոքր .	պլակի .	Փոքրանք .	պլակիներ .
Սեռ .	Փոքր .		Փոքրանց .	
Գործ .	Փոքր .		Փոքրճք .	
Հայց .	չՓոքր .		չՓոքրանս .	
Տրակ .	Փոքր , ի Փոքր .		Փոքրանց , ի Փոքրանս .	
Բայ .	ի Փոքրէ .		ի Փոքրանց :	

Թանձր , թանձու , ձունք , ձունց .	Թանձր , հասար .
Մանր , մանու , նունք , նունց , նուք .	Մանր :
Ճանի , ճանու , նունք , նունց , նուք .	Ճանի :
Քաղցր , քաղցու , ցունք , ցունց , ցուք .	անուշ :
Բարձր , բարձու , համ բարձամբ , ձունք , ձանց , ձամքք .	Բարձր :
Յոգն , յոգունք , յոգունց , յոգումքք .	շար :
Երեց , երիցու , համ երիցամբ , ցունք , ցանց , ցամքք .	հարիտու յեծ :

Դ Ա Ս Թ .

29 . Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Դ Հ Ո Լ Ո Վ Ո Ւ Մ Ն

Ելանի

Ուղ . Սերմն , Սերմ .	հոնար .
Սեռ . Սերման .	հոնարի .
Գործ . Սերմամբ .	հոնարով .
Հայց . ղ Սերմն .	հոնարը .
Տրակ . Սերման , ի Սերմն .	հոնարի .
Ըայց . ի Սերմանէ .	հոնարէ .

Յոգնակի

Ուղ . Սերմանք , Սերմոնք .	հոնարեր .
Սեռ . Սերմանց .	հոնարերո .
Գործ . Սերմամբք .	հոնարերով .
Հայց . ղ Սերմանս .	հոնարերը .
Տրակ . Սերմանց , ի Սերմանս .	հոնարերո .
Ըայց . ի Սերմանց .	հոնարերէ :

Այսպէս կը հորովին բաղաձայնի մը կից ն ունեցող , և ին վերջացած բառերը , և քանի մը ուրիշ ալ :

30 . Արևոսիան համար յի քանի բառեր :

Արեգակն , արեգական , արեգակունք .	արև :
Հիմն , հիման .	հիմ , լեճէլ .
Աղէղն , աղէղան .	աղէղ , էայ :
Ամառն , ամառան .	ամառ :
Չիւն . ձեան , ի ձեանէ , ձիւնք .	ջիւն :
Սիւն , սեան , ի սեանէ , սիւնք .	սիւն , պիւնէ :
Տուն , տան , տունք .	տուն :
Անուն , անուան , անուանք , անունք .	անուան :
Չորութիւն , զորութեան , ի զորութեանէ , զորութիւնք .	չորութեան
Արիւն , արեան , յարեանէ , արիւնք .	արիւն :
Մահ , մահուան , մահուանք , մահունք .	մահ :

Փոփոխմամբ

Եղէգն , եղեգան , եղեգունք .	Եղեգ :
Թէկն , թիկան , թիկունք .	Իանաի :
Սկիզն , սկզբան , սկզբունք .	սիլիլի :
Հանդիսա , հանգստեան , հանգիստք .	հանգիստ :
Գալուստ , գալստեան , գալուստք .	գալու :

Յարուի անուանի

Գողթն , գողթան , գողթամբ .	Գողթն գաւառ :
Ծաղկոսն , ծաղկոտան , ծաղկոտամբ .	Ծաղկոսն յորը :

Անկախանի

Արաւանունք , արաւանանց , արաւանամբ .	արեւ Լաւրիէնեը :
Իրաւունք , իրաւանց , իրաւամբ .	Իրաւանի :
Սեւ . միմեանց . միմեամբ , զմիմեանս . (ուղ . ընանի)	Տէլիէիտ :

Դ Ա Ս Ժ .

31 . Այս հոլովման վրայ գացողն վերջացած բաւերուն մէկ քանին տեղ տեղ կը տարբերին այս հոլովմունքէն , որոնցմէ օրինակ մը ամբողջ հոս կը դնենք :

Եղանի

Յոգնանի

Ուղ . Եղն .	Եղ . Եղենի .	Եղեր .
Սեւ . Եղին .	Եղե . Եղանց .	Եղերո .
Գործ . Եղամբ .	Եղով . Եղամբի .	Եղերով .
Հայց . շեղն .	Եղը . շեղնս .	Եղերը .
Տրս . Եղին , յեղն .	Եղե . Եղանց , յեղնս .	Եղերո .
Բայց . յեղանի .	Եղե . յեղանց .	Եղերի :

Գառն , գառին , ի գառանի , գառինք .	Գառ :
Բեռն , բեռին , բեռինք .	Բեռ :
Խաշն , խաշին , խաշինք .	ուխաշներու և այծերո բաղձուլիտն :
Մառն , մառին , մառունք .	Մառ :
Մասն , մասին , ի մասնի , մասունք .	Մաս :
Հարսն , հարսին , ի հարսնի , հարսունք .	հարս :
Աղն , աղին , յաղնի , աղինք .	աղի , յեղ :
Դաշն , դաշին , ի դաշնի , դաշինք .	դաշն , խառն :
Չեռն , ձեռին , ի ձեռանի , ձեռք , ձեռաց , ձեռօք .	Յեռի .
Ոտն , ոտին , յոտանի , ոտք , ոտից , ոտիք .	ոտի :

Փոփոխմամբ

Լեռան , լերին , ի լեռանի , լերինք .	Լեռ :
-------------------------------------	-------

Դ Ա Ս Ժ Ա

32. Ե Օ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Դ Հ Ո Լ Ո Վ Ո Ւ Մ Ն

Ե Ղ Մ Ի Է

Ուղ .	Համր .	Տոնջ .
Սեռ .	Համեր .	Տոնջի .
Գործ .	Համերի .	Տոնջով .
Հայց .	չ Համր .	Տոնջը .
Տրակ .	Համեր , ի Համր .	Տոնջի .
Իսց .	ի Համերի .	Տոնջի .

Յ Պ Գ Ն Ա Կ Ի Է

Ուղ .	Համերի .	Տոնջեր .
Սեռ .	Համերց .	Տոնջերո .
Գործ .	Համերիի .	Տոնջերով .
Հայց .	չ Համերս .	Տոնջերը .
Տրակ .	Համերց , ի Համերս .	Տոնջերո .
Իսց .	ի Համերց .	Տոնջերի .

Այսպէս կը հօլովին ըս , ըլ վերջացած բառերը , և շատ քիչ ալ իւր վերջացածներ :

Կայսր .	կայսեր , կայսերց .	Հայսր :
Ոսկր .	ոսկեր , ոսկերց .	ոսկիր :
Թատր .	թատեր , թատերց .	Թատրոն :
Ուստր .	ուստեր , ուստերց .	Տունը զատակի :
Աստղ .	աստեղ , աստեղց .	աստղ :
Ետղ .	ետեղ .	պեղ :

Փ Ո Վ Ո Ւ Մ Ա Ն Է

Դուստր .	դստեր , դստերց .	աղջիկ զատակի :
Լիար .	լտեր , լտերց .	լիարի :
Աղբիւր .	աղբեր , աղբերց .	աղբիւր :
Եղջիւր .	եղջեր , եղջերց .	եղջիւր :
Ալեր .	ալեր , ալերց .	ալեր :

Ա Ն Ե Ղ Մ Ի Ա Ն

Տիեզերք .	տիեզերց , տիեզերքք .	աղխարհի :
-----------	----------------------	-----------

33. Գիտելի . Այս հօլովման յոգնակին շատ անգամ երկրորդ հօլովման պէս ալ կ'ըլլայ . ինչպէս , կայսերաց , կայսերօք : Ուսպերաց , ուսպերօք : Տիեզերաց , պիեզերօք :

Դ Ա Ս ԺԲ .

34. ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒԱՆՑ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

Եղակի անյոգնական

Ուղ .	Հայկ .	հայի .
Սեռ .	Հայկայ .	հայկին .
Գործ .	Հայկաւ .	հայիով .
Հայց .	չհայկ .	հայիչ .
Տրակ .	Հայկայ , ի հայկ .	հայկին .
Իայց .	ի հայկայ .	հայկէն :

Վերը եօթը հոլովմանց կարգին մէջ տեսանք այն պիտի յատուկ անուաներ , որ անոնցմէ ամէն մէկին վրայ կը հոլովին . բայց ընդհանրապէս յատուկ անուաները սոյն հոլովման վրայ կ'երթան , որուն յոգնակի շինել եթէ պէտք ըլլայ , երկրորդ հոլովման պէս կը ձևանան :

Արամ , արամայ , արամաւ .	Արամ :
Այրարատ , այրարատայ .	Այրարատ գաւառը :
Մեարտ , մեարտայ .	Ս . Մեարտ վարդապետը :
Սահակ , սահակայ .	Ս . Սահակ պարնև հայրապետը :
Մարիամ , մարիամայ , կամ մարեմայ , մարեմաւ .	Մարիամ :
Սափիրա , սափիրայ , սափիրաւ .	Սափիրա :
Անդրէաս , անդրեայ , անդրեաւ .	Անդրէաս :
Սոկրատէս , սոկրատեայ , սոկրատեաւ .	Սոկրատէս :
Հախփփմէ , հախփփմեայ , հախփփմեաւ .	Հախփփմէ :

Դ Ա Ս ԺԳ .

ԱՐՏՈՒՂԻ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՔ

35. Քանի մը բառեր կան , որոնց հոլովմունքն եօթը հոլովմունքէն դուրս է , թէպէտ տեղ տեղ մէկուն կամ մէկալին նմանողներ կը գտնուին . և ասոնք են .

36. ԱՄԲ , Էրէի Տարր .

Եղակի

Ուղ .	Ամբ .	էրէի Տարր .
Սեռ .	Ամն .	էրէի Տարրու .
Գործ .	Ամբաւք .	էրէի Տարրով .

Հայց . զԱՅՐ .
Տրակ . Առն , յԱՅՐ .
Բայց . յԱռնէ .

երիկ ճարրը .
երիկ ճարրո .
երիկ ճարրէ .

Յոգնակի

Ուշ . Արբ .
Սեռ . Արանց .
Գործ . Արամբք .
Հայց . զԱՐԱ .
Տրակ . Արանց , յԱՐԱ .
Բայց . յԱրանց .

երիկ ճարրելի .
երիկ ճարրոց .
երիկ ճարրերով .
երիկ ճարրերը .
երիկ ճարրոց .
երիկ ճարրոցէ .

Այսպէս կը հոլովի Տէր , քեր .

Տէր , տեառն , տերամբ , զտէր , ի տէր , ի տեառնէ .
Տեարբ , տերանց կամ տեարց , տերամբք , զտեարս ,
ի տեարս , ի տերանց կամ ի տեարց :

Դ Ա Ս ԺԴ .

37 . Հայր . հայր .

Ելակի

Ուշ . Հայր .
Սեռ . Հօր .
Գործ . Հարբ .
Հայց . զ Հայր .
Տրակ . Հօր , ի Հայր .
Բայց . ի Հօրէ .

հայր .
հօր .
հայրով .
հայրը .
հօր .
հօրէ .

Յոգնակի

Ուշ . Հարբ .
Սեռ . Հարց , Հարանց .
Գործ . Հարբք , Հարամբք .
Հայց . զ Հարս .
Տրակ . Հարց , Հարանց , ի Հարս .
Բայց . ի Հարց , ի Հարանց .

հայրեր .
հայրերո .
հայրերով .
հայրերը .
հայրերո .
հայրերէ :

Այսպէս կը հոլովին .

Մայր , մօր , մարբ , մարբ , մարց , մարբք :

Եղբայր , եղբօր , եղբարբ , եղբարբ , եղբարց , եղբարբք :

Դ Ա Ս ԺԵ .

38 . կին , կնի .

Ելակի .

Ուշ .	կին .	կնի .
Սեռ .	կնոջ .	կնկան .
Գործ .	կնաւ , կանամբ .	կնիւով .
Հայց .	զ կին .	կնիւլ .
Տրակի .	կնոջ , ի կին .	կնկան .
Բայ .	ի կնոջէ .	կնիկէ .

Յոգնակի

Ուշ .	կանայք .	կնիկներ .
Սեռ .	կանանց .	կնիկներո .
Գործ .	կանամբք .	կնիկներով .
Հայց .	զ կանայս .	կնիկներլ .
Տրակի .	կանանց , ի կանայս .	կնիկներո .
Բայ .	ի կանանց .	կնիկներէ .

Այսպէս կը հարուի Տիկին , Ռժ կն , խախոն .
 Տիկին , տիկնոջ , տիկնաւ կամ տիկնամբ . տիկնայք ,
 տիկնանց կամ տիկնայց , տիկնօք կամ տիկնամբք :

Դ Ա Ս ԺԶ .

39 . Բոյր , Գոյր .

Ելակի

Ուշ .	Բոյր .	Գոյր .
Սեռ .	Բեռ .	Գրոջ .
Գործ .	Բերք .	Գորով .
Հայց .	զ Բոյր .	Գոյրլ .
Տրակի .	Բեռ , ի Բոյր .	Գրոջ .
Բայ .	ի Բեռէ .	Գորէ .

Յոգնակի

Ուշ .	Բորք .	Գորեր .
Սեռ .	Բերց .	Գորերո .
Գործ .	Բերքք .	Գորերով .
Հայց .	զ Բորս .	Գորերլ .

Տրակ . Քերց , ի Քորս .
Բայ . ի Քերց .

սո-րերո- .
սո-րերե :

Դ Ա Ս ԺԵ .

40 . Օր , օր .

Ելակի

Ուշ . Օր .
Սեռ . Ընուր .
Գործ . Ընուրբ .
Հայց . զՕր .
Տրակ . Ընուր , յՕր .
Բայ . յՕրե .

օր .
օրի .
օրով .
օրը .
օրի .
օրե .

Յոգնակի

Ուշ . Ընուրբ .
Սեռ . Ընուրց .
Գործ . Ընուրբբ .
Հայց . զԸնուրս .
Տրակ . Ընուրց , յԸնուրս .
Բայ . յԸնուրց .

օրեր .
օրերո- .
օրերով .
օրերը .
օրերո- .
օրերե :

41 . Գիտելի . Գիտաբանք միայն է զլակի սեռակա-
նին մէջ արտուղի է և իրեն յատուկ կերպ ունի , գեղջ ,
օրով բացառականն ալ ի գեղջե . Տեսցած հոլովներն
առաջին հոլովման պէս են :

Դ Ա Ս ԺԸ .

42 . Ոմե , որ , Տեղ , ճ , զպակասն և ամակասն :

Ելակի

Ուշ . Ոմե , Ոբ .
Սեռ . Ուրումե . Ուրուբ .
Գործ . Ոմամբ .
Հայց . զՈմե . զՈբ .
Տրակ . Ումեմե , յՈմե . Ումեբ , յՈբ .
Բայ . յՈւմեմե , յՈւմեբ .

Տեղ , ճ .
Տեղո- ճ , ճ .
Տեղով ճ , ճ .
Տեղ , ճ .
Տեղո- ճ , ճ .
Տեղե ճ , ճ .

Յոգնակի

Ուշ . Ոմանք , Ոբ .

Տեղ ասի .

2296

Սե- .	Ոմանց .	Տեղ չանկի .
Գործ .	Ոմամբք .	Տեղ չանկով .
Հայ .	դ Ոմանս .	Տեղ չանկն .
Տրակ .	Ոմանց , յՈմանս .	Տեղ չանկի .
Բայ .	յ Ոմանց .	Տեղ չանկէ :

Դ Ա Ս ԺԹ .

43. Իմն , իք , ինչ . Բան ճը , ճը . գոյականն և ածականն .
 Եղանի անյոգնականն

Ուշ .	Իմն .	Իք .	Ինչ .	Բան ճը , ճը .
Սե- .		Իրիք .		Բանի ճը , ճը .
Գործ .		Իւիք .		Բանով ճը , ճը .
Հայ .	Իմն .		Ինչ .	Բան ճը , ճը .
Տրակ .	Իմեմն .	Իմիք ,	յ Ինչ .	Բանի ճը , ճը .
Բայ .	յ Իմեմնէ .	յ Իմեքէ .		Բանէ ճը , ճը :

Դ Ա Ս Ի .

44. Օ,ի , ղինչ , ինչ . Ինչ Բան . գոյականն և ածականն .
 Եղանի անյոգնականն

Ո .	Օ,ի , Օ ինչ , Ինչ .	Ինչ Բան , Ինչ .
Ս .	Իք , Եք .	Ինչ Բանի , Ինչո- .
Գ .	Իւ .	Ինչ Բանով , Ինչով .
Հ .	Օ,ի , Օ ինչ , Ինչ .	Ինչ Բան , Ինչ .
Տ .	Իմ , Հիմ , Իքում , Եքում , յ Ինչ .	Ինչ Բանի , Ինչո- .
Բ .	աւ Իմէ .	Ինչ Բանէ , Ինչէ :

Ճանօթոթիան . Թե հարցականն և թէ աւանց հարցականի կը բանի այս :

Դ Ա Ս ԻԱ .

45. Ո , Ո՛ւ . Ո՛ւ , ո՛ւր .

Եղանի

Ուշ .	Ո , Ո՛ւ .	ու՛ , ո՛ւր .
Սե- .	Ոյր .	որո՞ , որո՞ որ .
Գործ .	-	-

1563

Հայց . զՈ . զՈՎ .
Տրակ . Ում , յՈ . յՈՎ .
Իայց . յՈւմէ , յՈւմմէ .

ւմ , որը .
որու , որու որ .
որմէ , որմէ որ .

Յոգնակի

Ուշ . Ոյք .
Սեռ . Ոյց .

որոնք , որոնք որ .
որոնց , որոնց որ .

Գործ . —
Հայց . զՈյս .
Տրակ . Ոյց , յՈյս .
Իայց . յՈյց .

—
որոնք , որոնք որ .
որոնց , որոնց որ .
որոնցմէ , որոնցմէ որ :

Ճանօթնութիւն . Գործիականին տեղ կը բանի իւր համ Ուտլ . Ուտլք .
Ստիպարար գոյական , և քիչ տեղ ածական կը բանի , թէ հարցական և
թէ աւանց հարցականի :

Դ Ա Ս Ի Բ .

46 . Երկոքեան համ Երկոքին . գոյական և ածական .

Յոգնակի անեղական

Ո . Երկոքեան , Երկոքին .	Երկուսն ալ . Երկուքը .
Ս . Երկոցուն , Երկոցունց .	Երկուսին ալ . Երկուսին .
Գ . Երկոքումք , Երկոքումքք .	Երկուսումն ալ , Երկուսումն .
Հ . զԵրկուսեան , զԵրկուսին .	Երկուսն ալ , Երկուքը .
Տ . Երկոցուն , Երկոցունց , ՂԵրկուսեան , ՂԵրկուսին .	} Երկուսին ալ , Երկուսին .
Ի . ՂԵրկոցուն , ՂԵրկոցունց .	

Ճանօթնութիւն . Քանի մը սեան և սին վերջացած թէ գոյական և թէ
ածական գործածուած բառեր ասոր սէս կը հարկին . Ինչպէս են . Երկե-
րեան համ Երկքին . Չորեքեան համ Չորեքին . Աննեքեան համ Աննեքին .
Բոլորեքեան համ Բոլորեքին . և այլն :

Գ Լ Ո Ի Խ Բ .

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ի Ն

Դ Ա Ս Ի Գ .

47 . Իերանուն կըսուին քանի մը բառեր , որ
գէմք մը կամ գէմքերուն համեմատ կարգ մը կը յու-

ցընեն . և անունի տեղ կը դրուին չկրկնելու համար :

48. 'Վէմքն երեք է , առաջին՝ խօսողը , ես . երկրորդ՝ որու որ կը խօսուի , դու . երրորդ՝ որու համար որ խօսք կ'ըլլայ , նա :

49. 'Երանուեններն անուան պէս կը հոլովին , բայց շատը յատուկ հոլովում ունին :

Է Ա Կ Ա Ն Կ Ա Մ Գ Ո Յ Ա Կ Ա Ն Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր

50. Առաջին Վէմք

Եղակի		Յոգնակի	
Ո . Ես .	Էս .	Սեք .	Ձեռք .
Ս . Իմ .	Էմ .	Սեր .	Ձեր .
Գ . Ինչ .	Էնչ .	Սեօք .	Ձեղճով .
Հ . զիս .	Էս .	զՍեզ .	Ձեզ .
Տ . Ինչ , յիս .	Էնչի .	Սեզ , ի Սեզ .	Ձեզի .
Բ . յինէն .	Էնչի .	ի Սէնջ .	Ձեզի :

Դ Ա Ս Ի Դ .

51. Երկրորդ Վէմք

Եղակի		Յոգնակի	
Ո . Դու .	Դու .	Դուք .	Ձեռք .
Ս . Քո .	Քո .	Չեր .	Ձեր .
Գ . Քե .	Քեղճով .	Չեօք .	Ձեղճով .
Հ . զքեզ .	Քեզ .	զՉեզ .	Ձեզ .
Տ . Քեզ , ի Քեզ .	Քեզի .	Չեզ , ի Չեզ .	Ձեզի .
Բ . ի Քէն .	Քեզի .	ի Չէնջ .	Ձեզի .

Դ Ա Ս Ի Ե .

Երրորդ Վէմք

52. Ինքն , ինք , կը հոլովի վեցերորդ հոլովման պէս . Ինքն , ինքեան , ինքեամք . Ինքեանք , ինքեանց , ինքեամքք :

53. ԻԻԲ , իբէն . եղակի ուղղական և հայցական չունի .

Ելակ

Ո.	—	—
Ս.	Իւր, Իւրեան.	իբեն, իբ.
Գ.	Իւրե, Իւրեաւ, Իւրեամբ.	իբնով.
Հ.	—	—
Տ.	Իւր, Իւրեան, յԻւր.	իբեն.
Բ.	Ելակ.	իբե.

Յոգնակ

Ո.	Իւրեանք.	իբենք.
Ս.	Իւրեանց.	իբենց.
Գ.	Իւրեամբք.	իբենցնով.
Հ.	զԻւրեանս.	զիբենք.
Տ.	Իւրեանց, յԻւրեանս.	իբենց.
Բ.	Ելակց.	իբենցե.

Դ Ա Ս ԻԶ.

54. Սա, սս. Դա, սս. Նա, ան :

Ելակ

Յոգնակ

Ո.	Նա.	ան.	Նորա.	անոնք.
Ս.	Նորա.	անոց.	Նոցա.	անոնց.
Գ.	Նովաւ.	անով.	Նորք.	անոնցնով.
Հ.	զՆա.	ան.	զՆոսա.	անոնք.
Տ.	Նմա, ի Նա.	անոր.	Նոցա, ի Նոսա.	անոնց.
Բ.	իՆմանէ.	անկէ.	իՆոցանէ.	անոնցե.

Այսպէս կը հոլովին Սա, Դա :

Դ Ա Ս ԻԷ.

55. Որ, Ո. որ.

որ, Ո կ'ըսուի յարաբերական դերանունն, որ անուն մը կամ դերանուն մը մէջ կը բերէ. Աս որ խօսիմ. դու որ լսես. նա (կամ ծառայ) որ գործէ : Ար հոլովի երրորդ հոլովման պէս.

Որ, Որոյ, որով, որում, յորմէ.

Որք, որոց, որովք, և այլն :

Դ Ա Ս Ի Ը .

ԱԾԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

56. Լ՛յս , այ . Լ՛յդ , աք . Լ՛յն , ան :

Ելակի

Ո .	Լ՛յն .	ան .
Ս .	Լ՛յնք , Լ՛յնորիկ .	անոր .
Գ .	Լ՛յնու , Լ՛յնուիկ .	անով .
Հ .	զԼ՛յն .	ան .
Տ .	Լ՛յնմ , Լ՛յնմիկ , ԵԼ՛յն .	անոր .
Բ .	ԵԼ՛յնմանէ .	անի .

Յոգնակի

Ո .	Լ՛յնք , Լ՛յնոքիկ .	անոնք .
Ս .	Լ՛յնց , Լ՛յնցիկ .	անոց .
Գ .	Լ՛յնոքիւք .	անոցով .
Հ .	զԼ՛յնա , զԼ՛յնասիկ .	անոնք .
Տ .	Լ՛յնց , Լ՛յնցիկ , ԵԼ՛յնա , ԵԼ՛յնասիկ .	անոց .
Բ .	ԵԼ՛յնց , ԵԼ՛յնցանէ .	անոցի :

Լ՛յսպէս կը հօլովին Լ՛յս , Լ՛յդ . միայն ասոնք չեն ըսուիր շայս , շայք :

Դ Ա Ս Ի Թ .

57. Սոյն , սս . Դոյն , աք . Եոյն , ան :

Ելակի

Ո .	Եոյն .	ան , նոյն .
Ս .	Եորին , Եորուն .	անոր .
Գ .	Եովին , Եովիմք .	անով .
Հ .	զԵոյն .	ան .
Տ .	Եմին , ԻԵոյն .	անոր .
Բ .	—	—

Յոգնակի

Ո .	Եոյնք , Եոքին .	անոնք .
Ս .	Եոցին , Եոցուն , Եոցունց .	անոց .
Գ .	Եովիմքք , Եոքիմքք , Եոքումքք .	անոցով .

- Հ. զՆոյնա, զՆոսին. անոնք .
  - Տ. Նոյին, Նոցուեն, Նոցուենց, անոնց .
իՆոյնա, իՆոսին .
  - Բ. իՆոցուենց. անոնցմէ .
- Այսպէս կը հոլովին Սոյն, Դոյն :

Դ Ա Ս Է

58. Դոյական գերանուեններուն (Ինչն, Որ էն զատ միւսներուն) սեռականները, Իմ, Քո, Քոյ, Սեր, Չեր, Իւր, Սորա, Դորա, Նորա, Սոցա, Դոցա, Նոցա, ածականներ են . որոնցմէ Քո միայն զատ կերպ հոլովում ունի .

Եղակի

- Ո. Քո . քո-կինդ .
- Ս. Քոյ . քո-կինիդ .
- Դ. Քով . քո-կինովդ .
- Հ. զՔո . քո-կինդ .
- Տ. Քում, ի Քո . քո-կինիդ .
- Բ. ի Քումմէ, ի Քոյ . քո-կինեդ .

Յոգնակի

- Ո. Քոյք . քո-կիններդ .
- Ս. Քոց . քո-կիններոար .
- Դ. Քովք . քո-կիններովդ .
- Հ. զՔոյս . քո-կիններդ .
- Տ. Քոց, ի Քոյս . քո-կիններոար .
- Բ. ի Քոց . քո-կիններեդ :

59. Մնացեալներն երրորդ հոլովման պէս կը հոլովին .
 Իմ. Իմն . իմոյ, իմով, իմում, յիմոյ կամ յիմմէ . իմք,
 իմոյ, իմովք :
 Քոյ . քո-կին . քոյոյ, քոյով, քոյում, իքոյոյ կամ իքում
 մէ . քոյք . ևայլն :
 Սեր . Տերին . մերոյ, մերով, մերում, ի մերոյ կամ
 ի մերմէ . մերք . ևայլն :
 Չեր . Չերին . ձերում, ի ձերմէ . ձերք . ևայլն :

Իւր , իրեն , իւրում , յիւրմէ , իւրք . և այլն .
 Սորա , սոր , սորայոյ , սորայով . սորայում , ի սորայոյ ,
 սորայք , սորայոց կամ սորայց :

Ասոր պէս կը հոլովին Սոցա , սսոնց . Բորա , ասոր .
 Բոցա , ասոնց . Նորա , անոր . Նոցա , անոնց :

Գ Լ ՈՒ Խ Գ .

Բ Ա Յ

Գ Ա Ս Ա .

60 . Բայր բառ մ'է , որ կը նշանակէ ըլլալ կամ ը-
 նել կամ ըլլուիլ , ատենով , թուով ու դէմքով :

61 . Բայն ունի Սեռ , Դամանակ , Լղանակ , Թիւ ,
 Գէմք , Խանարհմունք :

62 . Բային սեռն երեք է . Ներգործական , Կրաւոր-
 ական և Չէղոր :

63 . Այն բայը ներգործական կ'ըսուի , որուն գործու-
 ղութիւնն ընողէն կ'ելնէ , ուրիշին վրայ կ'անցնի .
 Ինչպէս , Գանեմ , կը ծեծե՛մ : Ասոնք հասարակօրէն է՛մ ,
 երբեմն ալ մ՛մ և ու՛մ կը վերջաւորին :

64 . Այն բայը կրաւորական կ'ըսուի , որ կը նշանակէ
 ըլլուիլ , կամ գործողութիւն մը՝ որ ուրիշէն կը կրուի .
 Ինչպէս , Սիրիմ , կը սիրուի՛մ : Ասոնք հասարակօրէն է՛մ կը
 վերջաւորին , ներգործական է՛մ վերջաւորութիւն ու-
 նեցողներէն . իսկ մ՛մ և ու՛մ վերջաւորութեամբ ներ-
 գործականներուն կրաւորականը դարձեալ մ՛մ և ու՛մ
 կը վերջաւորի սովորաբար :

65 . Բսելէ ամէն ներգործական ունի իր կրաւոր-
 ականը , և ամէն կրաւորական ալ իր ներգործականը .
 Թէ որ ըսեմ Սիրեմ , սիրուող մ'ալ պիտի ըլլայ ան-
 շուշտ . և թէ որ ըսեմ Սիրիմ , սիրուի՛մ , սիրող մ'ալ
 պիտի ըլլայ անշուշտ : Բայց կան բայեր , որ մէկ ձայ-
 նով թէ ներգործական , այսինքն ընելը , և թէ կրա-

և որական, այսինքն ըլլուիլը կը նշանակեն, և կ'ըսուին
 հասարակ. ինչպէս, Օնանիմ, որ ըսել է կը ծնանի՞մ ուրիշը
 և կը ծնի՞մ ուրիշն. Մեթեանում, կը կարգամ և կը կար-
 գայո՞ւիմ: Ասոնք կրաւորական բայերու պէս կը խոս-
 նարհին:

66. Այն բայը Չէղո՞ կ'ըսուի, որ կը նշանակէ այն-
 պիսի գործողութիւն մը, որ ընողին վրայ կը մնայ, և
 ուրիշին չանցնիր. ինչպէս, Սեռանիմ, կը թռնի՞մ: Ա-
 սոնցմէ ոմանք ներգործական բայի պէս կը խոսնարհին,
 անոր համար Ներգործակերպ չէղո՞ կ'ըսուին. ոմանք ալ
 կրաւորական բայի պէս կը խոսնարհին, անոր համար
 Արաւորակերպ չէղո՞ կ'ըսուին:

67. Իային ժամանակն երեք է. 'Ներկայ' հիմակ-
 ուանը. Անցեալ՝ անցածը. Ապառնի՞ գալիքը:

68. Անցեալը՝ որ անցած բանի վրայ կը խօսի, եթէ
 չլմնցած է՝ Անկատար կ'ըսուի. ինչպէս, գրէի, կը գրէի,
 կը գրէի կ'ը:

69. Եթէ լմնցած է, Ապարեալ կ'ըսուի. ինչպէս,
 գրեցի, գրեցի:

70. Իային եղանակն երեք է. Սահմանական՝ որ գործը
 կը զրուցէ և կը պատմէ. Հրամայական՝ որ գործը կը հը-
 րամայէ կամ կ'արգիլէ. Սորադասական՝ որ սլայմանով մը
 ուրիշ եղանակէ կախ կը թողու խօսքը:

71. Կան երեք Ռեբայալ, այսինքն բայի տեղ
 դրուողներ. Անորիշ ռեբայ, որ ինքնիրեն դէմք, ժա-
 մանակ կամ եղանակ չյայտներ, հասլա միայն ըլլալ
 կամ ընել կամ ըլլուիլ մը կը ցուցնէ, ու բայի տեղ կը
 դրուի ամէն ժամանակի, եղանակի ու դէմքի յարմար-
 ուելով. ինչպէս, Վ ինել, ըլլալ. Սիրել, սիրել. Սիրիլ,
 սիրո՞ւիլ. Գնալ, երթալ. Քաղցնուլ, անօրէնալ: Անցեալ
 ռեբայ, որ եղած կամ ըրած անցածը կը ցուցնէ, ինչ-
 պէս, Վ եալ, եղած. Սիրեցեալ, սիրած կամ սիրո՞ւած.
 Գնացեալ, գացած: Ապառնի ռեբայ, որ ըլլալիքը կամ
 ընելիքը կը ցուցնէ. ինչպէս, Վ ինելոց, ըլլալո՞ւ. Սիրե-
 ւոց, սիրելո՞ւ կամ սիրո՞ւելո՞ւ, որ պիտի սիրէ կամ պիտի սիրո՞ւի:

72. Բայրդ դերանուան պէս երեք շէճ ունի, և երկու թիւ՝ Լ, զակի և Յոգնակի. ինչպէս, Լ, ս սիրեմ, Բու սիրես, Լ, ս սիրէ. Սէք սիրեմք, Բուք սիրէք, Լորա սիրեն:

73. Խանարհմուէք կ'ըսուի բային պէս պէս փոխուիւ լը, իր ետքի ծայրը զանազան մասնիկներ աւելնալով:

74. Բայերը չորս կերպ կը լծորդին էճ, իճ, աճ, ուճ. ինչպէս, Սիրեմ. Սիրիմ. Հաւատամ. Օգնում:

Դ Ա Ս ԼԲ.

ԱՌ ԱԾ ԻՆ Լ Ծ ՈՐ Դ ՈՒ Թ Ի ԻՆ-ԵՄ

75. ԱՌ ԱԶ ԻՆ ՕՐ ԻՆ ԱԿ

Ներգործական ՍԻՐԵՄ. աղմատ սէր, սիրեմք:

ՍԱՀ ՄԱՆ ԱԿԱՆ ԵՂԱՆ ԱԿ

Ներիայ

Լ: շէի

Յոգնակի

Սիրեմ.	իւ սիրեմ.	Սիրեմք.	իւ սիրեմք.
Սիրես.	իւ սիրես.	Սիրէք.	իւ սիրէք.
Սիրէ.	իւ սիրէ.	Սիրեն.	իւ սիրեն.

Ընդեալ ահաբար

Սիրէի.	իւ սիրէի.	Սիրէար.	իւ սիրէիք.
Սիրէիր.	իւ սիրէիր.	Սիրէիք.	իւ սիրէիք.
Սիրէր.	իւ սիրէր.	Սիրէին.	իւ սիրէին.

Ընդեալ հաբարեալ

Սիրեցի.	սիրեցի.	Սիրեցար.	սիրեցիք.
Սիրեցիր.	սիրեցիր.	Սիրեցէք.	Սիրեցիք.
Սիրեայ.	սիրեց.	Սիրեցին.	սիրեցին.

Ըպառնի

Սիրեցից.		Սիրեցուք.	
սիրեցեմ.	(պիսի) սիրեմ.	սիրեցեմք.	սիրեմք.
Սիրեցես.	սիրես.	Սիրեցիք.	սիրէք.

Այս ներգործականներուն կրաւորականները .

Կոչիմ, կոչեցայ .
Գրիմ, գրեցայ .
Գանիմ, գանեցայ .
Սերմանիմ, սերմանեցայ .
Վանիմ, վանեցայ .
Ասիմ, ասացայ .
Գիտիմ, գիտացայ .

հանչում :
գրում :
ծեծում :
ցանում :
չանսում :
ըսում :
գիտցում :

Ճանօթնութիւն . Կարեմ, Մարթեմ, կրաւորական չեն ըլլար, և սովորաբար չէզոքի պէս կը բանին :

Հասարակ

Դատիմ, դատեցայ .
Խօսիմ, խօսեցայ .
Կամիմ, կամեցայ .
Համարիմ, համարեցայ .

դատեմ, դատում :
խօսեմ, խօսում :
ուղեմ, ուղում :
սեպեմ, սեպում :

Ներգործակերպ չէլոք

Ժամանեմ, ժամանեցի, ժամանեա .
Թագաւորեմ, թագաւորեցի, թագաւորեա .
Ազազակեմ, ազազակեցի, ազազակեա .

հասնիմ :
Լագաւորեմ :
պրում :

Կրաւորակերպ չէլոք

Աշխատիմ, աշխատեցայ .
Ապրիմ, ապրեցայ .
Բնակիմ, բնակեցայ .

աշխատիմ, յոգնիմ :
ապրիմ :
բնակիմ :

Դ Ա Ս Լ Ե .

78. ԵՐԿՐՈՐԻ ՕՐԻՆԱԿ

Ներգործական ՏԵՍԸՆԵՍ . արմատ ՏԵՍ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Տեսանեմ,	իլ պեանեմ .	Տեսանեմք,	իլ պեանեմք .
Տեսանես .	իլ պեանես .	Տեսանեք .	իլ պեանեք .
Տեսանէ .	իլ պեանէ .	Տեսանեն .	իլ պեանեն .

Անյեալ անկապար

Տեսանէի .	իլ պեանէի .	Տեսանէաք .	իլ պեանէիք .
Տեսանէիր .	իլ պեանէիր .	Տեսանէիք .	իլ պեանէիք .
Տեսանէր .	իլ պեանէր .	Տեսանէին .	իլ պեանէին :

Անցեալ հասարեալ

Տեսի .	դեսայ .	Տեսաք .	դեսանք .
Տեսեր .	դեսար .	Տեսէք , տեսիք .	դեսաք .
Տես , ետես .	դեսաւ .	Տեսին .	դեսան :

Այսուհի

Տեսից ,	Տեսցուք ,	
տեսցեմ . (պիտի)	տեսցեմք .	դեսնէնք .
Տեսցես .	դեսնես .	Տեսջիք , տեսցէք .
Տեսցէ .	դեսնէ .	Տեսցեն .

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Տես .	դես .	Տեսէք .	դեսէք .
Տեսջիր , տեսանիջիր .	դես ,	դեսնես .	
Մի տեսաներ .	Մի դեսներ .	Մի տեսանէք .	Մի դեսնէք .

Ս Տ Ո Ր Ա Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Տեսանիցեմ . (իկ որ)	դեսնէմ .	Տեսանիցեմք .	դեսնէնք .
Տեսանիցես .	դեսնես .	Տեսանիցէք ,	
		տեսանիջիք .	դեսնէք .
Տեսանիցէ .	դեսնէ .	Տեսանիցեն .	դեսնէն :
ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Տեսանել .	դեսնել :	
ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Տեսեալ .	դեսած ,	դեսնելլ :
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .	Տեսանելոց .	դեսնելլ :	

79 . Կրաւորական ՏԵՍՆԵՄ .

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Ներկայ

Տեսանիմ .	իլ դեսնոմ .	Տեսանիմք .	իլ դեսնոմնք .
Տեսանիս .	իլ դեսնոմս .	Տեսանիք .	իլ դեսնոմք .
Տեսանի .	իլ դեսնոմի .	Տեսանին .	իլ դեսնոմն :

Անցեալ անհասար

Տեսանէի .	իլ դեսնոմի .	Տեսանէաք .	իլ դեսնոմիք .
Տեսանէիր .	իլ դեսնոմիր .	Տեսանէիք .	իլ դեսնոմիրք .

Տեսանէր ,
տեսանիւր . իլ փեսնո-էր . Տեսանէին . իլ փեսնո-էին .

Անցեալ կապարեալ

Տեսայ . փեսնո-էցայ . Տեսաք . փեսնո-էցանք .
Տեսար . փեսնո-էցար . Տեսայք , տեսարուք . փեսնո-էցաք .
Տեսաւ . փեսնո-էցաւ . Տեսան . փեսնո-էցան :

Այսու-նի

Տեսայց , Տեսցուք .
տեսցիմ . (պիպի) փեսնո-իմ . տեսցիմք . փեսնո-ինք .
Տեսցիս . փեսնո-իս . Տեսցիք , տեսցիք . փեսնո-իք .
Տեսցի . փեսնո-ի . Տեսցին . փեսնո-ին :

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Տեսիր . փեսնո-է . Տեսարուք , տեսայք . փեսնո-էցէք .
Տեսջիր , տեսանիջիր . փեսնո-է , փեսնո-իս . . . .
Մի տեսանիր . Մի փեսնո-իր . Մի տեսանիք . Մի փեսնո-իք :

Ս Տ Ո Ր Ա Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Տեսանիցիմ . (իէ որ) փեսնո-իմ . Տեսանիցիմք . փեսնո-ինք .
Տեսանիցիս . փեսնո-իս . Տեսանիցիք ,
տեսանիջիք . փեսնո-իք .
Տեսանիցի . փեսնո-ի . Տեսանիցին . փեսնո-ին :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Տեսանել , տեսանիլ . փեսնո-իլ .
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Տեսեալ . փեսնո-ած , փեսնո-ելլ .
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Տեսանելոց . փեսնո-ելո- :

Տեսանէ՛մ ին պէս կը խոնարհին ընդ հանրապէս արմատին
վրայ ան՛ժ վերջաւորած բայերը :

Դ Ա Ս Ա Ձ .

80 . Արեւ-իեան համար Տէկ քանի բայեր :

Ներգործական

Հատանեմ հատի , հատ , եհատ . փարեմ :
Հարցանեմ , հարցի , հարց , եհարց . հարցնեմ :
Գտանեմ , գտի , գիտ , եգիտ . գտնեմ :

Սպանանեմ, սպանի, սպան, և սպան,

Սեպնեմ:

Հարկանեմ, հարի, հար, և հար,

Կարնեմ:

Ճանօթնութիան 1⁰ Այսպէս կը խոնարհին ետևի շորս բայերն ալ պարզ արմատովը, էպօ արմատ չունենալնուն:

Ածեմ, ածի, ած, և ած,

Բերեմ:

Բերեմ, բերի, բեր, և բեր,

Բերեմ:

Հանեմ, հանի, հան, և հան,

Հանեմ:

Հեղուսեմ, հեղուսի, հեղուս,

Գամեմ:

Ճանօթնութիան 2⁰ Այսպէս կը խոնարհին սոցանեմ, տոցանեմ, էրոցանեմ վերջաւորեալ Անոդանիան ըսուած բայերը քիչ տարբերութեամբ Տեսանեմ էն:

Դարձուցանեմ, դարձուցի, դարձուցց, դարձո,

Դարձնեմ:

Չեկուցանեմ, զեկուցի, զեկուցց, զեկո,

Իմացնեմ:

Մատուցանեմ, մատուցի, մատուցց, մատո,

Կամ, Տօք Բերեմ:

Կորուսանեմ, կորուսի, կորուցս, կորո,

Կորսնցնեմ:

Փլուզանեմ, փլուզի, փլուզց, փլո,

Փլոցնեմ:

Ամրացուցանեմ, ամրացուցի, ամրացուցց, ամրացս,

Ամրոցնեմ:

Ապրեցուցանեմ, ապրեցուցի, ապրեցուցց, ապրեցո,

Ապրեցոցնեմ:

Այս ներգործականներուն կրատորականները

Հատանիմ, հատայ,

Կորոտիմ:

Հարցանիմ, հարցայ,

Հարցոտիմ:

Գտանիմ, գտայ,

Գտնոտիմ:

Սպանանիմ, սպանայ,

Սեպնոտիմ:

Հարկանիմ, հարայ,

Կարնոտիմ:

Ածիմ, ածայ,

Բերոտիմ:

Բերիմ, բերայ,

Բերոտիմ:

Հանիմ, հանայ,

Հանոտիմ (դուրս):

Հեղուսիմ, հեղուսայ,

Գամնոտիմ:

Դարձուցանիմ, դարձուցայ,

Դարձնոտիմ:

Չեկուցանիմ, զեկուցայ,

Իմացոտիմ, Իմաց արոտիմ:

Մատուցանիմ, մատուցայ,

Կամ, Տօք Բերոտիմ:

Կորուսանիմ, կորուսայ,

Կորսնցնոտիմ, չեղօք կորսոտիմ:

Փլուզանիմ, փլուզայ,

Փլոցոտիմ, չեղօք փլոցնեմ:

Ճանօթնութիան, տոցանեմ և էրոցանեմ վերջաւորածներուն կրատորականնին տեղ չեղօքնին կը բանի, Ամրացուցանիմ, Ապրեցուցանիմ, ըսելու տեղ Ամրանամ, Ապրիմ կ'ըսուի:

Հասարակ

Ուսանիմ, ուսայ, ուսիր, ուսարուք,

Աորչիմ, Աորչնոտիմ:

Ծնանիմ, ծնայ, ծնիր,

Ծնիմ, Ծնոտիմ:

Սկսանիմ, սկսայ, սկսիր,

Աչիմ, Աչնոտիմ:

Տանիմ, տարայ, տար,

Փանիմ, Փարսոտիմ:

Ագանիմ, ագայ, ագիր, ագուցեալ, ագեալ,

Կագնիմ, Կագնոտիմ:

ԼԵՐԳՐԹ-ԿԵՐՊ ԷՆԴ

Ելանեմ, ելի, ել.
 Իջանեմ, իջե, իջ.
 Անցանեմ, անցի, անց, էանց.
 Հասանեմ, հասի, հաս, եհաս.
 Մտանեմ, մտի, մտա, եմտա.

Էլեմ :
 Իջեմ :
 անցիմ :
 հասնիմ :
 մտնեմ :

ԿՐԱՊՐԱԿԵՐՊ ԷՆԴ

Անկանիմ, անկայ, անկիր, անկերուք.
 Բուսանիմ, բուսայ, բուսիր, բուսարուք.
 Կտանիմ, կտայ, կտա, կտարուք.
 Մեռանիմ, մեռայ, մեռիր, մեռարուք.
 Ագանիմ, ագայ, ագիր, ագարուք կամ ագերուք :
 ագուցեալ.

Էնալ :
 Բուսնիմ :
 կտանիմ :
 մեռնիմ :
 ագեմ Իջեմ :
 Գիւեր Կեանմ :

Դ Ա Ս Լ Ե

81. Տեսանիմ ին պէս կը խոնարհին շիմ, նշիմ ու մէկ երկու նշիմ, անիմ վերջացած շիդոք բայերն ալ : Ի այց սալորաբար քանի մը տեղ քիչ մը տարբերու թիւն ու նենալնուն՝ ամբողջ դնենք օրինակ մը :

Թաքչիմ, կը պահու-լաիմ :

ՍԶՄ	ների . ել .	Թաքչիմ .	Թաքչիս .	Թաքչի .
	յոգ .	Թաքչիմք .	Թաքչիք .	Թաքչինն .
	անի .	Թաքչի .	Թաքչիր .	Թաքչեր .
		Թաքչեայք .	Թաքչեկք .	Թաքչեինն .
	կար .	Թաքեայ .	Թաքեար .	Թաքեալ .
		Թաքեարք .	Թաքեայք .	Թաքեանն .
			Թաքերուք .	
		Թաքեայց .	Թաքիցես .	Թաքիցէ .
		Թաքիցեմ .		
		Թաքիցուք .	Թաքիջիք .	Թաքիցենն .
		Թաքիցեմք .	Թաքիցէք .	
ՅԸՄ		Թաքիր .	Թաքիջիր .	Մի Թաքջիր .
			Թաքջիր .	
		Թաքերուք .	Թաքեայք .	Մի Թաքչիք .
ՍՏԱԲ		Թաքչիցիմ .	Թաքչիցիս .	Թաքչիցի .

Թաքչիցիմք . Թաքչիցիք , Թաքչիցին :
Թաքչիջիք .

ԻԵԻԲ . Թաքչեւ . — Թաքուցեալ . — Թաքչեւոց :

Թուչիմ , Թուեայ , Թուիր , Թուուցեալ .	Լուչիմ :
Մաաչիմ , մատեայ , մատիր , մատուցեալ .	Տօպէնամ , պրոտիմ :
Հանգչիմ , հանգեայ , հանգիր , հանգուցեալ .	հանգչիմ :
Երկնչիմ , երկեայ , երկիր , երկուցեալ .	Չախնամ :
Փախչիմ , փախեայ , փախիր , փախուցեալ .	Չախչիմ :
Կորնչիմ , կորեայ , կորիր , կորուսեալ .	Կորոտիմ :
Մարանչիմ , մարտեայ , մարտիր , մարտուցեալ .	Կոտիմ :
Յարնչիմ , յարեայ , յարիր , յարուցեալ .	Չախչիմ , Չանամ :
Մեղանչիմ , մեղայ , մեղիր , մեղարուք , մեղանչիցեմ , մեղուցեալ .	Միլանչիմ :
Յանցանեմ , յանցեայ , իմ յանցայ , յանցիր , յանցանիցեմ , յանցուցեալ , իմ յանցեալ .	սխալիմ :

Դ Ա Ս Լ Ը .

Ե Ր Ր Ո Դ Լ Ծ Ո Ր Դ Ո Ի Թ Ի Ի Ն - Ը Մ

82 . 'Ներդործական ՀԵՒԸՏԸՄ . արմատ ՀԱԻԱՏ :

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

'Ներիայ

Հաւատամ .	իւ հաւամ .	Հաւատամք .	իւ հաւամնի .
Հաւատաս .	իւ հաւաս .	Հաւատայք .	իւ հաւասի .
Հաւատայ .	իւ հաւայ .	Հաւատան .	իւ հաւանն :

Լնցեալ անիաբար

Հաւատայի .	իւ հաւայի .	Հաւատայաք .	իւ հաւայինի .
Հաւատայիր .	իւ հաւայիր .	Հաւատայիք .	իւ հաւայիի .
Հաւատայր .	իւ հաւար .	Հաւատային .	իւ հաւայինն .

Լնցեալ հաբարեալ

Հաւատացի .	հաւացի .	Հաւատացաք .	հաւացինի .
Հաւատացեր .	հաւացիր .	Հաւատացէք ,	
		Հաւատացիք .	հաւացիի .
Հաւատաց .	հաւաց .	Հաւատացին .	հաւացինն :

ԼՅԱՄԻ

Հաւատացից , հաւատացեմ . (պիտի) հասփամ .
 Հաւատացես . հասփաս .
 Հաւատացէ . հասփայ .
 Հաւատացուք , հաւատացեմք . հասփանի .
 Հաւատացիք , հաւատացէք . հասփաի .
 Հաւատացեն . հասփանիք .

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Հաւատաս . հասփաս . Հաւատացէք . հասփացիք .
 Հաւատասցիք , հաւատացցիք . հասփաս , հասփաս . . .
 Մի հաւատար . մի հասփար . Մի հաւատայք . մի հասփարք .

Ս Տ Ո Ր Ա Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Հաւատայցեմ . (թի որ) հասփամ . Հաւատայցեմք . հասփանի .
 Հաւատայցես . հասփաս . Հաւատայցէք , հասփայք .
 Հաւատայցէ . հասփայ . Հաւատայցեն . հասփանիք .
 ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Հաւատալ . հասփալ =
 ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Հաւատացեալ . հասփացած , հասփալով :
 ԱՊԱՌԵՒ ԴԵՐԲԱՅ . Հաւատալոյ . հասփալոս =

83. Կրաւորական ՀԱՒԱՏԱՄ

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Ներիայ

Հաւատամ . իը հասփացոմի . Հաւատամք . իը հասփացոմիք .
 Հաւատաս . իը հասփացոմիս . Հաւատայք . իը հասփացոմիք .
 Հաւատայ . իը հասփացոմի . Հաւատան . իը հասփացոմինք .

Լնցեալ անիաբար

Հաւատայի . իը հասփացոմի .
 Հաւատայիր . իը հասփացոմիք .
 Հաւատայր . իը հասփացոմիք .
 Հաւատայարք . իը հասփացոմիքիք .

Հաւատայիք .

իւ հաւատացուելիս .

Հաւատային .

իւ հաւատացուելին :

Անշեալ հարարեալ

Հաւատացայ .

հաւատացուցայ .

Հաւատացար .

հաւատացուցար .

Հաւատացաւ .

հաւատացուցաւ .

Հաւատացար .

հաւատացուցանի .

Հաւատացայք . հաւատացարուք .

հաւատացուցայք .

Հաւատացան .

հաւատացուցանի :

Այսուհի

Հաւատացայց , հաւատացիմ .

(պիսի) հաւատացում .

Հաւատացիս .

հաւատացումս .

Հաւատացի .

հաւատացում .

Հաւատացուք . հաւատացիմք .

հաւատացումս .

Հաւատասցիք . հաւատացիք .

հաւատացումս .

Հաւատասցին .

հաւատացումն :

Հ Բ Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Հաւատացիր .

հաւատացուի .

Հաւատասցիր , հաւատացչիր .

հաւատացուի , հաւատացումս .

Մի հաւատար .

մի հաւատացուի .

Հաւատացարուք , հաւատացայք .

հաւատացուցիք .

Մի հաւատայք .

մի հաւատացումս :

Ս Տ Ո Ր Ա Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Հաւատացիմ .

(իւ որ) հաւատացում .

Հաւատացիս .

հաւատացումս .

Հաւատացի .

հաւատացում .

Հաւատացիմք .

հաւատացումս .

Հաւատացիք , հաւատացչիք .

հաւատացումս .

Հաւատացին .

հաւատացումն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Հաւատայ .

հաւատացումս :

ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Հաւատացեալ .

հաւատացումս ,

հաւատացումս :

ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Հաւատալոց .

հաւատացումս :

Դ Ա Ս ԼԹ.

84. Կրթութեան համար Տէլ քանի Բայեր

Ներգործական

Կարդամ, կարդացի, կարդա .	խնչէմ, խորդամ :
Ամամ, ամացի, ամա .	վաբէմ, ւեցւէմ :
Լամ, լացի, լաց կամ ելաց, լաց .	լամ :
Բանամ, բացի, բաց կամ եբաց, բաց .	բանամ :
Բարւամ, բարձի, բարձ կամ եբարձ, բարձ .	վերջնէմ :
Լուանամ, լուացի, լուաց, լուա .	լուամ :

Այս ներգործականներուն կրատրականները

Կարդամ, կարդացայ, կարդացիր .	խանլութմ, խորդացութմ :
Ամամ, ամացայ, ամացիր .	վաբութմ :
Լամ, լացայ, լացիր .	լացութմ :
Բանամ, բացայ, բացիր .	բացութմ :
Բարւամ, բարձայ, բարձիր .	վերջութմ, շէզոք վերնամ :
Լուանամ, լուացայ, լուացիր .	լուացութմ :

Հասարակ

Իմանամ, իմացայ, իմացիր կամ իմաց կամ իմա .	իմանամ, իմացութմ :
Մուանամ, մուացայ, մուացիր կամ մուա .	մանամ, մուացութմ :
Ստանամ, ստացայ, ստացիր .	ոանէնամ, ոանէցութմ :
Հոգամ, հոգացայ, հոգացիր .	հոգամ, հոգացութմ :
Որամ, որացայ կամ որացի, որացիր կամ որա .	որս բունէմ, բունութմ :

Ճանօթութիւն . Այս հասարակ բայերն երբ ներգործութեամբ առնուին, ասորադասականք միշտ ներգործականին պէս կ'ըլլայ . իմանայցեմ, իմանայցես, իմանայցէք, իմանայցենք, իմանայցեսք, իմանայցենք :

Ներգործակերպ շէզոք

Գնամ, գնացի, գնա .	էրթամ :
Մնամ, մնացի, մնա .	մնամ, ադասէմ :
Խաղամ, խաղացի, խաղա .	խաղամ, շարժիմ :
Կամ, կացի, կաց կամ եկաց, կաց .	կնամ, կայիմ :

Կրատրակերպ շէզոք

Գոհանամ, գոհացայ, գոհացիր, գոհանայցեմ .	գնորեալու լլլամ :
Արբէնամ, արբեցայ, արբեցիր, արբենայցեմ .	գիւնօլամ :
Ընթանամ, ընթացայ, ընթացիր կամ ընթաց կամ ընթա .	վալէմ :
Դառնամ, դարձայ, դարձիր կամ դարձ, դառնայցեմ .	դառնամ :
Ցնծամ, ցնծացայ կամ ցնծացի, ցնծացիր կամ ցնծա, ցնծայցեմ .	սարսիտնամ :

Դ Ա Ս Խ .

85 . ԼՅՍ լծորդու թեան նման կը խոնարհի կեամ ,
այլի՞ բայը , արմատ՝ կեայ , կատարեալը՝ կեցի . որուն
ամբողջ օրինակը հոս կը դնենք :

ՍՀՄ .	Ների .	կեամ .	կեաս .	կեայ .
		կեամք .	կեայք .	կեան :
անի .	կէի .	կէիր .	կեայր .	
	կէաք .	կէիք .	կէին :	
կար .	կեցի .	կեցիր .	կեաց , եկեաց .	
	կեցաք .	կեցէք , կեցիք .	կեցին :	
այս .	կեցից , կեցցեմ .	կեցցուք , կեցցեմք .		
	կեցցես .	կեցցիք .	կեցցէք .	
	կեցցէ .	կեցցեն :		
ՀԲՄ .	կեաց .	կեցջիր .	Մի կեար .	
	կեցէք .		Մի կեայք :	
ՍՏՈՐ .	կեայցեմ .	կեայցես .	կեայցէ .	
	կեայցեմք .	կեայցէք .	կեայցեն :	
ԴԵՐԲ .	կեալ .	—	կեցեալ . —	կելոց :

Դ Ա Ս ԽԱ .

Չ Ո Ր Ր Ո Ր Դ Լ Օ Ո Ր Դ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ո Ւ Մ

86 . Ներգործական ՉԼՆՈՒՄ . արմատ ջեն :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Չե՛նում .	իլ Տորթե՛մ .	Չե՛նումք .	իլ Տորթե՛նք .
Չե՛նուս .	իլ Տորթե՛ս .	Չե՛նուք .	իլ Տորթե՛սք .
Չե՛նու .	իլ Տորթե՛ .	Չե՛նուն .	իլ Տորթե՛նք :

Լնցեալ անկապար

Չե՛նուի .	իլ Տորթե՛ի .	Չե՛նուաք .	իլ Տորթե՛իք .
Չե՛նուիր .	իլ Տորթե՛իր .	Չե՛նուիք .	իլ Տորթե՛իրք .
Չե՛նայր .	իլ Տորթե՛ր .	Չե՛նուին .	իլ Տորթե՛ինք :

Անցեալ հասարեալ

Ջենի .	Տորթեյի .	Ջենաք .	Տորթեյինք .
Ջեներ .	Տորթեյիք .	Ջենէք , զենիք .	Տորթեյիք .
Ջեն , եզեն .	Տորթեյ .	Ջենին .	Տորթեյին .

Այսուհի

Ջենից ,		Ջենցուք ,	
զենցեմ . (պիպի)	Տորթեմ .	զենցեմք .	Տորթեմք .
Ջենցես .	Տորթես .	Ջենջիք , զենցէք .	Տորթէք .
Ջենցէ .	Տորթէ .	Ջենցեն .	Տորթեն .

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Ջեն .	Տորթէ .	Ջենէք .	Տորթեյէք .
Ջենջիք .	Տորթէ , Տորթես .	. . .	. . .
Մի զենուք .	Մի Տորթեր .	Մի զենուք .	Մի Տորթէք .

Ս Տ Ո Ր Ա Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Ջենուցում . (թէ որ)	Տորթեմ .	Ջենուցումք .	Տորթեմք .
Ջենուցուս .	Տորթես .	Ջենուցուք .	Տորթէք .
Ջենուցու .	Տորթէ .	Ջենուցուն .	Տորթեն .

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Ջենուլ .	Տորթել :
ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Ջենեալ .	Տորթած , Տորթելով :
ԱՊԱՌԻՒ ԴԵՐԲԱՅ .	Ջենլոց .	Տորթելո- :

87 . Կրաւորական , ՔՆՆՈՒՄ .

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Ներկայ

Ջենում .	իլ Տորթում .	Ջենումք .	իլ Տորթումք .
Ջենուս .	իլ Տորթումս .	Ջենուք .	իլ Տորթումք .
Ջենու .	իլ Տորթում .	Ջենուն .	իլ Տորթումն :

Անցեալ անկապար

Ջենուի .	իլ Տորթումի .	Ջենուաք .	իլ Տորթումիք .
Ջենուիր .	իլ Տորթումիր .	Ջենուիք .	իլ Տորթումիք .
Ջենուր .	իլ Տորթումիր .	Ջենուին .	իլ Տորթումին :

Անցեալ հասարեալ

Չենայ .	Տորևո-եցայ .	Չենար .	Տորևո-եցանք .
Չենար .	Տորևո-եցար .	Չենայք , զենարուք .	Տորևո-եցաք .
Չենաւ .	Տորևո-եցաւ .	Չենան .	Տորևո-եցանք .

Այսուհի

Չենայց , զենցիմ .	(պիպի)	Տորևո-իմ .
Չենցիւ .		Տորևո-իւ .
Չենցի .		Տորևո-ի .
Չենցուք , զենցիսք .		Տորևո-իսք .
Չենցիք , զենցիք .		Տորևո-իք .
Չենցին .		Տորևո-ինք .

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Չենիր .	Տորևո-ի .	Չենարուք , զենայք .	Տորևո-եցիք .
Չենցիր .	Տորևո-ի , Տորևո-իս .		
Մի զենուք .	Տորևո-իք .	Մի զենուք .	Տորևո-իք :

Ս Տ Ո Ր Ա Ղ Ա Ս Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Չենուցում .	(ին որ)	Տորևո-իմ .	Չենուցուք .	Տորևո-իսք .
Չենուցուս .		Տորևո-իս .	Չենուցուք .	Տորևո-իք .
Չենուցու .		Տորևո-ի .	Չենուցուն .	Տորևո-ինք .
ԱՆՈՐԸ ԴԵՐԲԱՅ .	Չենուլ .	Տորևո-իլ :		
ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Չենեալ .	Տորևո-ւծ , Տորևո-ելիլ :		
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .	Չենլոց .	Տորևո-ելլու :		

Դ Ա Ս Ի Բ

88. Արևո-ի-ան համար Տի քանի Բայեր

Ներգործական

Թողում .	Թողի .	Թող .	Եթող .	Թող ասմ .
Հեղում .	Հեղի .	Հեղ .	Եհեղ .	Թախիմ .
Կեղում .	Կեղի .	Կեղ .	Եկեղ .	Էրեմ .
Անում .	անի .	ան .	Էան .	ասնիմ .
Լում .	լի .	լից .	Էլից .	լեռեմ .

Այս ներգործականներուն հրատարականները

Թողում .	Թողայ .	Թողում .	Չեղք .	Թամ .
----------	---------	----------	--------	-------

Հեղում, հեղաց .
Կիզում, կիզաց .
Առնում, առաց .
Լնում, լաց .

Բախում, շեղում, լախում :
Էրում, " էրիմ :
առնում :
լնում :

Տանօրհանիան . Ոմանց կրաւորական սահմանական ներկան և ստորա-
դասականը ի՞նչ ալ կ'ըլլան երբեմն . Հեղանիմ, հեղանիցիմ, հեղանիլ : Չե-
նանիմ, զենանիցիմ, զենանիլ : Թողանիմ, թողանիցիմ, թողանիլ . և այլն :

Հասարակ

Չգեղում, զգեցայ, զգեցիր .
Ընթեռնում, ընթերցայ, ընթերցիր .
Սկսում, սկսայ, սկսիր .
Կալում } կալայ, կալ կամ կա, կալէք՝ ներ-
Կալնում } գործական, կալարուք, կալայք .

հագնիմ, հագնում :
խարամ, խարացում :
սկսիմ, սկսում :
բանէմ, բանում :

Ներգործակերպ լեզու չունի այս լծորդութիւնը :

Կրաւորակերպ լեզու

Այս լծորդութեան կրաւորականին պէս կը խանարհին քանի մը չէղոր-
բայեր ալ . որոնց կատարեալը էայ կը յանդի . կը խանարհին Լազնիմ բային
պէս . և ոմանք ալ ուրիշ կերպ քիչ մը կը խանարին :

Չբօսնում, զբօսայ, զբօսեալ .
Չերծնում, զերծայ, զերծեալ .
Յենում, յեցայ, յեցեալ .
Երդնում, երդուայ, երդուեալ .
Քաղցնում, քաղցեայ, քաղցեալ .
Չարթնում, զարթեայ, զարթուցեալ .
Ոսնում, ստեայ, ստուցեալ .
Թարնում, թարեայ, թարուցեալ .
Փախնում, փախեայ, փախուցեալ .
Ցանում, ցտեայ, ցտուցեալ .
Պակնում, պակեայ, պակուցեալ .

զբօսանի ընէմ :
աղապիմ :
չորնիմ :
երդում ընէմ :
անօրէնամ :
արթնում :
ցալիմ :
պահուցիմ :
փախիմ :
արդուիմ :
վախում :

Դ Ա Ս Ի Գ .

ԱՐՏՈՒՂԻ ԲԱՅԵՐ

89 . Ըրտուղի կ'ըսուին այն բայերը , որ տեղ տեղ
կը խոստորին կանոնաւոր խանարհմունքէ . կամ թէ եր-
կու պակասաւոր բայեր մէկ մէկով կ'ամբողջանան :

90 . Ներգործական ԸՌՆԵՄ, ընէմ . արմատ ԱՐՄ :

ԱՅՄ . ների . Առնեմ, Առնես . Առնէ .
Առնեմք . Առնէք . Առնեն :
անի . Առնէի . Առնէիր . Առնէր .

Առնէաք . Առնէիք . Առնէին :
 իբր . Արարի . Արարեր . Արար .
 Արարաք . Արարէք , արարիք . Արարին :
 ապա . Արարից , արասցեմ . Արասցուք , արասցեմք .
 Արասցես . Արասջիք , արասցէք .
 Արասցէ . Արասցեն :
 4ԲՄ . Արա . Արասջիր , առնիջիր . Մի առներ .
 Արարէք . Մի առնէք :
 ՍՏՈՐ . Առնիցեմ . Առնիցես . Առնիցէ .
 Առնիցեմք . Առնիցէք , Առնիցեն .
 առնիջիք .

ԴԵՐՔ . Առնել . — Արարեալ . — Առնելոց :

91 . Արաւորական ԱՌՆԻՄ ,

ՍԿՄ . ների . Առնիմ . Առնիս . Առնի .
 Առնիմք . Առնիք . Առնին :
 աճի . Առնէի . Առնէիր . Առնէր .
 Առնէաք . Առնէիք . Առնէին :
 իբր . Արարայ . Արարար . Արարաւ .
 Արարաք . Արարայք . Արարան :
 ապա . Արարայց , Արասցուք ,
 արասցիմ . արասցիմք .
 Արասցիս . Արասջիք , արասցիք .
 Արասցի . Արասցին :
 4ԲՄ . — Արասջիր , առնիջիր . Մի առնիր .
 — Առնիջիք . Մի առնիք :

ՍՏՈՐ . Առնիցիմ . Առնիցիմք .
 Առնիցիս . Առնիցիք , առնիջիք .
 Առնիցի . Առնիցին :

ԴԵՐՔ . Առնել , առնիլ . — Արարեալ . — Առնելոց :

Դ Ա Ս Ի Ռ .

92 . Աերգործական ԴՆԵՄ , Դնէմ . արմատ ԴԻՐ :

ՍԿՄ . ների . Դնեմ . Դնես . Դնէ .
 Դնեմք . Դնէք . Դնեն :

	անի .	Դնէի .	Դնէիր .	Դնէր .
		Դնէաք .	Դնէիք .	Դնէին .
հար .	եղի .	եղիր , եղար .	եղ .	
		եղաք .	եղիք .	եղին .
ապա .	եղից , դիցեմ .	Դիցուք , դիցեմք .		
	Դիցես .	Դի՞ջիք , դիցէք .		
	Դիցէ .	Դիցեն :		
ՀՐՄ .	Դիր .	Դի՞ջիր , դնի՞ջիր .	Մի դներ .	
	Դիք .	—	Մի դնէք :	
ՍՏՈՐ .	Դնիցեմ .	Դնիցես .	Դնիցէ .	
	Դնիցեմք .	Դնիցէք , դնի՞ջիք .	Դնիցեն .	
ԴԵՐԲ .	Դնել .	—	Եդեալ .	— Դնելոց :

93. Կրաւորական ԴՆԻՎ :

ՍՀՄ .	ների .	Դնիմ .	Դնիս .	Դնի .
		Դնիմք .	Դնիք .	Դնին :
անի .	Դնէի .	Դնէիր .	Դնէր , դնիւր .	
		Դնէաք .	Դնէիք .	Դնէին :
հար .	եդայ .	եդար .		Եդաւ .
		եդաք .	Եդայք , եդարուք .	Եդան :
ապա .	Եդայց , դիցիմ .	Դիցուք , դիցիմք .		
	Դիցիս .	Դի՞ջիք , դիցիք .		
	Դիցի .	Դիցին :		
ՀՐՄ .	—	Դի՞ջիր , դնի՞ջիր .	Մի դնիր .	
		Եդարուք , եդայք .	Մի դնիք :	
ՍՏՈՐ .	Դնիցիմ .	Դնիցիս .	Դնիցի .	
	Դնիցիմք .	Դնիցիք , դնի՞ջիք .	Դնիցին .	
ԴԵՐԲ .	Դնել , դնիլ .	—	Եդեալ .	— Դնելոց :

Դ Ա Ս ԽԵ .

94. Ներդործական ՈՒՏԵՄ, "—"է՛մ . արմատ (ՈՅՏ) ԿԵՐ .

ՍՀՄ .	ների .	Ուտեմ .	Ուտես .	Ուտէ .
		Ուտեմք .	Ուտէք .	Ուտեն :
անի .	Ուտէի .	Ուտէիր .	Ուտէր .	
		Ուտէաք .	Ուտէիք .	Ուտէին :

իբր . Կերայ . Կերար . Կերաւ , եկեր .
 Կերայք . Կերայք . Կերան :
 Կերայց , կերիցեմ . Կերիցուք , կերիցեմք .
 Կերիցես . Կերիջիք , կերիցէք .
 Կերիցի . Կերիցին :
 Զրտ . Կեր . Կերիջիր , ուտիջիր . Մի ուտեր .
 Կերայք , կերէք . — Մի ուտէք :
 ՍՏՈՐ . Ուտիցեմ . Ուտիցես . Ուտիցի .
 Ուտիցեմք . Ուտիցէք , ուտիջիք . Ուտիցին :
 ԴԵՐԲ . Ուտել . — Կերեալ . — Ուտելոյ :

95 . Կրաւորական , ՈՒՏԻՍ .

ՍԶՄ . Դերի . Ուտիմ . Ուտիա . Ուտի .
 Ուտիմք . Ուտիք . Ուտին :
 անի . Ուտէի . Ուտէիր . Ուտէր .
 Ուտէաք . Ուտէիք . Ուտէին :
 իբր . Կերայ . Կերար . Կերաւ .
 Կերայք . Կերայք . Կերան :
 Կերայց , կերիցիմ . Կերիցուք , կերիցիմք .
 Կերիցիս . Կերիջիք , կերիցէք .
 Կերիցի . Կերիցին :
 Զրտ . — Կերիջիր , ուտիջիր . Մի ուտիր .
 — Կերիջիք . Մի ուտիք .
 ՍՏՈՐ . Ուտիցիմ . Ուտիցիս . Ուտիցի .
 Ուտիցիմք . Ուտիցիք , ուտիջիք . Ուտիցին :
 ԴԵՐԲ . Ուտել , ուտիլ . — Կերեալ . — Ուտելոյ :

Դ Ա Ս Ի Ձ .

96 . Չէղք ՅԱՌԵԼԻՄ , ԿԵՆԵՏ . արմատ ՅԱՐ ԿԻՄ ՅԱՐԻՐ :

ՍԶՄ . Կերի . Յառնեմ . Յառնես . Յառնէ .
 Յառնեմք . Յառնէք . Յառնին :
 անի . Յառնէի . Յառնէիր . Յառնէր .
 Յառնէաք . Յառնէիք . Յառնէին :
 իբր . Յարեայ . Յարեար . Յարեաւ .

Յարեաք . Յարեայք , Յարեան :
 յարերուք .

Յարեայց , յարիցեմ . Յարիցուք , յարիցեմք .
 Յարիցես . Յարիջիք , յարիցէք .
 Յարիցէ . Յարիցեն :

ՀՐԾ . Արի , յարիր . Արիք , յարիք , յարերուք .
 Յարիջիր , յառնիջիր . Յարիջիք , յառնիջիք .
 Մի յառներ . Մի յառնէք :

ՍՏՈՐ . Յառնիցեմ . Յառնիցես . Յառնիցէ .
 Յառնիցեմք . Յառնիցէք , Յառնիցեն :
 յառնիջիք .

ԴԵՐԲ . Յառնել . — Յարուցեալ . — Յառնելոյ :
 Դ Ա Ս ԽԵ .

97 . Ներքործական Տ(Ս) . ասմ . արմատ ՏՈՒ . ՏՈՒՐ :

ՍՀՄ . Էրի . Տամ . Տաս . Տայ .
 Տամք . Տայք . Տան :
 անի . Տայի . Տայիր . Տայր .
 Տայաք . Տայիք . Տային :
 Էր . Ետու . Ետուք . Ետ .
 Տուաք . Ետուք . Ետուն :

այու . Տաց , տացեմ . Տացես . Տացէ .
 Տացուք , տացեմք . Տաջիք , տացէք . Տացեն :

ՀՐԾ . Տուք . Տաջիր , տայջիր . Մի տար .
 Տուք . Տաջիք , տայջիք . Մի տայք :

ՍՏՈՐ . Տայցեմ . Տայցես . Տայցէ .
 Տայցեմք . Տայցէք , տայջիք . Տայցեն :

ԴԵՐԲ . Տալ . — Տուեալ . — Տալոյ :

98 . Արաւորական .

ՍՀՄ . Էր . Տուայ . Տուար . Տուալ .
 Տուաք . Տուայք . Տուան :

այու . Տայիմ , տուայց . Տայիս . Տայի .
 Տայիմք . Տայիք . Տային :

ՍՏՈՐ . Տայցիմ . Տայցիս . Տայցի .
 Տայցիմք . Տայցիք . Տայցին :

ԴԵՐԲ . ԱՆՅ . ՏՈՒԿՆԱԼ . — ՏՈՒԿԵՆԱԼ :

Ճանօթն-նի-ն . Պակաս տեղերը սովորաբար կ'ըլլայ . (ՏԵՍ 121) .
 Բայց կայ ալ ների . Տուխմ . տուխս . տուխի . Տուխմք . տուխք . տուխն :

Դ Ա Ս ԽԸ .

99 . Չէզոք ԳԱՄ . Գամ . արմատ ԵԿ :

ՍԿՄ .	ների .	Գամ .	Գաս .	Գայ .
		Գամք .	Գայք .	Գանն :
	անի .	Գայի .	Գայիր .	Գայր .
		Գայաք .	Գայիք .	Գայինն :
	իւր .	Եկի .	Եկիր .	Եկն .
		Եկաք .	Եկիք .	Եկինն :
	այս .	Եկից , եկեացեմ .	Եկեացես .	Եկեացէ .
		Եկեացուք ,	Եկեաջիք .	Եկեացենն .
		Եկեացեմք .	Եկեացէք .	
ՋՐՄ .		Եկ .	Եկեաջիր , գայջիր .	Մի գար .
		Եկայք .	—	Մի գայք :
ԱՏՈՐ .		Գայցեմ .	Գայցես .	Գայցէ .
		Գայցեմք .	Գայցէք , գայջիք .	Գայցենն .
ԴԵՐԲ .		Գալ . —	Եկեալ . —	Գալոց :

Դ Ա Ս ԽԹ .

100 . Չէզոք ԵՐԹԱՄ . Երթամ . արմատ ԵՐԹ , ՉՈԳ :

ՍԿՄ .	ների .	Երթամ .	Երթաս .	Երթայ .
		Երթամք .	Երթայք .	Երթանն :
	անի .	Երթայի .	Երթայիր .	Երթայր .
		Երթայաք .	Երթայիք .	Երթայինն :
	իւր .	Չոգայ .	Չոգար .	Չոգաւ .
		Չոգաք .	Չոգայք .	Չոգանն :
	այս .	Երթայց ,	Երթիցուք ,	
		Երթիցեմ .	Երթիցեմք .	
		Երթիցես .	Երթիջիք , Երթիցէք .	
		Երթիցէ .	Երթիցենն .	
ՋՐՄ .		Երթ , շոգ .	Երթիջիր ,	Մի երթար :
			Երթայջիր .	

Երթայք . Մի երթայք .
 ՍՏՈՐ . Երթայցեմ . Երթայցեմք .
 Երթայցես . Երթայցէք , Երթայջիք .
 Երթայցէ . Երթայցեն :
 ԴԵՐԲ . Երթալ . - Երթեալ . - Երթալոյ :

Դ Ա Ս Ժ .

Պ Ա Կ Ա Ս Ա Ի ՈՐ Բ Ա Յ Ե Ր

101 . Քանի մը բայեր կան , որ տեղ տեղ կը սրակսին , և ուրիշ ամբողջ բայէ կը լեցուին . և ասոնք են :

102 . Ներգործական ԱՐԲԻ , խեղի . արմատ ԱՐԲ .

ՍԿՄ . իբր . Արբի . Արբեր . Արբ , էարբ .
 Արբաք . Արբէք , արբիք . Արբին :
 ապա . Արբից , արբցեմ . Արբցուք , արբցեմք .
 Արբցես . Արբջիք , արբցէք .
 Արբցէ . Արբցեն :

ԿՐՄ . Արբ . Արբջիք . -
 Արբէք . - -

ԴԵՐԲ . ԱՆՑ . Արբեալ :

Ճանօթութիւն . Մնացածը Ղմիգեմ , ըմպիցի , ամբողջ բայէն կը լեցնէ . ինչպէս կրաւորականն ալ , որ կ'ըլլայ նաև . (տես 127) :

103 . Ներգործական ԱՐԲԱՅ , լեցի . արմատ ԱՐԻ , ԱՐԻՐ :

ՍԿՄ . իբր . Առայ . Առար . Առաւ .
 Առաք . Առայք , լռարուք . Առան :
 ապա . Առայց , լռիցեմ . Առիցուք , լռիցեմք .
 Առիցես . Առիջիք , լռիցէք .
 Առիցէ . Առիցեն :

ԿՐՄ . Առար . Առիջիք . -
 Առարուք . - -

ԴԵՐԲ . ԱՆՑ . Առեալ :

Ճանօթութիւն . Պակասը կ'առնու Ատեմ , լտցի , ամբողջ բայէն . ինչպէս կրաւորականն ալ , որ աւելի կ'ըլլայ (տես 121) :

Կրաւորականն ապառնին կ'ըլլայ նաև

Առիցեմ . Առիցես . Առիցի .
 Առիցեմք . Առիցէք , լռիցիք . Առիցին :

104. Երբ որ ծաղան ՕՒՆԵԼԵՅ, ճանաչի . արմատ ծԱՆ՝

ՍՀՄ . Կր . ճանեայ . ճանեար .
 ճանեար . ճանեայք , ճաներուք .
 ճանեաւ . ճանեան .
 ասոյ . ճանեայց , ճանիցուք ,
 ճանիցեմ . ճանիցեմք .
 ճանիցես . ճանիջիք , ճանիցէք .
 ճանիցէ . ճանիցեն :
 ճանիր . ճանիջիր .
 ճանիրք , ճաներուք .

ԴԵՐԲ . ԱՆՑ . ճանուցեալ :

Ճանօթնութիւն . Պակասը կը լիցուի ճանաչեմ , ճանաչի , անբողջ բայեն , ինչպէս կրաւորականն ալ , որ կ'ըլլայ նաև (տես 121) .

Կրաւորականն ազատնին կ'ըլլայ նաև .

ճանիցիմ , ճանիցիս . ճանիցի .
 ճանիցիմք , ճանիջիք , ճանիցիք , ճանիցին :

Դ Ա Ս Ծ Ա .

105. Հասարակ ՈՒՆԻՄ , ունիմ , բունիմ , բունուիմ .
 արմատ ՈՅՆ , ԿԱԼ :

ՍՀՄ . Դերի . Ունիմ . Ունիս . Ունի .
 Ունիմք . Ունիք . Ունին :
 անի . Ունէի . Ունէիր . Ունէր .
 Ունէարք . Ունէիք . Ունէին :
 Կր . Կալայ . Կալար . Կալաւ .
 Կալարք . Կալայք , կալարուք . Կալան :
 ասոյ . Կալայց , կալիմ . Կալուք , կալիմք .
 Կալիս . Կալիք , կալիք .
 Կալի . Կալին :
 Կալեմ . Կալես . Կալէ .
 Կալեմք . Կալէք . Կալեն :
 Կալ , կա . Կալիր , ունիջիր , Մի ունիր .
 Կալարուք , կալայք , կալէք . Մի ունիք :
 ՍՏՈՐ . Ունիցիմ . Ունիցիս . Ունիցի .
 Ունիցիմք . Ունիցիք , ունիջիք . Ունիցին .

ԴԵՐԲ . Ունեւլ . — Կալեալ . — Ունեւլայ :

Ճանօթոսթիան . Կալեաւմ , կալուամ ամբողջբայ է , ինչպէս անսանք վերը (88) . Ունեւլ պակասաւորը անոր խառնուած աւելի շատ կը բանի : Ասանկ կը խանարհին

Աին ունեւլ , ակնկալայ , ակնկալ .

յոսսամ :

Ընդունեւլ , ընկալայ , ընկալ .

ընդունեւլ :

Դ Ա Ս Ծ Բ .

106 . Պակասաւոր են ետեւի բայերն ալ , որոնք իրենց պակաս ժամանակները ուրիշ բայէ չեն լեցնէր , այլ որքան որ գործածուած կան , անոնք միայն կը գրտնուին :

ՍՀՄ . Կերի . Պարտիւմ . պէպէ է ինծի որ .

Պարտիս . պէպէ է չեղի որ .

Պարտի . պէպէ է անոր որ .

Պարտիւք . պէպէ է մեղի որ .

Պարտիք . պէպէ է յեղի որ .

Պարտին . պէպէ է անոնց որ :

անի . Պարտէի . պէպէ էր ինծի որ .

Պարտէիր . պէպէ էր չեղի որ .

Պարտէր . պէպէ էր անոր որ .

Պարտէարք . պէպէ էր մեղի որ .

Պարտէիք . պէպէ էր յեղի որ .

Պարտէին . պէպէ էր անոնց որ :

ՍՏՈՐ . Պարտիցիւմ . պէպէ ըլլայ ինծի որ .

Պարտիցիս . պէպէ ըլլայ չեղի որ .

Պարտիցի . պէպէ ըլլայ անոր որ .

Պարտիցիւք . պէպէ ըլլայ մեղի որ .

Պարտիցիք . պէպէ ըլլայ յեղի որ .

Պարտիցին . պէպէ ըլլայ անոնց որ :

ԴԵՐԲ . Պարտեւլ :

Ճանօթոսթիան . Պարտիւմ , պարտեցայ , պարտեցայց , կը նշանակէ պարտախան էմ , պարտք ունիմ ասլուս : Ուրիշ է նաև Պարտեւմ , պարտիւմ , որ յարթիւմ : յարթեւթիմ ըսել է :

ՍՀՄ . ապր .

Գողցես (դիպի) ըսես, սեպես .
 Գողցէ . ըսէ, սեպէ .
 Գողցուք . ըսէք, սեպէք .
 Գողջիք . ըսէք, սեպէք .
 Գողցեն . ըսեն, սեպեն :

ՀՐԾ .

Գող . ըսէ, սեպէ . Գողէք . ըսէք, սեպէցէք .
 Գողջիր . ըսէ, ըսես . սեպէ, սեպես .

ԴԵՐԲ .

Գողել . ըսել, սեպել :

Դ Ա Ս Ծ Գ .

Է Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ Ե Ր

107 . Եղան կ'ըսուին այս չորս կամ, Եղանիմ, Եղանիմ, Եղանիմ քայերը . որոնք իրենց նշանակուած քամքը չէզոք են, և իրենց խոնարհմանց մէջ արտուղի և սպա- կասաւոր են . ինչպէս,

108 . ԵՄ, էժ . արմատ է :

ՍՀՄ . ների . Եմ . Ես . Է .
 Եմք . Էք . Են :
 անի . Էի . Էիր . Էր .
 Էաք . Էիք . Էին :

ՀՐԾ .

Էր .
 Էք, Էրուք :

ՍՏՈՐ .

Էցեմ . Էցես . Էցէ .
 Էցեմք . Էցէք . Էցեն :

ԴԵՐԲ .

Էլ . — Եալ . — Էլոց :

Ճանօթութիւն . Պակասած ժամանակները Եղանիմ և Եղանիմ քայերէն կը լեցնէ :

109 . ԵՂԱՆԻՄ, ըլլամ . արմատ ԵՂ :

ՍՀՄ . ների . Եղանիմ . Եղանիս . Եղանի .
 Եղանիմք . Եղանիք . Եղանին :
 անի . Եղանէի . Եղանէիր . Եղանէր . Եղանիւր .
 Եղանէաք . Եղանէիք . Եղանէին .
 իւր . Եղէ . Եղեր . Եղէ .

Եղաք . Եղէք , Եղերուք . Եղեն .
 ապա . Եղեց , Եղեցիմ . Եղեցուք , Եղեցիմք .
 Եղեցիս , Եղեցես . Եղիջիք , Եղեցիք .
 Եղեցի . Եղեցին :
 ՀՐՄ . — Եղիջիր , Եղանիջիր . Մի Եղանիր .
 Եղերուք . Եղանիջիք . Մի Եղանիք :
 ՍՏՈՐ . Եղանիցիմ . Եղանիցիմք .
 Եղանիցիս . Եղանիցիք , Եղանիջիք .
 Եղանիցի . Եղանիցին :
 ԴԵՐԲ . Եղանել , Եղանիլ . — Եղեալ . — Եղանելոց :
 Ճանօթիւն . Արտուղի է կատարեալին և ապառնիին մէջ :

110 . Լ ԼՆԻՄ , ըլլամ .

ՍՀՄ . ների . Լինիմ . Լինիս . Լինի .
 Լինիմք . Լինիք . Լինին :
 աճի . Լինէի . Լինէիր . Լինէր .
 Լինէաք . Լինէիք . Լինէին :
 ապա . Լիցիմ . Լիցուք , լիցիմք .
 Լիցիս , լիցես . Լիջիք , լիցիք .
 Լիցի . Լիցին :
 ՀՐՄ . Լեր . Լիջիր , լինիջիր . Մի լինիր .
 Լերուք , լիք . — Մի լինիք :
 ՍՏՈՐ . Լինիցիմ . Լինիցիս . Լինիցի .
 Լինիցիմք . Լինիցիք , լինիջիք . Լինիցին :
 ԴԵՐԲ . Լինել . — Լեալ . — Լինելոց :
 Ճանօթիւն . Պակասը Եղանիմ բայէն կը լեցնէ :

111 . ԳՈՄ , կամ , ԵՄ , արմատ ԳՈՅ .

ՍՀՄ . ների . Գոմ . Գոս . Գոյ .
 Գոմք . Գոյք . Գոն :
 աճի . Գոյի . Գոյիր . Գոյր .
 Գոյաք . Գոյիք . Գոյին :
 ՍՏՈՐ . Գուցեմ . Գուցես . Գուցէ .
 Գուցեմք . Գուցէք . Գուցեն :
 ԴԵՐԲ . Գող :

Ճանօթոսկիան . Պակասաւոր է , և այս գտնուած ժամանակներուն ալ եղակի երրորդ գէմբերը շատ կը գործածուին գրոց մէջ , ուրիշ ժամանակներն այնքան շատ չեն բանիր :

Վիպելէ* . Ոչ գոյ , չկայ լատելու տեղ շատ անգամ կ'ըսուի Չի* , որ նոյնպէս կը նշանակէ չկայ :

Գ Ա Ս Ծ Դ .

Դ Ի Մ Ա Ջ Ո Ի Բ Կ Կ Ա Մ Ա Ն Դ Ի Մ Բ Ա Յ Ե Ր

112 . Վիմագլուրկ կ'ըսուին այն խիստ պակասաւոր բայերը , որոնց միայն մէկ քանի եղակի երրորդ գէմբերնին կը բանի . ու ասոնք են .

- Ա . Պիտի . պէտք է . — Պիտի ասել . պէտք է ըսել :
- Պիտէր . պէտք էր . — Պիտէր գալ . պէտք էր գալ :
- Պիտեցաւ . պէտք էրաւ . — Պիտեցաւ ժամանակի . ժամանակի պէտք էրաւ :
- Պիտեսցի } պէտք ըլլայ . — } Պիտիցի ասել . պէտք ըլլայ ըսել . պէտք ըլլայ որ ըսէ՞ :
- Պիտիցի }
- Բ . Ցաւէ . յաւ — կ'ըլլայ . — Ցաւէ ինձ . յաւ — կ'ըլլայ ինձի .
- Ցաւէր . յաւ — կ'ըլլար . — Ցաւէր քեզ . յաւ — կ'ըլլար չեղի :
- Ցաւեաց . յաւ — էրաւ . — Ցաւեաց նմա . յաւ — էրաւ անոր :
- Ցաւեսցէ կամ Ցաւեսցի } յաւ — ըլլայ . — } Ցաւեսցէ ինձ .
- Ցաւիցէ կամ Ցաւիցի } յաւ — ըլլայ . — } յաւ — ըլլայ ինձի :
- Գ . Մարթի . կարելի է որ . — Մարթի ինձ ասել . կարելի է որ ըսէ՞ :
- Մարթէր . կարելի էր որ . — Մարթէր քեզ ասել . կարելի էր որ ըսէիր :
- Մարթիցի . կարելի ըլլայ որ . — Մարթիցի նմա ասել . կարելի ըլլայ որ ըսէ :

Ճանօթոսկիան . Պիտի երբ նշանակէ պարտի կամ Բան ճը պէտք է , գիմաւոր է ու յոգնակի ալ կը բանի : Ցաւիմ , ին յաւիմ , և Մարթեմ , որ Մարթանամ ալ կ'ըսուի , ինչո՞ւ , ամբողջ ու գիմաւոր բայեր են :

Գ Լ Ո Ի Խ Գ

Գ Ե Ր Բ Ը Յ

Դ Ա Ս Ժ Ե

113. Վերը (71) ըսած ենք Դերբայներուն ինչ ըլլալը :

114. Անորիչ շերբայը Սահմանականի ներկային առաջին դեմքին ճը լի փոխուածն է . որ երբեմն բայի տեղ կը բանի , մանաւանդ ապառնիլի ու ստորագասականի տեղ . ինչպէս ,

Անարկէին որսակցացն՝ դալ օգնել նոցա . — փոխանակ ըսելու՝

Անարկէին որսակցացն՝ զի եկեսցեն և օգնեսցեն նոցա :

Այլ կընէին որսի ընկերներնոն՝ որ գան օգնէն իրենց :

Պատուիրեաց նմա մի ումեք ասել . — փոխանակ ըսելու՝

Պատուիրեաց նմա զի մի ումեք ասիցէ :

Պատուիրեց անոր՝ որ ձեզո՞ւմ ճը չըսէ :

115. Հաստ անդամալ գոյական անուան պէս կը բանի , և կը հոլովի եղակի ըստ 20 . ինչպէս ,

Ո . Սիրել կամ Սիրել .

Ս . Սիրելոյ .

Գ . Սիրելով .

Հ . զՍիրել .

Տ . Սիրելոյ , ի Սիրել , առ ի Սիրել , ընդ Սիրելն .

Բ . ի Սիրելոյ :

Տեսանել , տեսանելոյ , տեսանելով , զտեսանել , ի տեսանել , առ ի տեսանել , ընդ տեսանելն , ի տեսանելոյ :

Անուլ , առնլոյ , զառնուլն , յառնուլն , և այլն :

116 . ի , առ , առ ի նախդրով տրականը շատ տեղ կը նշանակէ համար . ինչպէս ,

Ի ըսել կամ առ ի ըսել եկեալ եմ . եկեր էմ ըսելու համար , որ ըսէմ : Ոչ առ ասել . չէ ապելու համար :

Նոյն մտքով ուղղական ալ կ'ըսուի շատ տեղ . Եկիր

կորուսանել. — այսինքն՝ առ ի կորուսանել, ի կորուսանել. որ ըսել է՝ էկար կորանցնելու համար, որ կորանցնես : կոչեաց հարցանել. — այսինքն առ ի հարցանել, ի հարցանել. որ ըսել է՝ կանչեց հարցնելու համար, որ հարցնե :

117. Ի, ընդ նախդրիւ տրականն ալ շատ տեղ կը բանի՝ յորժամ ըսելու տեղ դիմաւոր բայով. ինչպէս, ի տեսանելն զքեզ՝ բերկրեացի. երբ պեսնէ զքեզ պիտի որասխանայ :

Յերթալդ քո. երբ երկաս, կամ երկալո՝ ասինքն :

Ինդ երթալն նորա. երբ կ'երկար, կամ անոր երկալո՝ ասինքն :

118. Անորիչ դերբային ուղղականն և հայցականը իրենց բայերուն վրայ կրկնուելով՝ հաստատութիւն կուտան խօսքին. ինչպէս,

Ունել ունէր. — այսինքն արդարև ունէր :

Զսիրելն սիրեն. — այսինքն արդարև սիրեն :

— Նոյնպէս անորիչ դերբային գործիականը իր բային վրայ կը կրկնուի հաստատութիւն և սաստկութիւն տալու համար. ինչպէս,

Օրհնելով օրհնեցից զքեզ :

Աճելով աճէին և բազմանալով բազմանային :

Ի Ա Ս ԾԶ.

119. Անցեալ դերբային յատուկ յանգն է եալ, որ բայի տեղ կը բանի, ու անորիչ դերբայի գործիականի միայն կուտայ. Ելեալ գնաց. ելնելով գնաց :

Մտեալ ի տուն բազմեցաւ. արուն ճարնելով նստաւ :

Տեսեալ Յիսուսի զհաւասա նոցա. — այսինքն տեսանելով. Յիսուս պեսնելով անոնց հաւասար :

120. Անցեալ դերբայը Եմ էական բային ներկային հետ՝ եղած լմնցած բանը կը ցուցնէ. բայց բուն կատարեալին ցուցրցածէն աւելի ժամանակ անցած ըլլալը իմացնելով : Գրեալ եմ, գրած եմ ըսելը՝ շատոնց գրեր եմ ըսելու պէս է :

Իարձեալ անցեալ դերբայը Եմ բային անկատարին հետ կը ցուցնէ որ գործը լմննալէն ետքն այնքան ժա-

ճանակ անցեր է որ, այն միջոցին ուրիշ գործ մ'ալ եղեր լմնցեր է. ինչպէս Գրեալ էի, Գրած էի :

Իարձեալ նոյն բային ստորադասականին հետ՝ գործոյն ըլլալը անստոյգ կերպով մը կը ցուցնէ. ինչպէս, Գրեալ իցեմ, թէ որ Գրած էմ նէ, թէպէտ անցած ատեն կը ցուցնէ, բայց գործոյն եղած ըլլալը տարակուսելի կը ձգէ :

Օրինակ

Գրեալ եմ.

Գրած էմ, Գրո՞ւած էմ.

Գրեալ ես.

Գրած ես, Գրո՞ւած ես.

Գրեալ է.

Գրած է, Գրո՞ւած է.

Գրեալ եմք.

Գրած ենք, Գրո՞ւած ենք.

Գրեալ էք.

Գրած էք, Գրո՞ւած էք.

Գրեալ են.

Գրած են, Գրո՞ւած են :

Գրեալ էի.

Գրած էի, Գրո՞ւած էի.

Գրեալ էիր.

Գրած էիր, Գրո՞ւած էիր.

Գրեալ էր.

Գրած էր, Գրո՞ւած էր.

Գրեալ էաք.

Գրած էինք, Գրո՞ւած էինք.

Գրեալ էիք.

Գրած էիք, Գրո՞ւած էիք.

Գրեալ էին.

Գրած էին, Գրո՞ւած էին :

Գրեալ իցեմ.

(Թէ որ) Գրած էմ, Գրո՞ւած էմ.

Գրեալ իցես.

Գրած ես, Գրո՞ւած ես.

Գրեալ իցէ.

Գրած է, Գրո՞ւած է.

Գրեալ իցեմք.

Գրած ենք, Գրո՞ւած ենք.

Գրեալ իցէք.

Գրած էք, Գրո՞ւած էք.

Գրեալ իցեն.

Գրած են, Գրո՞ւած են :

Ասոնք հասարակ բայ են, այսինքն ներգործական և կրաւորական, որովհետեւ ներգործական և կրաւորական բային անցեալ դերբայն մէկ է, անոր էականով շինուածն ալ հասարակ բայ կ'ըլլայ :

Ասանկ իմանալու է բոլոր բայերուն համար. որոնց էական բայը երբեմն առաջ ալ կը դրուի. Ա՛մ գրեալ. Ի՛ի գրեալ. Իցեմ գրեալ. և այլն :

121. Ներգործական բայերուն կրաւորականները

անցեալ դերբացով ե լինի՛մ էականով ալ կ'ըլլան, մա-
նաւանդ իրենց յառուկ կրաւորական չունեցող ներ-
գործականներու նը :

Օրինակ

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Ներհայ

Սիրեալ լինիմ. կը սիրո՞ւի՛մ. Սիրեալ լինիմք. կը սիրո՞ւի՛նք.
Սիրեալ լինիս. կը սիրո՞ւի՛ս. Սիրեալ լինիք. կը սիրո՞ւի՛ք.
Սիրեալ լինի. կը սիրո՞ւի՛. Սիրեալ լինին. կը սիրո՞ւի՛ն :

Լնցեալ անկապար

Սիրեալ լինէի. կը սիրո՞ւէի՛. Սիրեալ լինէաք. կը սիրո՞ւէի՛նք.
Սիրեալ լինէիր. կը սիրո՞ւէիր՛. Սիրեալ լինէիք. կը սիրո՞ւէի՛ք :
Սիրեալ լինէր. կը սիրո՞ւէր՛. Սիրեալ լինէին. կը սիրո՞ւէի՛ն :

Լնցեալ կապարեալ

Սիրեալ եղէ, սիրո՞ւեցայ. Սիրեալ եղաք. սիրո՞ւեցանք.
Սիրեալ եղեր, սիրո՞ւեցար. Սիրեալ եղէք. սիրո՞ւեցաք.
Սիրեալ եղև. սիրո՞ւեցաւ. Սիրեալ եղէն. սիրո՞ւեցան :

Լյառնի

Սիրեալ լիցիմ. (պիսի) սիրո՞ւի՛մ. Սիրեալ լիցուք. սիրո՞ւի՛նք.
Սիրեալ լիցիս, սիրո՞ւի՛ս. Սիրեալ լիջիք. սիրո՞ւի՛ք.
Սիրեալ լիցի. սիրո՞ւի՛. Սիրեալ լիցին : սիրո՞ւի՛ն :

Կամ

Սիրեալ եղէց. Սիրեալ եղիցուք.
Սիրեալ եղիցիս, Սիրեալ եղիջիք.
Սիրեալ եղիցի. Սիրեալ եղիցին :

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Սիրեալ լեր. սիրո՞ւէ. Սիրեալ լերուք. սիրո՞ւեցէք.
Մի սիրեալ լինիր. մի սիրո՞ւիր. Մի սիրեալ լինիք. մի սիրո՞ւիք :

Ս Տ Ո Ր Ա Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ

Սիրեալ լինիցիմ. (իէ որ) սիրո՞ւի՛մ.
Սիրեալ լինիցիս. սիրո՞ւի՛ս.
Սիրեալ լինիցի. սիրո՞ւի՛.

Սիրեալ լինիցիմք .	սիրո-իմք .	
Սիրեալ լինիցիք .	սիրո-իք .	
Սիրեալ լինիցին .	սիրո-ին :	
ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Սիրեալ լինել .	սիրո-իլ :
ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Սիրեալ լեալ .	սիրո-ած :
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .	Սիրեալ լինելոց .	սիրո-ելոց :

Ասանկ իմանալու է բոլոր բայերուն համար :

122 . Անցեալ դերբայը երբեմն ալ ածականի պէս կը բանի , և կը հոլովի (բայ ի լինի՞մ բային անցեալ դերբայէն , որ նախդրիւ միայն կը հոլովի , զլեալ , լեալ) ինչպէս ,

Եղեալ , եղելոց , եղելով , եղեալք , եղելոց . և այլն :
 Ամացեալ , ամացելոց , ամացեալք , ամացելոց . և այլն :
 Տեսեալ , տեսելոց , տեսեալք , տեսելոց . և այլն :
 Զենեալ , զենելոց , զենեալք , զենելոց . և այլն :

Դ Ա Ս Ծ Է .

123 . Այսոնի դերբայը սովորաբար է՞ հական բային հետ կը բանի . ինչպէս .

Սիրելոց եմ .	պիպի սիրեմ , պիպի սիրո-իմ .
Սիրելոց ես .	պիպի սիրես , պիպի սիրո-իս .
Սիրելոց է .	պիպի սիրէ , պիպի սիրո-ի .
Սիրելոց եմք .	պիպի սիրենք . պիպի սիրո-իմք .
Սիրելոց էք .	պիպի սիրէք , պիպի սիրո-իք .
Սիրելոց են .	պիպի սիրեն , պիպի սիրո-ին :
Սիրելոց էի .	պիպի սիրէի , պիպի սիրո-եի .
Սիրելոց էիր .	պիպի սիրէիր , պիպի սիրո-եիր .
Սիրելոց էր .	պիպի սիրէր , պիպի սիրո-եր .
Սիրելոց էաք .	պիպի սիրէիք , պիպի սիրո-եիք .
Սիրելոց էիք .	պիպի սիրէիք , պիպի սիրո-եիք .
Սիրելոց էին .	պիպի սիրէին , պիպի սիրո-եին :
Սիրելոց իցեմ .	պիպի սիրեմ , պիպի սիրո-իմ :
Սիրելոց իցես .	պիպի սիրես , պիպի սիրո-իս .
Սիրելոց իցէ .	պիպի սիրէ , պիպի սիրո-ի :

Սիրեւոց իցեմք .   պիպի սիրենք , պիպի սիրոտինք .
 Սիրեւոց իցեք .   պիպի սիրէք , պիպի սիրոտիք .
 Սիրեւոց իցեն .   պիպի սիրեն , պիպի սիրոտին .

Ասոր ալ էական բայն առաջ ալ կը դրուի .

Եմ սիրեւոց . Եի սիրեւոց . Իցեմ սիրեւոց . և այլն :

124 . Աստուծոյ դերբային տեղ երբեմն ուրիշ բայ մը կը դրուի . որ անոր ոյժը կ'ուենենայ . ինչպէս ,
 Համարս ունիմք տալ Աստուծոյ . — այսինքն տալոց եմք :
 Հանդերձեալ ես մեռանել . — այսինքն մեռանելոց ես :
 Կայ քնայ մարդկան միանգամ մեռանել :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Ն Ա Խ Գ Ի Ի Ր

Դ Ա Ս Ծ Ը .

125 . Նախդիր կ'ըսուին այն բառերը , որ ինքնին նշանակութիւն չունին , և անուան ու դերանուան հետ կը բանին , անոնց հոլովները շինելու , և կամ այլ և այլ հոլով իրեն խնդիր առնելով այլ և այլ նշանակութիւններ տալու :

126 . Ի՞նչն նախդիրներն են շ , ի , յ , յ , առ , ընդ , ըստ . որ բառին և անոր հոլովներուն առջև դրուելով տեսակ տեսակ նշանակութիւն կուտան , որոնց ամէնն ալ բառգրքէ և կամ ընտիր մատենագիրներ կարգալով կրնան սորվուիլ . բայց մենք խիստ շատ դործածուածներուն վրայ քանի մը տեղեկութիւններ կուտանք հոս՝ համբակներուն դիւրաւ վարժութեան համար :

Զ . Ն Ա Խ Դ Ի Ր

127 . Այս շ նախդիրը ուղղականին վրայ դրուելով հայցական հոլովը կը շինէ , ինչպէս տեսար հոլով մանց օրինակներուն մէջ . բայց այն բառերուն սեռա-

կանին վրայ ալ կը դրուի, որոնք Հարկանեմ, Զարկա-
նեմ բայերուն հետ ըսուին. ինչպէս,

Զարի	զարկանել.	արի զարնել:
Զգեանի	զարկանել.	գեանի զարնել:
Զակի	հարկանիլ.	վակի Տեջ էյնալ, վակնալ:
Զամօրի	հարկանիլ.	ամօրի Տեջ էյնալ, ամշնալ:

128. Վործիականին վրայ շ նախդիր դնելով, բա-
ռին նշանակութիւնը կ'ըլլայ ընդհանրապէս Բ՛ոլորախը
վրան. ինչպէս,

Զտամբ. քան Բ՛ոլորախը:
 Զեկեղեցեօք. եկեղեցիներո՞ւ Բ՛ոլորախը:
 Զինև. ի՞նչ Բ՛ոլորախս, կամ ի՞նչ վրաս:
 Զնորօք. անոնց Բ՛ոլորախը, կամ անոնց վրան:
 Զորձ զգլխով արկանել. յորձը գլխին առնուլ:
 Այսպէս կ'ըսուի նաև,

Զհասարակ գիշերաւ. Դեպ ի կէս գիշեր:
 Զմիջաւորք. կէսօրո՞ւան Դեմ:
 Անցանել զուխտիւ. ըսելէ՛ ուխտը չպահել:
 Անցանել զաւորքք. ըսելէ՛ օրերն անցնիլ, ծերանալ:

129. Վացառական հոլովին ի կամ յ նախդիրը վեր-
ցրնելով, տեղը շ դնենք, ան առեն ընդհանրապէս կը
նշանակէ վրայ, համար. (եօրի-). ինչպէս,

ԶԱստուծոյ. Աստուծոյ վրայ: Զմէնջ. Տեր վրայ:
 Զչարախօսաց. չարախօսներո՞ւ վրայ: Զբէն. քո՞ վրայ:
 Խօսիլ զԱստուծոյ. Աստուծոյ վրայ խօսիլ:
 Կարծել զմէնջ. Տեր վրայ կարծիք ընել:
 Կալաւ զձեռանէ. յեռան Բոնէյ: } Այս խօսել և կալաւ բայերը
 Կախել զփայտէ. փայտէ կախել: } բացառականի ոյժ կուտան ի
 րենց այս տեսակ ինքիքներուն

Դ Ա Ս ԾԹ.

Ի, Յ. ՆԱԽԻԻՐՔ

130. Ազակի վերջահօլով տրականին վրայ ի կամ յ
նախդիր դնելով, ընդհանրապէս բառին նշանակու-
թիւնը կ'ըլլայ Տեջ, կամ վրան. ինչպէս,

Ի տան . փո-նի ՏԷՂ : Ի սրտի . սրտի ՏԷՂ :
 ՄԱՅՐԻ . այրի ՏԷՂ : Ի տեղւոջ . փեղի ՏԷՂ :
 Ի նամ , յայնմ , ի նմին . անոր ՏԷՂը կամ վրան :
 Ի ձմերայնի . յՏեոո-ան ՏԷՂ , յՏեո սպեն :

131 . Եղակի և մանաւանդ յագնակի նախագրիւ
 տրականներն ալ շատ անգամ սոյն նշանակուածիւնը
 կ'ուենեան . ինչպէս ,

Ի տուն , յայր , ի սիրտ , ի տեղի . փան , այրի , սրտի , փեղի
 ՏԷՂ :

Ի տունս , յայրս , ի սիրտս , ի տեղիս , փո-նէրո- , այրերո- ,
 սրտերո- , փեղերո- ՏԷՂ :

Յիս , ի քեզ , ի մեզ , ի ձեզ . իմ , քո- , Տեր , յեր ՏԷՂը
 կամ վրան :

Ի նա , յայն , ի նոյն . անոր ՏԷՂը կամ վրան :

Ի նոսա , յայնոսիկ , ի նոսին . անոնց ՏԷՂ կամ վրան .

Յ . Ն Ա Խ Դ Ի Բ

132 . Այս ց նախգրով տրական կը ձեանան դե-
 րանուեններն և անուենները . ինչպէս ,

Ասացին ցարքայ , ցծերս , ցիս . ըսին արքայի , ծերերո-ն ,
 ինծի :

Հարցընր ցհարս քս և ցծերս քս . հարցո-ր քո- հայրերո-ր
 և քո- ծերերո-ր :

133 . Եթէ տեղ կամ ժամանակ ցուցնող անուե-
 ները ց նախգրով տրական ձեանան , ան ատեն Տինչ-
 էրբ կամ Տինչ- ո-ր ըսել կ'ըլլայ . ինչպէս ,

Ննջեաց ցառաւօս . Տինչև առ-փո- քնացա- :

Ցաւուրն ցայնոսիկ . Տինչև այն օրերը :

Հալածեաց ցքաղաքն . հալածեց Տինչև քաղաքը :

Ցայդ վայր . Տինչև այդ փեղը :

Դ Ա Ս Կ .

ԱՌ . Ն Ա Խ Դ Ի Բ

134 . Այս առ նախգրով տրական կը ձեանան այն
 քառերը որ հոգի ունին , շնչաւոր են . ինչպէս ,

Առ Աստուած : Առ մարդ : Առ մըջիւն : Առ իս :

135. Այժմ հոգի ջուներցող բառերու վրայ դըր-
ուի, տրականի նշանակութիւն չտար. ինչպէս ուղղա-
կանի վրայ դրուելով զանազան նշանակութիւններ
կուտայ բառին կամ բային նշանակութեան համեմատ.

Առ սէր Քրիստոսի. Քրիստոսի սիրոյն համար:

Առ այր. Տարր Գլուխ:

Առ իմաստունա ունել զինքն. ինչպէնքը իմաստուններու
կարգ դնել:

Առ սան հարկանել. ոտքի փակ զարնել:

Որպէս լոյսն առ խաւար. ինչպէս լոյսը ճո՛ւրին քով, այսինքն
ճո՛ւրին բաղդապետելով:

— Աեռականի հետ կը նշանակէ համար. ինչպէս,

Առ ամօթոյ. ամօթի համար: Առ ահի. վախոս համար:

Առ յիշատակի. յիշապակի համար:

— Տրականի հետ կը նշանակէ քովը. ինչպէս,

Առ մեզ. Ձեր քովը: Առ նմա. անոր քովը:

Առ արքայի. արքային քովը:

— Գործիականի հետ կը նշանակէ աստիճան, երբ ատեն
ցուցնող բառ կամ մարդու անունը ըլլայ, իսկ ուրիշ
տեսակ անուններու հետ կը նշանակէ քովը, վրայ. ինչպէս:

Առ ջրհեղեղաւն. ջրհեղեղին աստիճան:

Առ Հայկաւ. Հայկին աստիճան: Առ տամբ. փանը քովը:

Առ ճանապարհաւ. ճանապարհի վրայ:

— Բացառականի հետ կը նշանակէ համար. ինչպէս,

Առ առակէ. աստիճան համար: Առ երկիւղէ. երկիւղի համար:

Առ հակառակութենէ. հակառակութեան համար:

Դ Ա Ս ԿԱ.

Ը Ն Դ . Ն Ա Խ Դ Ի Բ

136. Այս ընդ նախդրով տրական ձևացած բառերը
տարբեր նշանակութիւն կ'ունենան իրենց բային նը-
շանակութեան համեմատ. ինչպէս,

Շրջել ընդ քաղաքս և ընդ դիւղս. քաղաքները և գիւղերը
շրջել:

Մտանել ընդ դուռն . դռնէն ճանել :
 Ընդ մէջ կարել . Տէջ Կեղեցի կարել :
 Նախանձիլ ընդ չարս . շարերուն վրայ նախանձիլ :
 Տրամել ընդ մահ սիրելեաց . սիրելիներոս ճակոտան վրայ
 արբիլ :

137 . Աթէ ընդ նախդրով ուղղական խնդիր երկու
 հատ դրուին ետեէ ետե , երկու կերպ նշանակու-
 թիւն կ'ուենեան . նախ , Տէջ Կեղեցի կը նշանակէ .
 ինչպէս ,

Ընդ իս և ընդ քեզ . ի՞մ ու չոս Տէջը :

Ընդ երկինս և ընդ երկիր . երկնքի և երկրի Տէջ :

Արկրորդ . երկոսը Տեկտիլ . ամենը Տեկէն , կը նշանակէ .
 ինչպէս ,

Ընդ այր և ընդ կին . երկի Տարր կնիկ Տարր Տեկէն :

Ընդ հեծեալ և ընդ հետեակ . հեծեալ և հեպեակ Տեկէն :

Սոյն մտքով կը դրուի ամենայն և բնաւ բառերուն
 հետ .

Ընդ ամենայն , ընդ ամէնն , ընդ բնաւ . ամենը Տեկտիլ .
 ամենը Տեկէն ասելով :

— Սեռականի հետ կը նշանակէ տեղը . ինչպէս ,

Ընդ այնր . անոր Կեղ : Ընդ իմ և ընդ քո . ի՞մ ու չոս Կեղը :
 Ակն ընդ ական . աչքի Կեղ աչք :

— Գործիականի հետ կը նշանակէ Կեղ . ինչպէս ,

Ընդ ծառով . ծառին Կեղ : Ընդ նովաւ . անոր Կեղ :

Ընդ հողով . հողին Կեղ :

— Տրականի հետ կը նշանակէ կեպ . ինչպէս ,

Ընդ նմա . անոր կեպ : Ընդ աշակերտս . աշակերպներոս կեպ :

Ընդ ում . որոս կեպ : Ընդ վարդապետին . վարդապետին կեպ :

Ընդ իս . ինձի կեպ : Ընդ քահանայս . քահանայներոս կեպ :

Ը Ս Տ . Ն Ա Խ Դ Ի Ր

138 . Այս ըստ նախդիրը ուղղականի հետ ըսուե-
 լով , Գլոխ կը նշանակէ . ինչպէս ,

Ըստ տուէն } Գոհ գլխի : Ըստ մարդ . մարդ գլխի :
Ըստ երդ

139 . Այս նախդրով տրական ձեացած բառերը՝
անցնելու յարմար նշանակու թիւնով խօսքի մէջ , կը նը-
շանակեն անդին , դո՛ւրս . ինչպէս ,

Ելին ըստ բաղարն . Գաղաթէն դո՛ւրս էլան :

Անցանել ըստ օրէնս . օրէնքէ դո՛ւրս անցնել . օրէնքը չլսուել :

Անցանել ըստ չափ . չափէ դո՛ւրս անցնել :

— Տրականի հետ կը նշանակէ՝ պէս , չափ , (կէօրէ) ինչպէս ,

Ըստ պատկերին . պատկերին պէս (կէօրէ) :

Ըստ մեղ . մեղէ պէս (կէօրէ) :

Ըստ բանի քուժ . Գո՛ւ խօսքիդ պէս (կէօրէ) :

Ըստ գործս . Գործքին չափ (կէօրէ) :

Դ Ա Ս ԿԲ .

140 . Այս բուն նախդիրներէն զատ կան շատ հո-
շովառու բառեր ալ , որ հոլովով մը կը բանին . ու բառին
մէկ միտք մը կուտան : Ասանցմէ ոմանք միայն առաջ
կը դրուին , որ նախադրո՛ւն ալ կ'ըսուին . ոմանք ալ
ետքը . ոմանք ալ առաջ ու ետքը կրնան դրուիլ . ինչպէս ,

141 . ԱՌԱՋ ԴՐՈՒՈՂՆԵՐ

— Յեթ , կը նշանակէ եփքը , սեռական հոլովով կը
բանի . ինչպէս ,

Յետ մահու , մահո՛ւանէ եփքը :

Յետ այսորիկ . ասիկէ եփքը :

— Առանց , կը նշանակէ առանց , տաճկերէն «ըլ
(մասնիկ) , սեռականով կը բանի . ինչպէս ,

Առանց իմ . առանց ինձի . պէնսիդ :

Առանց մեղաց . առանց մեղքի :

— Իբրև , որպէս , կը նշանակեն պէս , հայցականով
կը բանին . ինչպէս ,

Իբրև զմարդ . մարդո՛ւ պէս : Որպէս զգող . Գողէ պէս :

— Քան, կը նշանակէ ե-ել կամ վեր, հայցականով
կը բանի . ինչպէս ,

Քան զմարդ . մարդէ ե-ել կամ վեր :

Քան զիս . ինչ՞ի ե-ել կամ վեր :

— Մինչ, մինչ, կը նշանակէ մինչ, ինչո՞ւ . նախադրիւ
արականով կը բանի . ինչպէս ,

Մինչ ի գետին . մինչ գետին = Մինչ ի յերկինս . մինչ երկինք =

Մինչև ց Դաւիթ . մինչ Դաւիթ :

— Բայ, կը նշանակէ զայս, բացառականով կը բանի .
ինչպէս ,

Բայ ի բէն . չեղձէ զայս : Բայ ի մէնջ . չեղձէ զայս :

142 . Ե Տ Բ Ը Դ Բ Ո Ի Ո Ղ Ն Ե Ր

— Չափ, կը նշանակէ չափ, գործիականով կը բանի .
ինչպէս ,

Ոգւով չափ . հոգիին չափ : Մահու չափ . Ռոնելո՞ւ չափ :

— Կողմն, կոյս, կը նշանակեն շէպ, շին, նախադրիւ
արականով կը բանին . ինչպէս ,

Ի կինն կողմն . շէպ ի կնիկը : Ի թիկունս կոյս . եպեփ շին :

143 . Ա Ռ Ա Ջ Ո Ի Ե Տ Բ Ը Դ Բ Ո Ի Ո Ղ Ն Ե Ր

— Վասն, սակս, ի սակս, յաղագս կը նշանակեն համար,
սեռականով կը բանին . ինչպէս ,

Վասն մարդոյ . մարդոյ վասն . մարդոս համար :

Սակս ձեր . ի սակս ձեր . ի ձեր սակս . Յեղէ համար :

Յաղագս սիրոյ . ի սիրոյ աղագս . սիրոյ համար :

— Ի վերայ, կը նշանակէ վրայ . սեռականով կը բանի .
ինչպէս ,

Ի վերայ երկրի . յերկրի վերայ , երկրի վրայ :

— Օկնի, զեփ, կը նշանակեն եպեփն, սեռականով
կը բանին . ինչպէս ,

Ձկնի չարին . չարին զկնի . զչարին զկնի կամ կնի . չարին ե-
պեփն :

Չհետ նորա . նորա զհետ . զնորա զհետ կամ հետ . անոր
 Էպեհն :

— Առաջի , կը նշանակէ առջև . սեռականով կը բանի .
 ինչպէս ,

Առաջի իմ . իմ առաջի . իմ առջև :

— Բնիւի , առ ընիւի , կը նշանակէ քով . սեռականով
 կը բանի . ինչպէս ,

Ընիւի խաչին . խաչին ընիւի . խաչին քով :

Առ ընիւի դետոյն . առ դետոյն ընիւի . գիտին քով :

— Յանդիման , հանդէպ , կը նշանակեն շինարար . սեռա-
 կանով կը բանին . ինչպէս ,

Հանդէպ տանն . տանն հանդէպ . քանի շինարար :

Յանդիման դրախտին . դրախտին շինարար :

— Ներքոյ , ի ներքոյ , կը նշանակեն քաշ . սեռականով
 կը բանին . ինչպէս ,

Ներքոյ նորա , ի ներքոյ նորա , նորա ի ներքոյ . անոր քաշ :

— Հանդերձ , կը նշանակէ կեք , Տեկտիլ . դործխակա-
 նով կը բանի . ինչպէս ,

Հանդերձ մարբն . մարբն հանդերձ . Տորը կեք Տեկտիլ :

Գ Լ Ո Ի Խ Օ
 Մ Ա Կ Բ Ա Յ

Դ Ա Ս ԿԳ .

144 . Մակբայ կ'ըսուին այն բառերը , որ բայերու
 վրայ դրուելով՝ անանց դործողութեան պարագաները
 այսինքն կերպը , տեղը , ատենը , և այլն կը ցուցնեն :

Քանի ճշ օրինակ .

Չիսրդ (գիտէ) .

Միշտ , հանապաղ (ու սանիմ) .

Ուստի (դաս) .

Ուր (երթաս) .

Ուր (էրն) .

Ի՞նչու գիտէ :

Քիչ , ասէ ի թիւ իւ սորձիմ ,

ո՞րտե՞ր ինչո՞ւ :

ո՞ր ի՞նչու :

ո՞ր ո՞ր էր նէ :

Ահա
Ահաւաստիկ } (Եկի) .
Ահաւազիկ }
Ահաւանիկ }

ահա , (Իշակ) Եկա =

Արդ (յարեաց) .

Կի՛հայ Կ'Ելե՛ճ =

Այժմ } (ասացի) .
Այժմիկ }

Կի՛հայ ըսի =

Ազա (ասէ) .

Էպո՛ւ Կ'Ըսէ =

Այո (տեսի)

այո պէսայ =

Ոչ (կամիմ) , չկամիմ .

չե՛ճ ուղե՛ր =

Մի (սիրէք) .

Մի սիրէ՛ք =

Ասա (մեռաւ) .

հոս մեռաւ =

Անդ , անդանօր (է) .

հոն է =

Անդրէն (չորաւ) .

անդրէն գնաց =

Այո , այդ , անդր (նստարուք) .

հոս , հոս , հոն նստեցէ՛ք =

Աստի , այստի , անտի (երթիցուք) .

ասի՛ց , ասի՛ց , անի՛ց երթանէ՛ք =

Մինչ , մինչդեռ (խօսէք)

երբ զե՛ր Կ'Խօսէր =

Ե՛րբ (գայ) .

Ե՛րբ Կ'Գայ =

Իբրև (տեսին) .

Երբ պէսան =

Թերևս (ամաչեցին) ,

Իարեւի՛ է որ մճնան =

Չի՛ (նեղիք) .

Ի՛նչ Կ'Ենչէրէ՛ք =

Ամէն } (ասեմ) .
Ամէն ամէն }

Իրաւ Կ'Ըսէ՛ճ =

Չև (է հասեալ) .

դե՛ր հասած լէ =

Չև ևս (գիտէին) .

դե՛ր լսիտէին =

Ազաքէն (ասիցէք) .

Ի հարկե՛ որ պիտի ըսէ՛ք =

Արդեօք (զարթեալ) .

արդեօք արննցա՞մ =

Միթէ (երկնչիս) .

Մի՛ է Կ'Ըսի՛նա՞մ =

145 . Այս և ասոնց նման ուրիշ բուն մակբայներէ զամ' ամականներն ալ եղակի , և երբեմն յոգնակի ո ոլ , և Ի՛նչ , Ի՛նչ , Մի բառերով կը դրուին բայի վրայ , և մակբայ կ'ըլլան . ինչպէս ,

Նոր (շինեաց) .

նոր շինեց =

Բարուք (դարձեաց) .

արեւ գործեց =

Բազում (ծառայել) .

չապ ծառայել =

Մանր մանր (կտորել) .

մանրորի՛ իրորել =

Մեծամեծս (սիրալ) ,

Մեծ Մեծ Իրոխաւ =

Երագս (ընթանալ) .

չապ ընթել =

Գեղեցիկ իմն (սրտամեղ) .

արու՛ր ճլ պարմել =

Մահաւ ինչ (ծառայել) .

քիչ ճլ ծառայել =

Փոքր մի (ննջել) .

քիչ ճլ քնանալ =

146 . Շատ տեղ ալ անուններու հոլովները մակբայի մտքով կը բանին , ինչպէս ,

Գիշերի .

գիշեր =

Աւալօտիւ , ավալօտից .

աւալոտն , աւալոտաց =

Կանխաւ .
 Փռթուլ .
 Չառաջինն .
 Չնոյն .
 Ի մտայ .
 Ի կարծոյ .
 Ի վեր , Ի վայր .
 Ընդ հուս , ընդ փայթ .
 Յորժամ (յորում ժամու) .
 Յայնժամ (յայն ժամ , յայնմ ժամանակի) .

առաջաւ , իմնալ :
 շոտոն :
 առաջ , առջի բերան :
 նոյնպէս :
 Տօրէն :
 իարձ իերոն :
 Չեր , Չար :
 Տօր աղեններս , շոտոն :
 որ աղեն որ :
 ա՛ն աղեն :

Գ Լ Ո Ի Խ Է .
 Շ Ա Ղ Կ Ա Պ
 Դ Ա Ս ԿԴ .

147 . Շ աղ կ ա ա կ ը ս ու ի ն ա յ ն բ ա ա ե ռ ը , ո ղ բ ա ա
 բ ա ա ի և խ օ ս ք խ օ ս ք ի հ ե ա կ ը կ ա ա կ ն :

Քանի ճ ը օրինակ

Ա յ ի և կ ի ն .
 Քարոզեցէք և ասացէք .
 Ես ևս , ես իսկ .
 Ելե՛ք կենօք , և ելե՛ք մահու .
 Ելե՛ք կամիս .
 Գաւազանա՛ւ ելե՛ք սիրով .
 Թե՛ հնար ինչ իցէ .
 Ետե՛ս ելե՛ք հաճոյ է .
 Գիտաց թէ ցածուցեալ են .
 Թե՛ղէրե՛ք կամէր , Բայց ոչ կարաց , սակայն ոչ կարաց .
 Ի չարութենէ իբրև ի կատաղի գաղանէ .
 Ի կեղծաւորութենէ որպէս յանհաւատութենէ .
 Յուրս իմ ջերմ .
 Սուղ , այլ զօրաւոր .
 Մինչև բառնաբաս անգամ .
 Մի լայք , ղի շէ մեռեալ .
 Լուարուք , ղի ասացաւ .
 Արդ հասեալ իցէ , ամոյ շորեքօրեայ է .

երի ու ինի :
 Գործերէ և շէ :
 Ես ալ :
 Ելե՛ք աղբուղ , Ելե՛ք մեռնելու :
 Ելե՛ք որ ի՛նչուս :
 Գաւազանով , ղե՛ նե՛ սիրով ,
 Ելե՛ք որ ճար ճ ը իսկ նե՛ :
 Կէսաւ որ հաճոյ է :
 Իմացաւ որ ցածօրե՛ք են :
 Թե՛ղէր ի՛նչուեր Բայց
 Լիցաւ =
 Ի չարութենէ իբրև ի կատաղի գաղանէ . շարութենէ իբրև ի կատաղի գաղանէ
 (խորշիւ) .
 Ի կեղծաւորութենէ որպէս յանհաւատութենէ . ի՛նչժաւորութենէ որպէս ի՛նչ
 անհաւատութենէ (լախնաւ) :
 շուրս իմ քաւ :
 իարձ Բայց զօրաւոր :
 Բառնաբաս պիլէ :
 Միայ , լաւնի մեռած ղե՛ :
 Լսե՛քի , որ ըստե՛րս :
 Արդ հասեալ իցէ , ամոյ հոգած պիտի ըլլայ , ինչու որ
 Լիցաւ օրոտն է :
 Քանի ճ ը օրինակ , ապաքէն գաւթ ունի . ծնաւ նե՛ . ի հարիւ գոսն ունի :

Քանի ճ ը օրինակ , ապաքէն գաւթ ունի . ծնաւ նե՛ . ի հարիւ գոսն ունի :

Մեռանիլ քան ծառայել, քան էլէ ծառայել. յեռնիլ քան լէ ծառայել.
 Այս, ուրէ՛ն, ապա ուրէ՛ն աղատ են որդիքն. անունի է նէ պղտն աղատ էն.
 Արդ, եւ արդ, իսկ արդ զլ'նչ ասիցեմ. անունի է նէ հիմայ ինչ ըսեմ.
 Իսկ նա դնաց. Բայց (կամ ու) ան դնաց.
 Իսկ զլ' մկտեա, էլէ գու չեա Քրիստոսն. հապա ի'նչու ինչ մըրէս, լէ որ
 Գոնէայ յայտմ հեան զգաստացայք. գոնէ ասիէ երբէ իեւեբնիդ գլուխնիդ
 Եթէ օրհնէ չօրհնիցեա, գէ'լ յանիծից լուեա. օրհնելով լօրհնէս ալ նէ, պա
 րէ անէծքէն յայնդ իբրէ:

Գ Լ Ո Ի Թ Ը

Չ Ա Յ Ն Ա Ր Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Դ Ա Ս Կ Ե

148. Չայնարկու թիւն կ'ըսուին այն բառերը կամ
 ձայները, որ մարդու զանազան կիրքը, ուրախու
 թիւնը, կամ տրտմութիւնը, բարկութիւնը և կամ
 երկիւղը ու զարմացումը կը յայտնեն. ինչպէս են,

Ո'հ, ես մեղայ.
 Օ'ն եկայք. օ'ն արիք.
 Վա'հ, որ քակելիք զտաճարն.
 Ո', կարի է առասպելք.
 Ո՛վ տխմթէէ, պահեա զաւանդն.
 Ո՛վ սքանչելեացս.
 Առէ, հարց զաստուած.
 Բաբէ՛ անտխակալութեանն.
 Աղէքսանդրէ, ի՞նչ'ա թէ էիր և դու
 Երո'ւն ինձ.
 Վա'յ ինձ.
 Աւա'ղ զրկանացս.
 Երանի՛ ողորմածաց.
 Ա՛յ թշուառական.
 Վա'ւ քաջքդ ինձ.
 Հա'պա առաքինիք եհաս ժամ.

ո'հ ես մեղանէցի.
 հա'յպէ ելէք, հա'յպէ ելէք.
 Չա'ն, որ պտճարը ինչ ասիէր ինչ.
 ո'հ, ամհա առասպել հա.
 ո՛վ սխմութեոս, պահէ ասանդը.
 ո'հ զարմանալուս Բան.
 հայպէ հարցուար ասպո՛ծոյ.
 Բէ'հ ո'ն լարակելուն.
 իմ որդի. ո՛վ աշէսանդր, ըսա՛ր որ
 դու ալ ի՛մ պղտս ըսայիք.
 մ'ըք ինձի.
 Չա'ն ինձի.
 Չա'ն առ զը ուսիս.
 երնէ'ն ողորմածներան.
 ա՛յ թշուառական.
 ապրի՛ք իբրիճներս.
 հա'յպէ իբրիճից արեւն էլուս.

ՄԸՄՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՀԸՄԸՉԸՅՆՈՒԹԻՒՆ

Դ Ա Ս 42.

149. Ութը մասունք բանին քովէ քով բերելով՝ օրինաւոր կարգով շարելը՝ որ խօսք կ'ըլլայ, Համայնութիւն կամ Օրոգարրո-թիւն կ'ըսուի :

150. Բառերը երկու եղանակաւ իրարու հետ կը կցորդին .

Ա. Ընունք բային հետ, և Բ. Ընունն անուան հետ :

151. Ընունք բային հետ կամ իբրև Տէր բայի և կամ իբրև Խնդիր կը կցորդի :

152. Ընունն անուան հետ չորս կերպով կը կցորդի
Յատկացուցիչ իր Յատկացելոյն հետ .

Բացայայտիչ իր Բացայայտելոյն հետ .

Ըծական իր Գոյականին հետ .

Յարաբերական իր Յարաբերելոյն հետ :

ԳԼՈՒԹՅՈՒՆ

ՏԷՐ ԲԸՅԻ ԵՒ ԲԸՅ

Դ Ա Ս 45.

153. Ընունն մը՝ որ բայի մը վրայ ըսուի թէ ըրաւ կամ եղաւ, Տէր բայի կամ Ընունն բայի կ'ըսուի, և ո՛չ կամ Ինչ բան հարցման կը պատասխանէ :

Թէ որ ըսեմ, Աշակք հերկեն զերկիր, Տշակները և Կերկեն երկրը. հոս Տշակ տէր բայի է Կերկեն ներգործաւ կան բային, ըստ որում հերկողները անոնք են :

Յիսուս ննջեաց, Յիսուս շնացաւ. հոս ընացողը Յիսուս է, որ տէր բայի է ննջեաց չէզոք բային :

154. Կանոն Ա. Իմաստոր բային տէր բային ուղ-

զական հայով կը դրուի . և բայն ալ թուով ու դէմք
քով անոր համաձայն . ինչպէս ,

Արբի իմաստուն ու բախ առնէ զհայր .

Իմաստուն փղան հայրը կ'որակացնէ :

Հարց . ո՞վ ուրախ առնէ . — Պատասխան . Արբի . Տէր բայի է :

Օ իմաստու թիւն և զխրատ ամբարիշտ անգոսնէն :

Ե՞ն ընարեցի զձեզ և եղի զձեզ , զի դո՞ւք երթայցէք

և պողաքերք լինիցիք , և պսո՞ղն ձեր կացցէ :

Ի ըսմն օրինաց սէր է :

Եւ խորշուրդն ակն ունէր Չաքարիայ :

Այնուհետև վտանգեցաւ աղօ Քրիստոնէից :

Հինգ յագ երկուց դանգաց վաճառի :

Միտք զբանս քննեն , և չի՞ճ զկերակուրս ճաշակեն :

Ճանօթո՞ւթի՞ն 1 . Եթէ տէր բային եղակի ձայնով յոգնակի նշանակու
թիւն ունեցող բառ մ'է , բայը կրնայ յոգնակի ալ դրուիլ . ինչպէս ,

Եւ ժողովուրդն ակն ունէր Չաքարիայ , և զարճանային ընդ յամեն նորա :

Աշխարհ մի ապրտամբ առ իս զի՛նչ պատգամ յղեն :

Հինգն ի նոցանէ յիմարք էին :

Ճանօթո՞ւթի՞ն 2 . Եթէ տէր բային անեղական անուն է , բայը կրնայ
եղակի ալ դրուիլ . ինչպէս ,

Արտասուքն զգաւնութիւն սրտի ճշմարտէ :

Կեանք իմ ի դժոխս Ֆրճեցաւ :

Դ Ա Ս ԿԸ .

155 . Կանոն Բ . Արբ այլ և այլ դէմքով տէր բայիւ
ներ ըլլան , բայը նախապատիւ դէմքով կը դրուի և
սովորաբար յոգնակի : Առաջին դէմքը երկրորդէն նա
խապատիւ է , և երկրորդն ալ երրորդէն . ինչպէս ,

Ես և դու և ամենայն բազմութիւնդ աշակերտացո՞ւ
ստուածային գրոց :

Կեցո՞ւք և մի Տեոցո՞ւք և մէք և դու և ստացուածք
մեր :

Յորժամ դու և նա միայն իցէ՞ք :

Ի՞նչ և որդիքդ պսպո՞ւտի՞ք :

Ճանօթո՞ւթի՞ն . Երբեմն ալ բայը եղակի կը դրուի , դարձեալ նախա
պատիւ դէմքով . ինչպէս ,

Ես և տուն իմ պաշտէ՞ճ զտեր :

Մէջոք գու և երկօրին բարեկամք քո , զի ոչ խօսեցարուք առ աջի իմ ճշմարիտ :

156 . Կանոն Գ . Նայն դէմքով շատ տէր բայիներ սք ըլլան , բայր սովորաբար յոգնակի կը դրուի , ինչպէս , Հայր իմ և մայր իմ խողին զիս :

Դողու մն և սոսկու մն պատասխանիս ինձ :

Ելին Սեղբակ , Սիտաք և Աբեթնազով ի միջոյ հրոյն : Կոպէին ոմն վէմ , ոմն քար , ոմն աղիււս , ոմն զմայր փայտն , պատրաստիս խնդալից փութով :

Ճանօթնութիւն . Երբեմն ալ բայր եղակի կրնայ դրուիլ . ինչպէս , Հանդերձ մարդոյ և ծաղր երեսոց և քայլ ոտից պատճ զնմանէ : Կերտ սա և նա և որդիք նորա :

Խոնարհեցաւ թագաւորն և ամենայն քահանայքն և երկիրպագին :

Դ Ա Ս ԿԹ .

157 . Կանոն Գ . Անորիչ և անցեալ դերբայներուն տէրբային սովորաբար սեռական կը դրուի , թէև դիմաւոր բայի հետ ալ ըլլան , ինչպէս ,

Ի մտանել ոսկոյն՝ հեղձաւ ճշմարտութիւնն , ի մը տանել կաշառացն՝ ելին իրաւունքն :

Ի ժողովել Պատրոսի խալիւ ինչ բաղում և դնել ի վերայ խարուկին :

Եւ նորա թօթափեալ զգազանն ի հուրն :

Տեսեալ արքարոց ծիծաղեցան :

Օ Ասատուած ուրուք երբէք չիք տեսեալ :

Ճանօթնութիւն . Քիչ տեղ ալ ազգական կը դրուի երկու դերբայներուն ալ տէրբային , ինչպէս ,

Մի ևս լինել ի սմա բնակիլ :

Մտեալ Յովնէի ի տունն գործել զգործ ինչ իւր :

Եղև բանալ երկնից և իջանել հողւոյն սրբոց և դալ ճայն յերկնից :

158 . Պիպեիչ Ա . Անորիչ դերբային , մանաւանդ ուղղականին տէրբային եթէ դերանունն ըլլայ , տրական կը դրուի , ինչպէս ,

Երթալ անցանել ինչ յաշխարհ իմ :

Տեսանել ինչ զվայելչութիւն տեսառն :

Ոչ կամիմք թագաւորել զՏա ի վերայ մեր :

159. Միտեւի Բ. Անցեալ դերբայը՝ էական բային է, էր, իցէ եղակի երրորդ դէմքերուն հետ (120), շատ անգամ սեռական կ'առնէ ամէն դէմքի տէրբային եղակին և յոգնակին, ինչպէս,

Սիրեալ է իմ,	ժողովանակի ըսելու	Սիրեալ եմ ես.
Սիրեալ է քո,	”	Սիրեալ ես դու.
Սիրեալ է նորա,	”	Սիրեալ է նա.
Սիրեալ է մեր,	”	Սիրեալ եմք մեք.
Սիրեալ է ձեր,	”	Սիրեալ էք դուք.
Սիրեալ է նոցա,	”	Սիրեալ են նոքա:
Սիրեալ էր իմ,	ժողովանակի ըսելու	Սիրեալ էի ես.
Սիրեալ էր քո,	”	Սիրեալ էիր դու.
և այլն.		և այլն.
Սիրեալ իցէ իմ,	ժողովանակի ըսելու	Սիրեալ իցեմ ես.
Սիրեալ իցէ քո,	”	Սիրեալ իցես դու.
և այլն.		և այլն.

160. Ասանկ ալ չի բային հետ.

Իմ չիք սիրեալ,	ժողովանակի ըսելու	Ես չեմ սիրեալ.
Քո չիք սիրեալ,	”	Դու չես սիրեալ.
և այլն.		և այլն.

Ճանօթեալիս. Սեռական տէր բային և անցեալ դերբայն կամ էականը ետև առաջ կրնան դրուիլ: — Չ կամ ոչ մակբայով որ դրուցուի, սովորաբար էականն առաջ կ'ըսուի. այսպէս, Իմ չէ տեսեալ. Չէ տեսեալ իմ:

Դ Ա Ս Է.

161. Միտեւի Գ. Անորիշ և անցեալ դերբային, նըմանապէս էական բային եղակի երրորդ դէմքերովը դրուած անցեալ դերբային տէրբային շատ անգամ տեղէն ինք իրեն կը հասկցուի, ինչպէս,

Օ արմացան ամենեքին, մինչև հծծել ընդ միմեանս և ասել, — այսինքն՝ հծծել նոցա:

Օ ինչ եղեալ է ի մտի ձերում վասն մեր՝ կատարեցէք, — այսինքն՝ եղեալ է ձեր:

Մինչև ստեղծեալ էր զքեզ յորովայնի՝ գիտեմ ըզքեզ, — այսինքն՝ իմ ստեղծեալ էր:

Օրհնէ ունիս, զոր ոչ իցէ առեալ, — այսինքն՝ ոչ իցէ քո առեալ:

162. Գիտելի Դ. Շատ անգամալ բայր, մանաւանդ էական բայր ամենեւին չդրուիր ու տեղէն կ'իմացուի. ինչպէս,

Սէք կաւ և դու ստեղծիչ մեր, — այսինքն՝ մէք կաւ եմք դու ստեղծիչ ես:

Այսոր մաքուր հոգեկիր, վաղիւ մտի խելագար, — այսինքն՝ այսոր եմ, վաղիւ լինիմ:

Գոհութիւն երեքսրբենին, — այսինքն՝ գոհութիւն լիցի, մատուցի:

Սուր ի վերայ քաղդէացւոցն, — այսինքն՝ սուր լիցի, հասցէ:

Վայ զիս, — այսինքն՝ վայ ասելի է, համարելի է զիս:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ.

Խ Ն Դ Ի Բ Ե Ի Խ Ն Դ Ի Բ Ա Ռ Ո Ւ

Դ Ա Ս Հ Ա.

163. Խնդիր կ'ըսուի այն բառը որ խնդրառուին նշանակութիւնը կ'որոշէ կամ կ'ամբողջացնէ:

Ինչպէս, Աստուած ստեղծ զարարածս ամենայն յոչնչէ. — հոս զարարածս ամենայն և յոչնչէ բառերը՝ սպեղծ խնդրառուին նշանակութիւնը որոշեցին կամ ամբողջացուցին: Աստուած սպեղծ խօսքին մէջ սպեղծը ինքնին անորոշ է. զարարածս ամենայն և յոչնչէ բառերը ինչ և որմէ ստեղծած ըլլալը ցուցնելով՝ խօսքին աւելի որոշ ու ամբողջ իմաստ մը տուին: Ուստի սպեղծը հոս խընդրառու է, զարարածս ամենայն և յոչնչէ բառերը խնդիր:

164. Խնդիրը երկու կերպ է, Սեռի խնդիր և Նշանութեան խնդիր:

165. Սեռի խնդիրը գործողութեան առարկայ եղած բանն է: Ինչպէս վերի օրինակին մէջ զարարածս ա-

Տենայն բառը սեռի խնդիր է սպեղծ բային : Միայն ներգործական բայերը սեռի խնդիր կ'առնուն :

166 . Ինու թեան խնդիր են այլ և այլ նախդիրներով կամ նախադրու թիւններով և կամ առանց նախդրի ու նախադրու թեան հոլոված կամ չհոլոված բառեր : Ինչպէս վերի օրինակին մէջ յընէ բառը բնութեան խնդիր է սպեղծ բային :

Դ Ա Ս ՀԲ .

1 . Սեռի խնդիր

167 . Կանոն Ա . Ինչպէս վերն ըսինք , ներգործական բայերը հայցական հոլով սեռի խնդիր կ'առնուն , որ կը պատասխանէ զով կամ ինչ բանը հարցման , ինչպէս ,

Պարտիմք սիրել զմեռանս :

Հարց . զով սիրել . — Պատասխան . զմեռանս . սեռի խնդիր է :

Սըջիւն յամարայնի պատրաստէ զկերակոր :

Հարց . ինչ բան պատրաստէ . — Պատասխան . զկերակուր , սեռի խնդիր է :

Սիրեցես զսէր Աստուած Դո յամենայն սրտէ քումմէ :

Սիրեցէք զԷջնասիս ձեր , բարի արարէք ատելեաց ձերոց :

Նրկինք պատմեն զհառս Աստուծոյ :

Անդգամն անգոսնէ զխրաք հօր :

168 . Կանոն Բ . Այս հայցականին վրայ շնախօսիրը չգրուելով , անորիչ կամ աննախդիր հայցական կ'ըսուի , երբ որոշեալ բան չցուցնէ , այսինքն՝ դիմորոշ յօդ կամ յատկացուցիչ չունենայ , կամ յատուկ անուն չըլլայ և ոչ ալ դերանուն կամ ուրիշ որոշիչ անձական առնուն . ինչպէս ,

Որթ խաղող բերէ :

Առեալ հայ գոհացաւ եբեկ և ետ նոցա :

Շինեաց իւր փունն : Շինեաց զատուն իւր :

Չըսուիր , տեսի հայր իմ , այր ոմն , Մարկոս , նա . այլ պիտի ըսուի տեսի զհայր իմ , զայր ոմն , զՄարկոս , զնա :

169 . Գիտելէ . Ներգործական բայերուն սեռի խնդիրը կրաւորական բայերուն մէջ տէր բայի կ'ըլլան . և

ներգործականին տէր բային կրաւորականին առջև սու-
վորաբար բացառական հոլովով խնդիր կ'ըլլայ : Ինչպէս
սա՛ օրինակին մէջ կը տեսնուի :

Յովհաննէս մկրտեաց զՅիսուս .

Յիսուս մկրտեցաւ ի Յովհաննէ :

Դ Ա Ս ՀԳ .

2 . Ինու-թեան խնդիր

170 . Ինու-թեան խնդիրն այլ և այլ հարցումներ-
րու կը սլատասխանէ . որոնք ինչպէս ըսինք (166) այլ
և այլ հոլովներով կամ նախադրու-թեամբ կը բացատ-
րուին : — Ինդրառուներուն ինչ հոլով կամ ինչ նա-
խադրու-թեամբ բնու-թեան խնդիր առնելը յաւէտ սու-
վորու-թեամբ , այսինքն մատենագիրներ կարդալով կը-
սորվուի . մենք միայն քանի մը օրինակներ հոս կը դը-
նենք :

171 . Ուղղական հոլով

Անկարօտական է Աստուած :

Հարց . ինչ է Աստուած . — Պատասխան . անկարօտական : Ինչ և ինչպէս
հարցումները էական բայերուն քով ուղղական խնդիր են :

Աշխարհ հայոց թծ է և արգասանդ :

Յանկալի է նա քան զոսկի :

Իան՝ քո Բարի են և Դի-լին՝ :

Կոչեացես զանուն նորա Յիսուս :

Հարց . ինչ կոչեաց . — Պատասխան . Յիսուս . ուղղական խնդիր է :

Օնաւ Յիսուս , որ անուանեցաւ Քրիստոս :

Իժիշկք զչափաւոր կերակուրս Տայր առողջութեան
ասացին :

Օձ զնա թագաւոր :

172 . Անուանական հոլով

Վաճառեցին զՅովսէփ քսան դահեկանի :

Հարց . քանի՞ վաճառեցին . — Պատասխան . քսան դահեկանի : Տա-
խելու և գնելու բայերը սովորաբար սեռական հոլով խնդիր կ'առնեն և
և քանի՞ հարցման կը սլատասխանեն :

1 Երբեմն ալ գործիական , բացառական , ընդ կամ ի նախդրիւ տրական
հոլովներով կ'առնեն . ինչպէս , արծաթով ստանալ : Ստացոյ ես զնոսա ի գնոց
արծաթոյ : Վաճառէ զնոսա ի Տիրոս յիսուս կամ ընդ յիսուս դահեկանի :

Վախճանեցաւ Յովսէփի ամաց հարիւր եւ փասանց :

Հարց . բանի՞ տարուան վախճանեցաւ . — Պատասխան . ամաց հարիւր եւ փասանց : Տարիք ցուցնող բառերն ալ սեռական հոլով խնդիր կ'ըլլան , եւ նշանակութիւննին քանի՞ փարսան հարցման կը սլատասխանէ :

Նստաւ յաթու հօր իւրոյ ամաց երկոստանից :

Ընն թող էին երկու որդիք :

Մտր ճ երկու փայ ունէր . — Իսկան բայերը սեռական հոլով խնդիրով ունենալ կը նշանակեն :

Ղովտայ էր ոչխար եւ արջառ եւ անասուն :

173 . Գործիական հոլով

Հովուեցես զնոսա գառաւանաւ երկաթեալ :

Հարց . ի՞նչ բանով հովուեցես . — Պատասխան . գառաւանաւ երկաթեալ : Ի՞նչ բանով հարցման սլատասխանը գործիական հոլով է :

Արք ծոլութեամբ անցուցին զկեանս , զղջացան , եւ արքաստօք եւ հառաչանօք սլատակցին ի շահ զինի եկեղոցն :

Քրքամբ երեսաց քոց կերիցես զհաց քո :

Գունակ գունակ ծաղիովք զարդարեալ է առ հասարակ ամենայն երկիր :

174 . Հայցական հոլով

Եղև անձրև զբառաստան փիւր եւ զբառաստան գիշեր :

Հարց . որչափ ատեն եղև անձրև . — Պատասխան . զբառաստան փիւր եւ զբառաստան գիշեր : Ժամանակ ցուցնող անունները հայցական բնութեան խնդիր կ'ըլլան , ու որչափ արժէն հարցման կը սլատասխանեն :

Շրջեցաւ Յիսուս յաշխարհի զամս երեսուն :

Օգիշերն ողջոյն աշխատեցաք եւ ոչինչ կալաք :

Սողոս եղև ի Բամասկոս առօրս ինչ :

Փոքր թի թամանակ ընդ ձեզ եմ :

175 . Տեղ նշանակող բառերն ալ հայցական հոլով բնութեան խնդիր կ'ըլլան տրականի մտօք , ինչպէս ,

Իանց զանապափն միայն :

Ինայր զճանապարհն ուրախութեամբ :

Կալ ահիւ եւ գողութեամբ զասափի կենցաղս :

176 . Չափի ու ձևի անուններն ալ հայցական կը գրուին , փոխանակ տրականի կամ գործիականի , ինչպէս ,

Արքուցանել զպարտեղն երկերիւր սափոր ջուր . — այս

ինքն երկերիւր սափորով ջրոյ , կամ սլարախիլին աբ-
բուցանել երկերիւր սափոր , և այլն :
Բարձրանալ հնգետասան կանգուն . — այսինքն՝ ի
հնգետասան կանգուն , կամ հնգետասան կանգնաւ :
Օ՛Տարսն ղՅև և զօրինակ Բաբելոնի շինէր . — այսինքն
ձեով և օրինակաւ , կամ ի ձե և յօրինակ :

177 . Վերջահոլով արահան

Որդիք , հնազանդ լերուք ծնողաց յերոց :
Հարց . որն հնազանդ լերուք . — Պատասխան . ծնողաց : Որն՝ կամ
ինչ բանի հարցման կը պատասխանէ վերջահոլով տրականք :
Փոխ տայ Աստուծոյ , որ ողորմի փնանկին :
Օ՛կարիս ընկերին՝ անջանց համարեցուք :

Այսպէս կ'ըսուի , խոստովանել քահանային . պատ-
մել եղբօրն , հրամայել ծառային , հատուցանել տեառն :

178 . Յաղթեմ , Պաշտպանեմ բայերը հասարակօ-
րէն հայցականի տեղ վերջահոլով տրական խնդիր կ'առ-
նուն . նոյնպէս Վսեմ բայն ալ , երբ մի Դնել , մի ընել
կը նշանակէ . ինչպէս ,

Սէր ամենայնի յաղթէ , ամենայնի համբերէ :
Պաշտպանեաց Իսրայելի ծառայի իւրում :
Լուր , որդեակ , խրատո՛ հօրքո :
Այսպէս կ'ըսուի նաև ,
Անիծանել այլոց . — ըսել կ'ըլլայ անէծք կարգալ ուրիշ
ներոն :
Հովուել հօտի . — հովուողին ընել :
Օգալ ցաւոց . — զգայուն ըլլալ : և այլն :

179 . Նախորդի արահան

Ամենայն ուղիք ի ծով գնան , և ծով ոչ ընաւ :
Հարց . որն գնան ուղիք . Պատասխան . ի ծով : Երբ բայը մէկ տեղաց
մէկալ տեղ շարժում կը նշանակէ , ու կը հարցուի որն , ասանկներուն սո-
վորաբար նախորիւ տրական կը դրուի :

Ի՛ջ Յակոբ Ագիտարոս :
Հայեցարուք ի շուանն վայրենի :
Այսպէս կ'ըսուի նաև , մտանել ի նաւ , ի քաղաք , ի փոռն :
Արկանել ի հնոց , ի ծով . հանել ի ցամաք . հայել յերկինս :
Ալանել ի լեռն . փախչել յանապապ . և այլն :

180 . Բացասական հոլով

Ամբարտաւանութիւն յերկնից ընկէց զհրեշտական :
 Հարց . սուկից ընկէց . — Պատասխան . յերկնից : Աստից կամ Բ՛նչ
 անէն հարցման կը պատասխանէ բացառական հոլով :

Օր ինչ խնդրիցէք ի հօրէ իմէ յանուն իմ , տացէ ձեզ :
 Արբեայուք զլեզուս մեր ի Կապարի Բանից , ի Բամբասա-
 նայ , և ի սպախօսութենէ :

Արիւնն Յիսուսի սրբեացէ զմեզ յամենայն Տղայ :

Դ Ա Ս ՀԻ .

181 . Գիտելի՛ք Ա . Երբ բացեր իրենց արմատը ,
 կամ արմատին մօտ նշանակութիւն ունեցող անուն-
 ները , և կամ յարաբերական ո՛ր ը՛ որ զանոնք կը յարա-
 բերէ , հայցական հոլովով խնդիր կ'առնուն , որ գործ-
 ծիական կ'իմացուի . ինչպէս ,

Օհ սէր սիրեցին զՅիսուս , — այսինքն՝ միով սիրով :

Օհարուածս թշնամւոյ հարի զքեզ :

Երկնէլ երկի-ը Տծ , — այսինքն՝ երկիւղիւ մեծաւ :

Վառեցաւ ամենայն այր զլէն իւր . — այսինքն՝ զինե-
 ցաւ զինու իւրով :

Մեռանել զյա-իտենական Տակն :

Տեսի ես զնեղութիւնն՝ զոր նեղեն զնոսա եգիպտա-
 ցիքն . — այսինքն՝ որով :

Գիտես զճառայութիւնն զոր ճառայեցի քեզ :

182 . Գիտելի՛ք Բ . Չափի ու կշիռքի անունները
 խնդիր կ'ըլլան ուղղական կամ անորիշ հայցական ,
 գործիական , բացառական . ինչպէս ,

Անել զբարձրութիւնն ասան կանգոնն , կամ ասան կանգ-
 նա- , կամ ի ասան կանգնոյ :

183 . Գիտելի՛ք Գ . Արբեմն հայցական գրուած բառ
 մը ուրիշ հոլովի նշանակութիւն կ'առնենայ . ինչպէս ,
 Հարցից և ես զյեղ բան մի . — այսինքն՝ ձեզ բան մի ,
 կամ զձեզ բանիւ միով :

Աւսուցանէր զնոսա բազում ինչ , — այսինքն՝ նոյա :

Օայս միայն ազաչեացուք զԱստուած . — այսինքն՝ առ-
 այս կամ այսու :

Օ կէ մարմնոց նոցա ոսկի առնուին . — այսինքն՝ ի
կշիռ կամ կշռով :

Դ Ա Ս Հ Ե .

184 . Մինչև հիմա տուած օրինակներնուս մէջ
խնդրառուները միայն բայերն էին . բայց գոյական ու
ածական անուններ ալ կան , որ իրենց նշանակութեան
համեմատ այլ և այլ հոլովով խնդիր կ'առնուն . ինչպէս ,

Օնունդ ի կուսէն . — հոս՝ ի կուսէն բացառական
խնդիր է ծնունդ գոյականին :

Արժանի պատժոյ . — հոս պատժոյ տրական խնդիր է
արժանի ածականին :

Այսպէս են հետևեալ օրինակները :

Մուտ յաշխարհ : Ալբ ի մարմնոյ : Խառն ի ջրոյ և
ի հողոյ :

Անտես աչաց կամ յաչաց : Մեծն ի ձէնջ : Ամենօրհ
նեալ ի կանայս :

185 . Վիպէլի Ա . Բաղդատական խօսքերու մէջ ա
ծականները քան նախադրութեամբ հայցական հոլով
խնդիր կ'առնուն . ինչպէս ,

Վեղեցկագոյն քան զսիրամարդ :

Իմաստութիւն պատուականագոյն է քան զականա
պատուականս :

Աչքն կարևոր է քան զամենայն անդամս :

Ոչ է աշակերտ լաւ քան զվարդապետ իւր :

Մեծ է սերն Աստուծոյ քան զամենայն մեծութիւն
երկրաւոր :

186 . Վիպէլի Բ . թիւ ցուցնող և ո՞ն , ո՞ք , ի՞նչ , ի՞նչ , ո՞վ
և ուրիշ քանի մը անուններ սովորաբար բացառա
կան խնդիր կ'առնուն . ինչպէս ,

Արձակեաց երկուս յաշակերտացն իւրոյ :

Իր աշակերտներէն երկուսը արձակեց :

Ոմն ի յե՞նջ . — յե՞ղի մե՞լ :

Օն յարարածոցս այնպէս պատուեաց Աստուած :

Պատասխանի ետուն նմա ոմանք ի բարացն :

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

Յ Ը Տ Կ Ը Յ Ո Ւ Յ Ի 2

Ե Ի

Յ Ը Տ Կ Ը Յ Ե Ը Լ ,

Գ Ա Ս 42 .

187 . Յատկացուցիչ կ'ըսուի այն սեռական անու-
նը , որ մէկ ուրիշ անուան որո՞ւն ըլլալը , կամ անոր
սլաաշաճիլը կը յայտնէ . ուստի մէկալ բառն ալ կ'ըսուի
յապայտալ :

Ինչպէս , հարո՞ւած բառին՝ որո՞ւն հարուածն ըլլալն
եթէ իմացնել ուղեմ , քովը սեռական անուն մը կը
դընեմ այսպէս , հարուած սրոյ , սուրի հարուած , ու
քով կ'իմացուի թէ հարուածը՝ սուրի հարուած է .
հոս՝ հարո՞ւած յատկացեալ եղաւ , սրոյ յատկացուցիչ :

188 . Կանոն Ա . Յատկացուցիչը սովորաբար յատ-
կացեալէն ետքը կը դրուի , աշխարհաբառին ու տաճ-
կերէնին ներհակ . ինչպէս ,

Անդգամն անգոսնէ ղխրատ հօր :

Հարց . որո՞ւն խրատը . — Պատասխան . հօր , յատկացուցիչ է խրատին :

Օրհնութիւն հօր հաստատէ զտուն որդւոյ , և ա-
նէճք ծօր խախտեն ի հիմանէ :

Որ զբեռն ընկերին բառնայ , կատարէ զօրէնան Բրի-
տոսի :

Խոնարհութիւնն աղբիւր խողաղո՞ւթան է , և վտակք
շինո՞ւթան ելանեն ի նմանէ :

Հեղմամբ արեան իւրեանց նորոգեցին զաշխարհս :

Օհայ թէ հանապազորդ տուր մեզ այսօր :

189 . Կանոն Բ . Յատկացուցիչը կրնայ յատկացեա-
լէն առաջ ալ դրուիլ . ինչպէս ,

Առանց բարեգործիւ հրամանաց ակնարկութեան . —
այսինքն՝ առանց ակնարկութեան հրամանաց
բարեգործիւ :

Կրտսեր որդւոյն Յազկերտի դայեակն . — այսինքն՝
դայեակն կրտսեր որդւոյն Յազկերտի :

190 . Գիտելի Ա . Յատկացեալը նոյն խօսքի մէջ
շատ անգամ չկրկնուիր , չայլ ինք իրեն կ'իմացուի . ինչ
պէս ,

Աստուծոյ բարբառ է և ոչ մարդոյ . — այսինքն՝ ոչ
բարբառ մարդոյ :

Հրեշտակի կարծեցին զաստուածային բարբառն
զայն :

Ժանիք նորա՝ կորեան աւիւծու . — այսինքն՝ ժանիք
նորա էին ժանիք կորեան աւիւծու :

191 . Գիտելի Բ . Յատկացուցչի պէս շատ անգամ
գոյական անուն մը կը դրուի սեռական հոլով՝ անու-
կանի տեղ , ինչպէս ,

Անօթ ընտրութեան . — այսինքն՝ անօթ ընտիր :

Խօսել բանս դառնութեան :

Սպասք ոսկւոյ և արծաթոյ . — այսինքն՝ ոսկեղէն և
արծաթեղէն :

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

Բ Ը Յ Ը Յ Ը Յ Տ Ի Չ

Ե Ի

Բ Ը Յ Ը Յ Ը Յ Տ Ե Ը Լ

Գ Ա Ս Հ Ե .

192 . Անունի մը կամ դերանունի մը ինչ կամ ով
ըլլալը , կամ ինչ մտօք առնուած ըլլալը յայտնել ու-
ղենք , քովը ուրիշ անուն մը կամ դերանուն մը կը դը-
նենք , որ Բացայայտիչ կ'ըսուի , և միւսն ալ Բացայայտիչ

Ինչպէս , Աշտ սպարապետ . հոս՝ սպարապետ կը
բացայայտէ թէ Աշտը սպարապետն է : Իսկ թէ որ
ըսեմ , Սպարապետն Աշտ . հոս՝ Աշտ կը բացայայտէ
այն սպարապետը , որուն անունը Աշտ է :

193. Կանոն . Բացայայտիչը թուով ու հայտնով հաւմաձայն կը դրուի բացայայտելոյն . և երկուքին մէջ զօրութեամբ մեկնական բառ մը այսինչն , այս է , ասեմ , իմա և այլն կ'իմացուի , որոնք երբեմն ներդործութեամբ ալ կը դրուին . ասա երկու կերպին ալ խառն օրինակները .

Ի նա հաւատասցեն , այսինքն ի Յիսուս Քրիստոս :

Հրաշալի սրտուով յարգեալ , բանի- ասեմ և Տփօք :

Սաղարթօք վարսից , այս է արքային Տիճօք բարեշուք կերպից :

Թողեալ ի բաց զփառան հայրենի՝ զբանանայո- թի- ն :

Օգլուխ ամենայն առաքինութեանց զսէրն բովանդակեալ ունի ողորմութիւնն :

Սեօք քարոզեցաւ , ինէ- և Սիղո-անուի- և Տիճոթի- :

Անանիա հանդերձ կնաւ իւրով Սափիւրա- վաճառեաց ագարակ :

194. Գիտելի՛ Ա . Տեղերու անուններն թէ որ վերջը դրուելու ըլլան , ընդհանրապէս կը համաձայնին միշտ : Իսկ թէ որ աճականի պէս յառաջ դրուելու ըլլան , շատ անգամ անհամաձայն կը դրուին ուղղական . ինչպէս ,

Իծովանալ՝ Աեղոս գետոյ : Ի Սիօն լեռնէ : Առ Ա՛րար գետով : ՅԱյրարար գաւառէ :

Ճանօթո-թիւն . երբեմն ալ համաձայն կ'ըլլան , ինչպէս ,

Ի Սիօն լեռնէ : Սեփարո-իճայ քաղաքի : ՅԱբաճանոյ գետոյ :

195. Գիտելի՛ Բ . Մարդու անունները թէ որ նախադաս ալ դրուին , հասարակօրէն կը համաձայնին . ինչպէս ,

Ի Տրայիանոսէ արքայէ : Կղէոյապարա- դատերքն հանդերձ :

Ի Դարեհէ արքայէ :

Ճանօթո-թիւն . Քիչ անգամ ալ կրնայ նաև շհամաձայնիլ , ինչպէս ,

ՅԱգոստոս կայսերէ : Աշիւն օրինաւ : Յուսիս կայսեր :

Գ Լ ՈՒ Խ Ե

ԱԾԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՅԱԿԱՆ

Դ Ա Ս ՀԸ.

196. Աճական (9) կ'ըսուին որակութիւն կամ չափ ցուցնող բառերը, որ գոյականի մը վրայ կը զրուցուին :

197. Աճական անունը աշխարհաբառի մէջ առաջ կը դրուի. գրաբառի մէջ առաջ ալ ետեւ ալ կը դրուի ՏՃ պարտէզ. կամ պարտէզ ՏՃ :

198. Կանոն Ա. Աճականները երբ գոյականէ նախադաս ըլլան, սովորաբար չեն համաձայնիր անոնց հետ. այլ միայն նախդրիւ կը հարմարին, այսինքն գոյականին նախդիրը իրենք կ'առնուն. ինչպէս,

Խաւարին բանտ, Խաւարին բանտի, Խաւարին բանտիւ,
զԽաւարին բանտ, ի Խաւարին բանտ, ի Խաւարին բանտէ.
Խաւարին բանտք, Խաւարին բանտից, Խաւարին բանտիւք,
զԽաւարին բանտս, ի Խաւարին բանտս, ի Խաւարին բանտից :

Ուրախարար բաժակաւն զուարճացոյց զմեզ :

Դամանակեաց մշտօքս զանժամանակեաց երանութիւնան ժառանգեցուք :

Անպակաս պատկաց արժանի եղեն :

199. Կանոն Բ. Ի՞նչ շատ անգամ նախադաս ածականը կրնայ համաձայնիլ. ինչպէս,

Սէճա- ուրախու թեամբ : (Յեփնոյ ամբարշտու թեան :

Փոխեցին զփառս անեղծին Աստուծոյ ի նմանութիւն պատկերի եղճանելի մարդոյ :

Խոստովան լիցուք զգազանիս սրտից մերոց ծածկագիտին Աստուծոյ :

200. Ի՞նչպէ՞ս. Նոյնպէս կը համաձայնի նախադաս ածականը, եթէ իր ու գոյականին մէջ ուրիշ մասն բանի մասնէ. ինչպէս,

Երկնա-որին վերակոչեաց հրաման արքային :

Աբէլ ի հարազատէն իւրմէ սպանանի յեղբօրէն :

Հրաշտաբանի- պարտ էր անցանել բանի- :

Փախոցելոյ ի բարկու թենէ եղբօրն աւաջնորդեաց
արդարոյն :

Բնարեցէք վիայեալս ի ձենջ արս եօթն :

Բաղաճս , բաղճաբերս , և գինեբերս ի նմա անկեաց հովիտս :

201 . Կանոն Գ . Իսկ թէ որ հասարակ անուն ածա-
կանք յետադաս ըլլայ իր գոյականէն , ասոր հետ կը
համաձայնի ու մէկտեղ կը հօլովի . ինչպէս ,

Այր իմաստուն , առն իմաստնոյ , արամբ իմաստնով , զայր
իմաստուն , յայր իմաստուն , յառնէ իմաստնոյ . Աքք իմաստունս ,
արանց իմաստնոյ , արամբք իմաստնովս , զարս իմաստունս ,
յարս իմաստունս , յարանց իմաստնոյ :

Նմանեցաք մեք մարդոյ անմարի :

Շրթունք իմաստունս հաստատունն զվիայու թիւն :

Մի պատաղեցուք հոգովք անցա-դրօք :

202 . Իիպեղէ . Երբեմն անհամաձայն ալ կրնան
դրուիլ յետադաս կարգ մը ածականներ . մանաւանդ
անցեալ դերբայն (122) . ինչպէս ,

Մատանի դրոշմեալ աջուքն հայրուհան :

Կարօտեալ մնայի դալատեան քս սո-րբ :

Սկեհուռն հանդերձից ընդեր-դեալ մարգարտով :

Ի վերայ աշխարհիս Սասալուրական հոյեցեալ :

Այսպէս կ'ըսուի նաև . Օջրէնս արքունի . Հրամա-
նաւ արքունի . Տանն արծրունի . Օլանջօքն տէրունի .
Պատկաւ փշեաց :

Դ Ա Ս Հ Թ .

ՄԻ . ԵՐԿՈՒ . ԵՐԵՔ . ՄԻՆԶԵՆ ՀԵՁԵՔ . ԵՆԵՅԸ ԹԻԻ ՃՈՒՑՆԱՂ ԵՒ ՈՄՆ . ՈՒՑ .
ՈՄՆ . ԷՒՆԶ . ԵՅԸ . ԵՄԵՆԵՅՆ] ԵՃՅԱԿԵՆՆԵ ԲՈՒՆ ՀՅՄԵՁԸՅՆՈՒԹԵԱՆ ԳՄՅ
ՄԱՍՆԱՌԸ ԳԻՏԵԼԻՔ :

203 . Թիւ ջույնողներէն Դեղակի ըլլալուն , եղակի գոյական կ'ու-
ղէ . և թէ նախադաս ու թէ յետադաս սովորաբար կը համաձայնի . ինչպէս ,

Մի այր , Դոյ առն , Դո՛վ արամբ , Ի Դո՛ջէ առնէ և այլն :

Այր Դ , առն Դոյ կամ Դո՛վ , արամբ Դո՛վ , յառնէ Դո՛ջէ և այլն :

204 . Երիտ , երե՛տ , ըրէ՛տ անեղական ըլլալով , յոգնակի գոյական
կ'ուղենք . և թէ նախադաս ու թէ յետադաս սովորաբար կը համաձայնին .
ինչպէս ,

Երիտ աւուրք , երիտո՛ց աւուրց , երիտո՛ք աւուրքք , ըրիտո՛ս աւուրս , յերե-
տո՛ց աւուրց :

Աւուրք երէս , աւուրց երէսոյ , յաւուրց երէսոյ , և այլն :

Երե՛ս վկայք , երե՛ս վկայից , երե՛ս վկայիւք , շե՛րէս վկայս , յե՛րէս վկայս , յե՛րէս վկայից :

Վկայք երե՛ս , վկայից երե՛ս , վկայիւք երե՛ս , և այլն :

Չոր՛ք քաղաքք , շոր՛ե՛ս քաղաքաց , և այլն : Քաղաքք շոր՛ք , քաղաքաց շոր՛ե՛ս , և այլն :

205 . Իսկ հինգէն սկսեալ ամէնն ալ՝ ածականներուն կանոնին նման կը համաձայնին իրենց գոյականներուն հետ : Թէոր առաջ դրուին , սովորաբար նախդրիւ կը հոլովին թէ կղակի և թէ յոգնակի . ինչպէս ,

Եօթն այր , Եօթն առն , Եօթն արամբ , շէօթն այր , Եօթն արք , Եօթն արանց , Եօթն արամբք , շէօթն արս , յէօթն արանց :

Նոյնպէս , Ութ օր , ութ աւուր , ութ աւուրք , ութ աւուրց , և այլն :

Հաղար կկեղեցի , հաղար կկեղեցւոյ , հաղար կկեղեցիք , հաղար կկեղեցեաց , և այլն :

— Իսկ թէոր ետե դրուին , յոգնակի գոյական կ'աւելն , ու մէկտեղ կը հոլովին բաց ի նախդրիւ հոլովներէն . ինչպէս ,

Եղբարք հինգ (չըլար հինգք) , եղբարց հինգից , եղբարքք հինգօք , զեղբարս հինգ (չըլար հինգս) , յեղբարս հինգ (չըլար հինգս) , յեղբարց հինգից :

Նոյնպէս , Քորք երիտասան , քերց երիտասանից , և այլն :

Տունք հարիւր , տանց հարիւրոց , և այլն : Եկեղեցիք հաղար , եկեղեցեաց հաղարաց , և այլն :

Դ Ա Ս 2 .

203 . Ո՞ն , ո՞ք թէ որ խօսքի մեջ մինակ՝ բաներու ըլլան , գոյականի ոյժ կ'աւելնան . բայց թէոր քովերնին գոյական ըլլայ , սովորաբար յետագաս ըլլալով կը համաձայնին . ինչպէս ,

Այր ո՞ն կամ ո՞ք , առն ուրո՞ն կամ ուրո՞ք , արամբ ո՞մամբ , զայր ո՞ն կամ ո՞ք , առն ումե՞ն կամ ումե՞ք , յառնէ ումե՞ն կամ ումե՞ք , արք ո՞մանք , արանց ո՞մանց , արամբք ո՞մամբք , զարս ո՞մանս , յարս ո՞մանս , յարանց ո՞մանց :

207 . Ի՞նչ կամ ի՞նչ հասարակօրէն անկենդան բաներու կ'ըսուի . թէոր մինակ բաներու ըլլայ , գոյական անաւան ոյժ կ'աւելնայ , բայց թէոր քովը գոյական ըլլայ , սովորաբար յետագաս ըլլալով կը համաձայնի . ինչպէս ,

Պատճառ ի՞նչ , պատճառի ի՛րէ՛ք , պատճառաւ ի՛րէ՛ք , ի պատճառէ ի՛նչէ՛ք , և այլն :

— Շատ անգամ ալ անհամաձայն կը մնայ . ինչպէս ,

Ընդ պատենիւք ի՞նչ . ոչ առ իմաստութեան ի՞նչ , յետ աւուրց ի՞նչ :

— Երբեմն ի՞նչ , ի՞նչ զարդի տեղ կը դրուին . ինչպէս ,

Միթէ դու մեծ ի՞նչ ո՞ք իցես քան զհայր մեր Աբրահամ :

208 . Այլ թէ որ նախագաս ըլլայ իր գոյականէն , սովորաբար կը համաձայնի բաց ի նախդրիւ հոլովներէն . ինչպէս ,

Այլ քաղաք , այլոյ քաղաքի , այլո՛ւ քաղաքաւ , յայլո՛ւ քաղաքէ , այլ քաղաքք (չըսուիր այլ՛ք քաղաքք) , այլո՛ւք քաղաքք , զայլ քաղաքս (չըսուիր զայլ՛ս քաղաքս) :

— Երբեմն առ նախդրիւ կը հոլովի :

— Բայց թէոր յետագաս ըլլայ , ան ասեն հասարակօրէն կը համաձայնի . ինչպէս ,

Քաղաք այլ , քաղաքի այլոյ , քաղաքաւ այլո՛ւ , զքաղաք զայլ , ի քաղաքէ յալմէ . քաղաքք այլ՛ , քաղաքաց այլոց , քաղաքօք այլո՛ւք , զքաղաքս զայլս , ի քաղաքաց յայլոց . և այլն :

209 . Ամենայն՝ թէոր գոյականէն նախագաս ըլլայ , սովորաբար նախ , դրիւ կը հորովի . բայց թէոր յետագաս ըլլայ , սովորաբար եզակիին կը համաձայնի , իսկ յոգնակիին թուով չհամաձայնիր . ինչպէս ,

Այլ մենայն , առն մենայնի , արամբ մենայնիւ , արք մենայն , արանց մենայնի , արանք մենայնիւ , զարս մենայն , և այլն :

Դ Ա Ս ՉԱ .

ԱՅՆԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒԱՆՑ ՀԱՄԱՉԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ ՍԵՄՆԱՌԻ ԳԻՏԵԼԻՔ

210 . Դերանուններէն ածական եղող այս , այդ , այն , եթէ գոյականէ նախագաս ըլլան , սովորաբար այսպէս կը համաձայնին .

Այս տուն , այդ տան , այսո՞ւ տամբ , զայս տուն , այսմ տան , յայսմ տանէ .

Այս տունք , այդ տանց , այսո՞րէ տամբք , զայս տունս , յայսց տանց :

— Իսկ եթէ գոյականէն յետագաս ըլլան , այսպէս կը համաձայնին սովորաբար .

Տունս այս , տանս այսորի՛կ տամբս այսորի՛կ , ի տանէս յայսմանէ . տունքս

այսորի՛կ , տանցս այսորի՛կ , տամբքս այսորի՛ր , ի տանցս յայսցանէ , և այլն :

211 . Սոյն , դոյն , նոյն , ածական դերանունները հասարակօրէն իրենց գոյականէն առաջ կը դրուին , և կրնան երբեմն նախդրիւ հորովիլ , բայց աւելի վայելուչ է մէկտեղ հորովելը . ինչպէս ,

Նոյն մարմին , նորի՛ն մարմնոց , նովի՛ն մարմնով , ի նոյն մարմնոց . նոյն կամ

նորին մարմինք , նոցին մարմնոց , նովին կամ նովի՛ք մարմնովք , ի նոցին մարմնոց , և այլն :

212 . Իճ , քո , քոյ , թէ , յէր , ի՛ր դերանունները հասարակօրէն իրենց գոյականէն ետքը դրուելով , անոնց հետ միշտ կը համաձայնին , բայց ի յոգնակի նախդրիւ հորովներէն . ինչպէս ,

Եղբայր իճ , եղբօր իճոյ , եղբարբ իճո՛ւ , եղբօր իճո՞ւմ , յեղբօրէ իճէ .

եղբարք իճ , եղբարց իճոց , եղբարբք իճո՛ւք , զեղբարս իճ , և այլն :

— Ասոնք շատ անգամ նախագաս ալ դրուելով կը համաձայնին նոյնպէս , օրինակի համար .

Իճ հայր , իճոյ հօր , իճո՞ւմ հօր , իճոց հարց , և այլն :

215 . Ո՛ր երբ նշանակէ պաղի , և հարցնելով նշանակէ քի՛ճ , հանկը , ածական կ'ըլլայ և իր գոյականէն առաջ կը դրուի , և անոր հետ կը համաձայնի , բայց ի յոգնակի նախդրիւ հորովներէն . ինչպէս ,

Որով հրով , յորի՛կ արարչէ , որոց անասնոց :

Ո՛ր քաղաք , որո՞յ քաղաքի , որո՞՞ք քաղաքաւ , յորմէ՞ քաղաքէ , որ՞ք քաղաքք ,

որո՞ց քաղաքաց , որո՞՛ւք քաղաքօք , զորք քաղաքս , և այլն :

Գ Լ Ո Ի Խ Ք .

Յ Ե Ր Ը Բ Ե Ր Ը Կ Ը Ն

Ե Ի

Յ Ե Ր Ը Բ Ե Ր Ե Ա Լ

Դ Ա Ս Ձ Բ .

214. Յարաբերական գերանուներ որ, զօրու թիւնս
ժ'ունի ուրիշ անուն մը կամ գերանուն մը մէջ բերե-
լու, որուն կ'ըսուի յարաբերեալ :

Ինչպէս, Աս որ խօսիմ. Բու որ լսես. Աս որ գոր-
ծէ. հաս՝ առաջինին մէջ որը կը յարաբերէ Եոր, երկ-
րորդին մէջ Դուն, երրորդին մէջ նան : Այնպէս, ա-
մենայն մարդ որ գործէ զչար, ատեաց զլոյս. հաս՝ որ
կը յարաբերէ Տարբը :

215. Կանոն Ա. Յարաբերականն իր յարաբերելոյն
հետ թուով կը համաձայնի, ու բայն ինչ հոլով որ
պահանջէ, այն հոլովով կը գրուի. ինչպէս,

Տեղի՝ որ աւաղին է, յատակ և քաղցրահամ բղխէ
զուր :

Օով մեծ է և անգորր, յորում են ձկուկք, որոյ ոչ
գոյ թիւ :

Յիշատակ հեղգութեանն՝ որով զժամանակն ծախե-
ցար, զմիտս խոցուտէ :

Հաց ոչ ունիս որով բուժանես զաղբատն. այլ լե-
զու ունիս՝ որով զհոգևորական հացն նմա քաղց-
բացուցանես :

Այր մի էր Արուսաղէմ, որոյ անուն էր Սիմէոն :

216. Կանոն Բ. Վերի օրինակներուն մէջ յայանի
կ'երևայ որ, յարաբերականն իր յարաբերելալէն ետքը
գրուած է. բայց շատ անգամ առաջ ալ կը գրուի.
ինչպէս,

Ուր է որ ծնաւ արքայն հրէից, — այսինքն՝ ուր է
արքայն հրէից որ ծնաւ :

Որ ի ձեռն հրեշտակաց խօսեցաւ Քանն հաստատուն
եղեւ :

Իսկ որ էր գիտակ անօրէն գործոյն անդրէն ի դրան
արքունի՝ նոյն հաղարատեան Սիհրներսէհ յառաջ
մատուցեալ ասէ :

217. Գիտելի՛ Ա. Երբեմն յարաբերականին եղակին
յոգնակիի տեղ կը գործածուի, մանաւանդ ուղղական
ու հայցական հոլովներով. ինչպէս,

Երանի այնոցիկ, որ սուրբ են սրտիւք :

Օգործան, զոր ես գործեմ :

Իբրև լուան որ յարուսաղէմ առաջեալն էին :

Որ բարւոք վերակացու լինին երկո՞ւն՝ կրկին պատ-
ւոյ արժանի եղիցին :

218. Գիտելի՛ Բ. Եթէ յարաբերեալը դերանունը ըլ-
լայ, շատ անգամ զօրութեամբ կը դրուի. և յարաբե-
րականն ալ երբեմն կրնայ անոր հոլովովը դրուիլ. ինչպէս,

Որո՞ճ խնդրէ իքէն՝ սուր, և որ կամի փոխ աւնուլ
իքէն՝ մի գարձուցաներ դերեսս. — այսինքն՝
այնմ որ խնդրէ, և յայնմանէ որ կամի. առաջինին
մէջ յարաբերեալին հոլովովը դրուած է յարա-
բերականը, և երկրորդին մէջ իր պէտք եղած
հոլովովը դրուեր է :

Իու ոչ մտանես, և զորս մտանեն՝ ընդդէմ կացեալ
արգելուս. — այսինքն՝ զնոսա որք մտանեն :

Իուք երկիրսպագանէք՝ որո՞ճ ոչն գիտէք, մեք եր-
կիրսպագանեմք որո՞ճ գիտեմքն :

Մատեաց առ մի ոմն որ անդ կային. — այսինքն՝ յայն-
ցանէ որ անդ :

219. Գիտելի՛ Գ. Յարաբերական դերանունը էական
բայով՝ ո՞ն, ո՞ ի նշանակութիւն կ'ունենայ. աս էական
այը երբեմն ալ ներգործութեամբ չգրուիր. ինչպէս,
Ի միայ հօր որդիս՝ է որ հնազանդ և հստատակ է հօրն,
և է որ չարագոյն քան զսատանայ. — այսինքն՝ ու
մանք հնազանդ, և ոմանք չարագոյն քան զսա-
տանայ :

Սողնոց զխօշիւն միայն զմարդոցն առեալ, է որ ի
 ծակս, է որ ի սորս, և է որ ընդ փապարս երկրի
 մտեալք զօղեն :

Ժողովեցին, որ շատ, որ սակաւ. — այսինքն՝ էր որ
 շատ, և էր որ սակաւ :

Հանապաղ մեղանչեմք, որ խորհրդով, որ բանիւ,
 որ լսելով, որ տեսանելով :

220. Գիտելի՛ Գ. Շատ անգամ յարարեցաւ հան-
 րանունն ու բայք զօրութեամբ կը գրուին. ինչպէս,
 Բողբոջ է առ Աստուած խաղաղութեան՝ առ եղ-
 բարսն խաղաղութիւն. — այսինքն՝ խաղաղու-
 թիւնն որ լինի առ եղբարս, է բողբոջ խաղաղու-
 թեան որ լինի առ Աստուած :

Փայտն զգործով մեղան, և եղէգն զբանիւ յան-
 ցանսն ցուցանէ. — այսինքն՝ փայտն ցուցանէ
 զմեղան՝ որ լինին գործով, և եղէգն զյանցանսն՝ որ
 լինին բանիւ :

Գ Լ Ո Ի Խ Ի .

Ն Ա Խ Գ Ի Բ

Դ Ա Ս Ձ Գ .

221. Կանոն . Նախդիրը յառաջ գրուողը կ'առնու,
 թէ յատկացուցիչ ըլլայ կամ յատկացեալ, թէ բացա-
 յայտեալ, թէ անձական ըլլայ կամ գոյական, և թէ
 անունէ մը առաջ իր ինդիքն կամ մակբայն ըլլայ. ինչպէս,

Ա. Յառաջ գրուած յատկացեալը կամ յատկացու-
 ցիչը նախդիր առած .

Որ զբեռն ընկերին բառնայ, կատարէ զօրէնան
 Բրիստոսի :

Զ Առսոյն ճառագայթ տպաւորէր ի յինքեան :

Բազմաժամանակեայ սովորութիւն զբնութեան զօ-
 րութիւն առնու :

Փրկեցաւ յառիւծուցն բերանոց :

ՂԱՅԻ ԻՆՅ ՈՒՐՈՒՔ Ե ԱՌԷՎԱԿ ԻՅԷ :

Բ. Յառաջ դրուած բացայայտեալը նախդիր առած .

ՂԱՄԱԼՕՒՍ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍ ՍԻՐՈՎ Ի ՄԵՂ
ՐՆԿԱՐԿՈՒՔ :

Վ աճառեցին ՂՅՈՒՍԷՓԻ ԵՂԲԱՅԻ ԻԼՐԵԱՆԵՅ :

Եկին առ Յակոբ հայրն իւրեանց :

Գ. Յառաջ դրուած հասարակ ածականը կամ գոյա-
կանը նախդիր առած .

ՂԱԷԾ ԹԱԳԱԼՈՐՆ :

ՂԱԼՂԻՂ հաւատոց և ի սուրբ վարուց :

ՂՊատմութեան նորա ծաղկեաց :

ՂԱՂԳԱ մեծամեծս և հզօրագոյնս :

Ի Սարգոյ մեղաւորէ նե՛նգաւորէ :

Դ. Անունէ մը առաջ դրուած խնդիրը կամ մակ-
բայը անոր նախդիրն առած .

Օ գուշանալ ի կուոց զոհելոյ . այսինքն՝ ի զոհելոյ կուոց :

ՂԱռաքինի գործոցն խոստացեալ վարձուց . — այսինքն՝

Ի վարձուցն խոստացելոց առաքինի գործոց :

ՂՏուրբ կիզեալն և զհողմով հոսեալն և զժանեօք

գազանաց ծախեալն յարուցանես . — այսինքն՝ ըզ

կիզեալն հուրբ , և այլն :

ՂՆդդէմ դառնալ նոցա :

ՂՅառաջագոյն ասացեալ պատգամս :

Դ Ա Ս ՁԻ .

222. Ի ԳԵՂԷՒ Ա. Շատ անգամ նախդիրը ետև
դրուածին վրայ ալ կը կրկնուի , մանաւանդ հեռու ին-
կածին , թէ յատկացուցիչ ըլլայ կամ յատկացեալ , թէ
բացայայտիչ , թէ հասարակ ածական կամ գոյական ,
և թէ իրմէ յառաջ նախդրով խնդիր կամ մակբայ ու-
նեցող և բուն նախդրին տէր եղող անուն . ինչպէս ,

Ա. Թէ յատկացեալին և թէ յատկացուցչին վրայ
նախդիրը կրկնուած .

Սի խոստորիցես զիրաւունս զեկին և շորբոյ և զայրուոյ :

Օ միտս կամեցաւ հաճել զամբոխին :

Օ քո բարերարութեանդ զչափ առեալ :

Յովսէփ մեկնեաց զՓարաւոնի շերազն :

Կախեաց զԱիկանովրայ զգլուխն :

Բ. Բացայայտչին վրայ նախդիրը կրկնուած .

Կոչեաց զորդի իւր զկրտսեր զՅակոբ :

Կոչեաց զԷսաւ զորդի իւր երէց :

Ընց նա ըստ գետն մեծ ըստ Լիբրատ :

Գ. Թէ ածականին և թէ գոյականին վրայ նախդիրը կրկնուած .

Ըսէ ցարսն յյարուցեալս ի վերայ նորա :

Գտի զոչխարս իմ զկորուսեալ :

Շինեաց զգուռն տանն տեառն զբարձր :

Ի բարձրաւանդակումն կուռ կալով ի տեղում :

Օկարի խոնարհագուռնիցն բուռն հարկանէ զօրինակաց :

Դ. Բուն նախդրին տէր եղող անունին վրայ ալ նախդիրը կրկնուած .

Օգացուցանել մեզ զհոգւով չափ զսէրն :

Օառ ի քեզ զապաւինեալ և զյուսացեալ ժողովուրդքս քս :

Օառ դարեհիւ զկռիւն :

Ի միւսանգամ ի գալստեանն :

Օամենեսեան զյառաջագոյն զննջեցեալն :

Դ Ա Ս ՁԵ .

223. Գիտէ՞ի՞ Բ. Յատկացեալը զօրու թեամբ դրուած ժամանակը (190) , նախդիրը յատկացուցիչը կ'առնու , սովորաբար դիմորոշ յօդով մը (226) . ինչպէս ,

Օարմանային յոյժ ընդ գեղեցկու թիւն նորա և ընդ ամենայն որդւոցն Իսրայէլի . — այսինքն՝ և ընդ գեղեցկու թիւն ամենայն որդւոցն :

Յիշեսցես զօր մահուն և զգատաստանին . — այսինքն և զօր գատաստանին :

Տգէտ են Ըստուծոյ արդարութեանն , և զիւրեանցն խնդրեն կացուցանել . — այսինքն՝ զիւրեանց արդարութիւնն :

Ըմենայն ծառատունկք ոչ երբէք փոխեն զգոյնս ծաղկանցն և զտերևոցն :

224. Վիպեղի Գ. Արք առջի բառն ետքինին խըն-
դիր ըլլայ, և երկուքին ալ նոյն նախդիրը դնել որ
սէտք ըլլայ, ետքինին հարկ չըլլար դնելու, առջինին
նախդիրը երկուքին ալ կ'օգտէ. ինչպէս,

Ի Քրիստոսէ պարգևեալ փառսն վայելեացուք. — փո-
խանակ ըսելու՝ ի փառսն պարգևեալ ի Քրիստո-
սէ :

Օձեռամբ անկեալսն իւրեանց՝ բռնութեամբ ժո-
ղովն. — փոխանակ ըսելու՝ զանկեալսն զձեռամբ
իւրեանց :

Յարի և այս ի Քաբելոնէ դարձեալսն. — փոխանակ
ըսելու՝ ի դարձեալսն ի Քաբելոնէ :

225. Վիպեղի Գ. Նախադրութիւններն ալ շատ
անգամ ինքիքն կ'իմացուին առանց կրկնելու, և եթէ
նախդիր ունին՝ ան միայն կը կրկնուի. ինչպէս,

Արկինք և երկիր վասն մարդոյն, և մարդն՝ պատուի-
րանին. — այսինքն՝ վասն պատուիրանին :

Վայ ի վայի վերայ, և գոյժ ի գուժի. — այսինքն՝ ի
գուժի վերայ :

Արթ զհետ արդարութեան, զաստուածպաշտու-
թեան, զհաւատոյ, զսիրոյ. — այսինքն՝ զհետ
աստուածպաշտութեան, զհետ հաւատոյ, ըզ-
հետ սիրոյ :

Գ Լ Ո Ի Խ Բ :

Գ Ի Մ Ո Ր Ո Շ Յ Օ Դ

Դ Ա Ս 22.

226. Այս յօդերս «, Դ, ն, դերանուներու ոյժ
ուներնալով, առաջուց խօսուած կամ գիտցուած, և
կամ ինքնին որոշեալ ու մասնաւորած անուան վրայ
կը դրուին. ինչպէս, անցայտ և անորոշ ծովի վրայ խօ-
սելով, կ'ըսուի .

Ամենայն ուղիք ի ծով գնան և ծով ոչ լնաւ :

Բայց երբ առաջուց խօսուած կամ գիտցուած ծովին վրայ նորէն խօսուի, կ'ըսուի .

Օ, ի՞նչ արասցուք քեզ և դադարեացէ ծովն ի մէնջ .

առէք ընկեցէք զիս ի ծովդ, և դադարեացէ ի

ձէնջ ծովդ . և առին զՅովնան և ընկեցին ի ծո-

վն, և դադարեաց ծովն ի խռովութենէ իւրմէ :

Նայեալէս անորոշ ու չմասնաւորած մտքով կ'ըսուի .

Հոգի սուրբ Աստուծոյ գոյ ի քեզ :

Իսկ որոշեալ ու մասնաւորած մտքով, թէև առաջ չէ խօսուեր վրան, կ'ըսուի .

Սուրբ Հոգին իմաստութեան փախիցէ ի նենգութեանէ :

Իսկզբանէ էր բանն :

227. Իբրեւի՞ Ա. Շատ անգամ բառի մը վրայ դըրուելով՝ զօրութեամբ մէջ կը բերէ դերանուն մը, անուն մը, մինչև անգամ բայ մը . ինչպէս ,

Իերանոն յո-ցնող յօր

Ինկալ զփոքրս ի տկարէս, և շնորհեա զմեծդ առ թ հզօրէդ . — այսինքն՝ զայս իմ փոքր յինէն ի տկարէ, զայդ քս մեծ ի քէն ի հզօրէ :

Օ, այն կերակուրդ, — այսինքն՝ զայն կերակուր քս :

Ոչ այսպէսն, — այսինքն՝ այն որ ոչ այսպէս է :

Որ ընթեռնուն իմիտ առցէ, — այսինքն՝ նա որ ընթեռնու :

Օ, որ դուքն ոչ գիտէք, — այսինքն զայն զոր դուք ոչ գիտէք :

Անոն յո-ցնող յօր

Եթէ ընդ փայտ դալար զայս առնեն, ընդ չորն զի՞նչ լինիցի . — այսինքն՝ ընդ չոր փայտն :

Այս առակ և դատաւորին, — այսինքն՝ դատաւորի առակն :

Իարեաց գործողքն սլասկին, չարեացն՝ ի հուրն անջէջ մասնին, — այսինքն՝ չարեաց գործողքն :

Բայ ցո-ցնող յօր

Օգործ տեառն գործէ որպէս և եսա . — այսինքն՝
որպէս և ես գործեմ :

Ելից և արարից որպէս միշտն . — այսինքն՝ որպէս
միշտ առնէի , արարի :

Օ, առնելն և զոչն , ի բանայն և յոչն . — այսինքն՝ զոչ
առնելն , յոչ բանայն :

Դ Ա Ս ՁԷ .

228 . Ի Կեղեցի Բ . Անուանի մը յօդը շատ անգամ իր-
մէ յառաջ դրուած ածականին , յատկացուցչին , իբրև
բացայայտիչ դրուած յատուկ անուան , խնդրին ու
մակբային վրայ կը դրուի . ինչպէս ,

Ածականին վրայ յօր

Կորուսեալս հոգւոյ :

Միաժինն որդի :

Երկուցն եղբարց :

Յիմումն անձին :

Ահաւոր և մեծա արարածոց : Արարչականոք քո հրա-
մանաց :

Յարկացո-ցիւն վրայ յօր

Օ սրբութեանն օրէնս :

Օ ինքեանն սպանանէ զփեսայ :

Օ նորունն հաւաստութիւն :

Իբրև բացայայտիչ շարժած յարուստի անուան վրայ յօր

Ի կլլաթն գետոյ : Օ կուաչն աւան :

Ի Սինն անասպատէ :

Խնդրին վրայ յօր

Օ ինչ իցէ ի մեռելոցն յառնել . — այսինքն՝ յառնելն
ի մեռելոց :

Չարն ի չարն գործելոյ առնու զանուան . — այսինքն՝
ի չար գործելոյն :

Յընկեցիկն առնել զնա . — այսինքն՝ յառնելն ընկե-
ցիկ :

Նմանութիւն Աստուծոյ է սուրբն և արդարն գող
հանդերձ խոհեմութեամբ . — այսինքն՝ սուրբ
գողն և արդար գողն :

Մակեայի վրայ ԵՐ

Միւսանգամն գալստեան դատաստան . — այսինքն՝
միւսանգամ գալստեանն :

Վաղն առնելով, ցանգն հայելով, — այսինքն՝ վաղ
առնելովն, ցանգ հայելովն :

229 . Վիպեւի Գ . Ասանկ սովորաբար յատուկ աւ
նուններուն նախադաս ածականին կը դրուի ԵՐԷՐ .
ինչպէս ,

Քաջին Հայկայ : Մեծիդ Աստուծոյ :

Արին Վաղարշակ : Ի մարդասիրէն Աստուծոյ :

Օմեծէն Սահակայ : Մերոյն Հայկայ :

230 . Վիպեւի Գ . Երբեմն ալ որ և իցէ անուան
ԵՐԷՐ՝ ետևի ածականին վրայ կը դրուի, երբ զատե
լով մը կ'առնուի . ինչպէս ,

Օր Տեառն մեծն և երևելին :

Օայս յայտ առնէ Վաւիթ մեծն :

Անկաւ Քաբելոն մեծն :

Ուր էր Վաղար մեռեալն :

231 . Վիպեւի Ե . Հատ անգամ դիմորոշ ԵՐԷՐուն
տեղը կը բանին այսր, այրր, անրր մակբայները՝ նախ
դրիւ տրականի հետ, ասաի, այաի, անաի բացառականի
հետ, ասա, այրր, անր նախդրով վերջահոլով տրականի
հետ . որոնք երբեմն այս, այր, այն ցուցական դերաւ
նուններուն տեղն ալ կը բռնեն . ինչպէս ,

Ի պտղոյ անաի ծառն ճանաչի . — այսինքն՝ Ի պտղոյն :

Յազգէ ասաի խոտորեղոյ յայսմանէ :

Ի ժամանակի անր :

Երթեալ էին ի քաղաք անրր :

Ի ժամէ ասաի յայսմանէ :

Ի ժամանակի ասա յայսմիկ :

Յանկամ ելանել Ի մարմնոյ ասաի . — այսինքն՝ յայսմ
մարմնոյ :

Յաշխարհի ասա . — այսինքն՝ յայսմ աշխարհի :

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աղգայրութիւնը խօսքը շխտակ գրելն է : խօսքը շխտակ կարդալու է գրելը քանի մը նշաններ կան , ոչսինքն :

Առնհանութեան նշան

Էնչոյ (') , որ պարնելու և ձայնը բարձր հանելու նշանն է , բայերուն հրատայականները և ոչ , քի մակբայները կը շեշտուին . ինչպէս , Սիրեա՛ , լուարն՝ք , ո՛չ ոք , մի՛ մեղանչէք : Նմանապէս անուն մը որ կանչուի , կը շեշտուի . Տէ՛ր տէր . Աստուած՛ իմ Աստուած : Բայց ընդհանրապէս կէս հարցականներու և շատ շերկնալու ձայնարկութեանց վրայ կը դրուի շեշտը . ինչպէս , Գո՛ւ սի՛ն , Երանի՛ թէ . Ա՛յ անօրէն . Օ՛ն արիք :

Երեւոյ (') , որ կը դրուի ան ձայնարկութեանց ու անուններուն վրայ , ուր որ կիրքին յարմար երկնալու է ձայնը . Բարէ՛ . Վա՛ն . Ո՛հ կարիէ աւասակը . Աւա՛ղ բաղդին . Տէ՛ր տէր մեր , զի՛ սքանչելի է անուն քո . Զարմա՛նց մե՛ծ :

Պարոյի (°) , որ հարցընելու բառերուն վրայ կը դրուի , Զի՞ . Քանի՞ . Ընդէ՞ր . Հասեա՞լ իցես . Ո՞չ տեսնես :

Տրոհութեան նշան կամ բառերը ու խօսքը բաժնելու նշաններ

Ենթահայ (-) , որ ստղին ծայրը բառերը բաժնելու կը դարձածուի , և երկու զատ զատ վանկ կապող ձայնաւորներուն մէկը վարի սողը անցընել պէտք է . ինչպէս , Աի՛ սյն . Աւնու՛ ին . Գործէ՛ ին . Բաղաձայնը մէկ որ ըլլայ , միշտ վարի սողը գրելու է . շատ որ ըլլայ , մէկը միայն անդին տանելու է . ինչպէս , Տա՛ւրի . Եր՛ կիր՛ շանգ . շիմ՛ : Բայց շատ բաղաձայնով բարդած կամ ածանցած բառ որ ըլլայ , բոլորն ալ մէկտեղ վարի սողը անցընելու է . Նորա՛ նշան . Ան՛ բնական :

Ապաւորոյ (') , որ աւելի բանաստեղծները կը բանեցնեն գիր մը յասպաւելով . ինչպէս , Ապ՛ եթէ . Ն՛ աւանիկ . Վէ՛մ մ՛ ի դուռն , Իրօնա՛ն ըստնա՛ն ապա եթէ , նա աւանիկ , վէ՛մ մի՛ ի դուռն :

Բուր (') , որ կը դրուի բառի մը վրայ , ուր որ ձայնը խիտա քիչ կանկ առնելու մը պէս պիտի ընէ , որ բառ բառի շխտանուի . և համարօտ հատուածներու մէջ ստորակէտի տեղ բութ կը դրուի :

Ստորակէպ (') , որ կը դրուի , երբ խօսքի մը կտորը խիտա անկատար է , ու ետեւէն բան մը կ'ուզէ , և կ'ըսուի հապած :

Միջակէպ (.) , որ կը դրուի ըման խօսքի մը ետքը , որ ետեւէն ուրիշ կը տոր մե ալ ունի , և կ'ըսուի անդամ :

Վերջակէպ (:) , որ կը դրուի , երբ խօսքը ամբողջ ընցած է , ու պարբերութեան կամ քառն կ'ըսուի : Այս շորսին ալ օրինակ ,

Բոլոր մարմնոյս՝ հոգի է կենդանութիւն (հապած) , իսկ մարմնոյ և հոգւոյ՝ միտք են կառավար (անդամ) . և որպէս առ մի մարդ (հապած) , այսպէս առ բոլոր աշխարհս (պարբերութեան) :

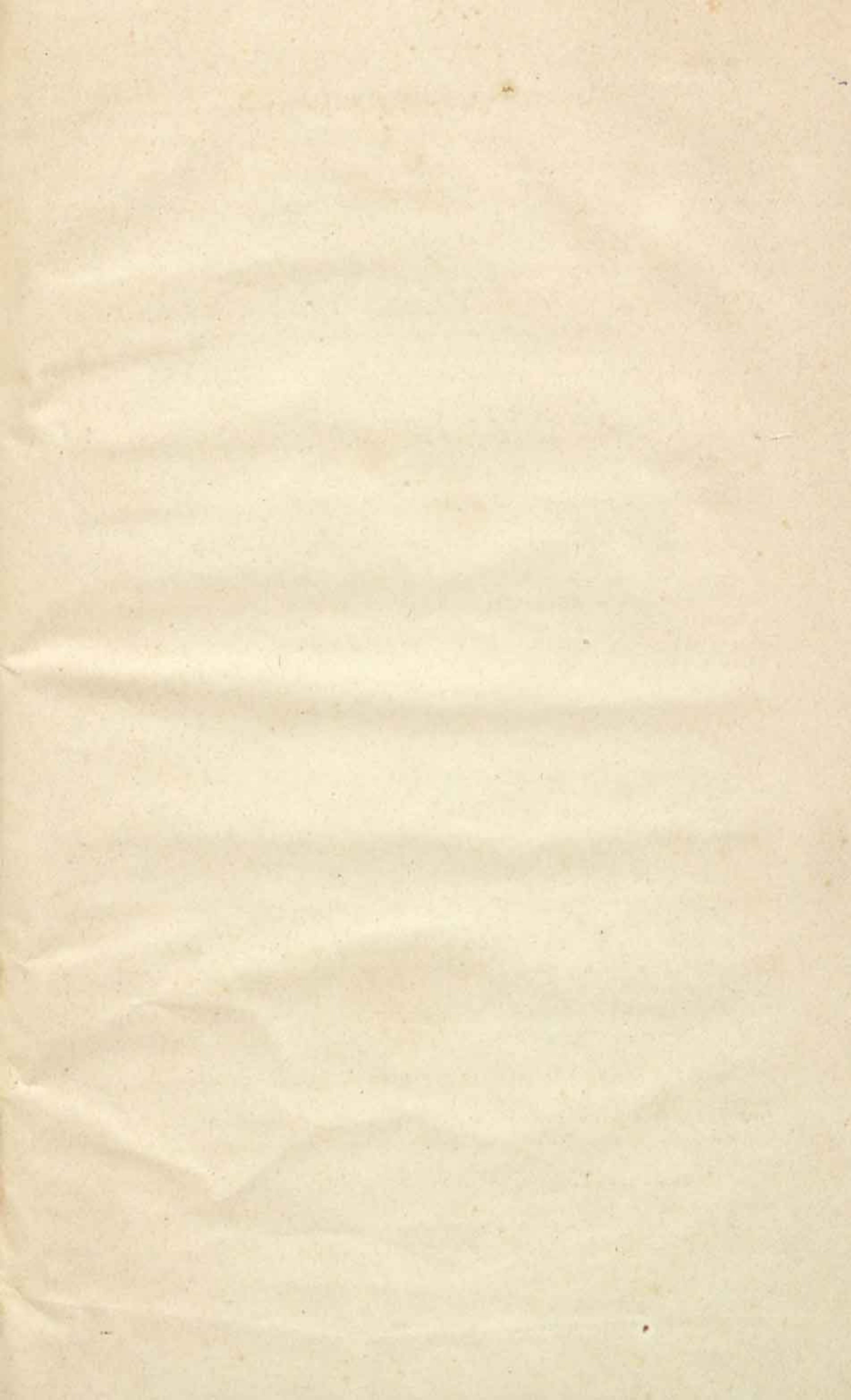
Ստորակէտով կը զատուին կոշական անունները , ու միջակէտով՝ ուրիշին խօսքն որ յառաջ բերնէք , որ գլխադրով ալ կ'ըսուի . ինչպէս , Այս՛ , արքայ քաջ , այդ այդպէս է :

Ստիպէր զնոսա և ստէր . Թող գրեմ և ցուցանեմ մե՛ծ թագաւորին :

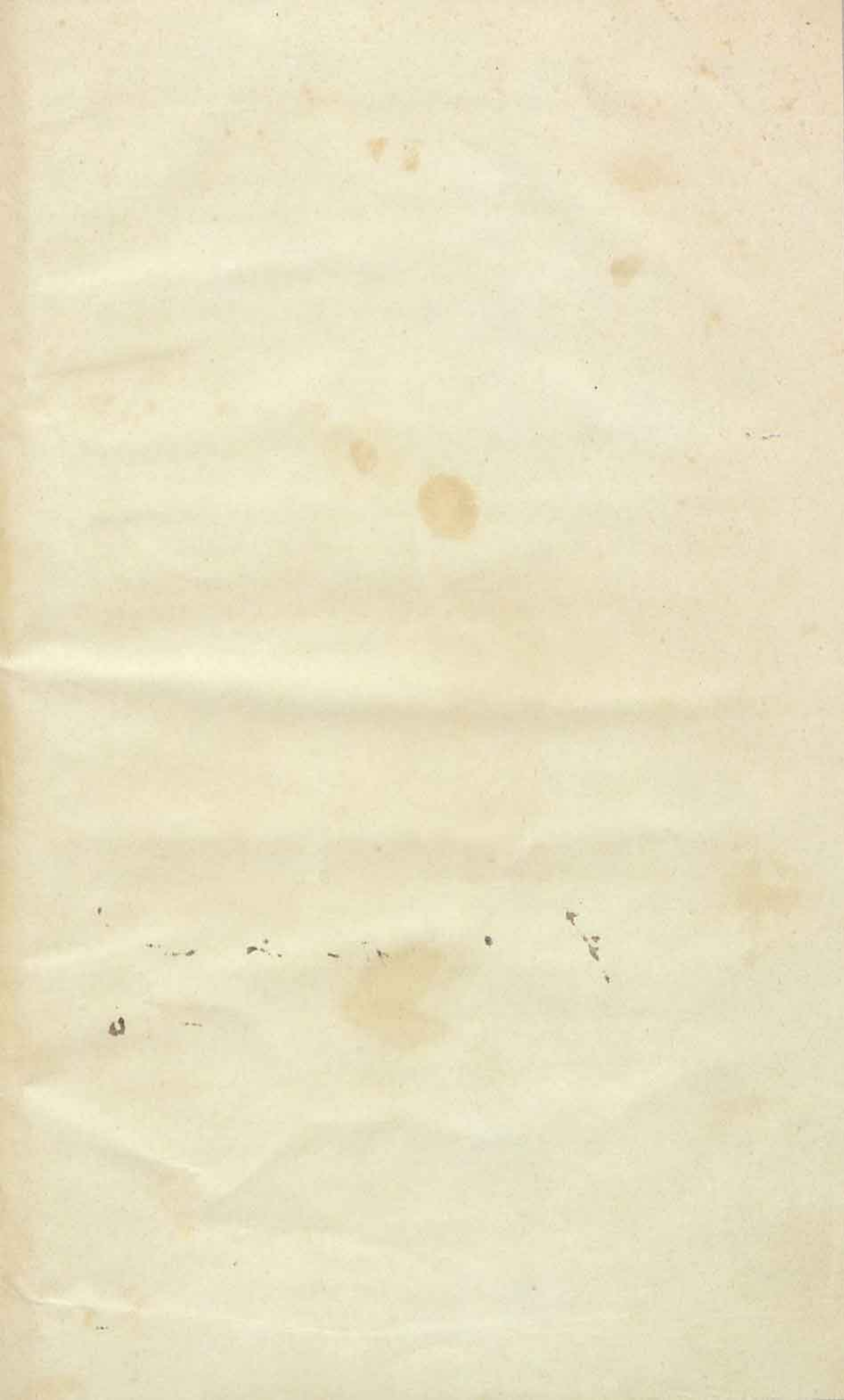
Պարզ յատուկ անուններն ու պատուոյ անուններն ալ գլխադրով գրելու է .

Հայկ . Պերճ . Աբամ . Ստեփաննոս . Մեսրոպ . Գրիգորիոս . Պօղոս . Կոստանդնուպօլիս . Երուսաղէմ . Նորին Վեհափառութիւնը :

Փակագիծ կ'ըսուի աս նշանս ալ ( ) , երկայն միջանկեալ բան մը մէջն առնելու զատելու համար : Բայց կարծերը ստորակէտով զատել բաւական է :

The Pursuant
to my Survey,
The Prof of Pursuant
Survey

Large apparatus to be
placed in the field. The
apparatus to be placed in the
ground. The apparatus to be
placed in the ground.

